

door H. Bultema

De Wet

**Het wettig
gebruik der wet**

"Staat dan in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen". Na vier hoofdstukken horen we Paulus in Galaten 5 : 1 bijna in het echt met verheven stem uitroepen: Stáát dan in de vrijheid - in de genade - van Christus! Keer niet terug tot een leven onder de wet! Het is helaas zo vaak nodig dat Paulus deze basiswaarheid van het Evangelie krachtig verkondigt. Hoe is het toch mogelijk dat er in deze hele bedeling zo vaak gewezen moet worden op leven uit alleen Genade? Waarom wil men terug naar een leven onder een wet - of een deel daarvan - die notabene ooit alleen aan Israël als volk gegeven werd en ook weer opgeheven werd? Waarom accepteert men niet dat de wet wel goed is, maar dat het "vlees" nooit de wet kan houden? Waarom gelooft men niet de Schrift, die stelt dat een wedergeborene ín Christus een nieuwe schepping is en dat hij daarmee dood is in het vlees en dus ook dood voor de wet? Waarom probeert men toch telkens weer wet en Genade aan elkaar te verbinden, terwijl Gods Woord deze gedachte volledig verwerpt? Als gelovige in Hem leven wij niet meer onder welke wet (of regel) dan ook, die kerken, gemeenten, leiders of individuen zo vaak trachten op te leggen. Leef daarom vanuit de vrijheid van Christus!

De schrijver van "Het wettig gebruik der wet", predikant Harry Bultema (1894 - 1952), hield zijn gehoor jarenlang voor dat de wet een regel der dankbaarheid voor de verlost is. Na tot inkeer gekomen te zijn, zei hij: "... dat ik thans in de heilige overtuiging sta dat noch de wet van Mozes in haar geheel, noch de wet der tien geboden in het bijzonder, de regel der dankbaarheid voor de gelovigen is. Van deze overtuiging mag ik niet zwijgen, maar wens ik met tedere liefde en vrijmoedigheid rekenschap te geven." Hij doet dat vervolgens op een bijzondere treffende wijze, die wij graag via deze uitgave aan u willen doorgeven. Dit boek is een heruitgave van het in 1922 door "De Bereer Publishing Comm.", Muskegon, Michigan, uitgegeven boek met dezelfde titel.

ISBN-nr.: 978-90-808032-7-5
Peellaan 25, 5345 NA Oss
Tel: (0412) 65 05 98
www.vlichthus.nl
Verkoopprijs: € 9,50

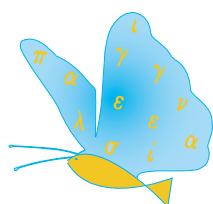
Vlichthus Bijbelinformatie - Oss

Het wettig gebruik der wet

1 Timótheüs 1 : 8

*"Maar wij weten dat de wet goed is,
zo iemand die wettelijk gebruikt."*

door H. Bultema, V.D.M.

Vlichthus

Het wettig gebruik der wet

Uitgave: De Bereer Publishing Comm.,
Muskegon, Michigan 1922

Bibliotheca Collegii Neomagensis S.J.

Ex Libris Universitatis Noviomagensis A.615.718.

In digitale vorm gebracht door Aren van Waarde, mei 2005. Getrouw overgezet in zoveel mogelijk hedendaags Nederlands door Helma Esselink.

© 2007 Vlichthus Bijbelinformatie - Oss

ISBN-nr.: 978-90-808032-7-5

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Van de uitgever

Voorwoord

1.	Het karakter van de wet	9
2.	Het wettig gebruik der wet	18
3.	Christus en de wet	32
4.	De wet en het Evangelie	42
5.	Is de wet een regel van de dankbaarheid?	52
6.	De rechte verhouding van de gelovigen tot de wet	67
7.	De wet en de Sabbat	77
8.	De wet van Christus	87
9.	De prediking van de wet	95
10.	De vrees voor het antinomianisme	108
	Over de schrijver	132

Van de uitgever

Vrij van de wet

De overbekende zangbundel van Johannes de Heer, "ten dienste van huisgezin en samenkomsten", zoals op de eerste bladzijde staat van de verzameling van 889 liederen, kende jarenlang een nummer 538. Dat is een ander lied dan de huidige 538. Helaas is niet meer terug te vinden vanaf welke druk - van de 29 sinds 1905 - de oorspronkelijke versie plaats moest maken voor een ander lied. Het is evenmin voor te stellen dat Johannes de Heer het oorspronkelijke lied geschrapt zou hebben, want hij pleitte juist voor de pakkende titel van dit lied: "Vrij van de wet".

Het is echter goed voor te stellen dat krachten die ervoor kozen om wet en genade met elkaar te vermengen het lied uit de bundel hebben weten te verwijderen, omdat de tekst van dit prachtige lied zo duidelijk anders is dan de helaas zo veel gehoorde boodschap waarin getracht wordt de vrije Christen onder een of andere wet te plaatsen. Hoe kun je een zo duidelijk lied over de vrijheid in Christus waarin een gelovige geplaatst is, zingen na een preek over het houden van dé wet of van wetten en geboden? Dat moet problemen gegeven hebben. Waar men de boodschap aan het lied had moeten aanpassen, daar koos men ervoor om de ware boodschap van het lied weg te houden van de gelovige.

Als uitgever zijn wij daarom verheugd dat wij nu weer kunnen beschikken over dit lied, dat op de volgende pagina is afgedrukt. Het past honderd procent bij dit uitstekende boek van broeder Bultema, dat het verdient om gelezen én toegepast te worden.

538 - JdH - Vrij van de Wet

Ned. tekst: Johannes de Heer

Oorspronkelijke titel "Once And For All"

Vrij van de wet, o, vreug - de - vol le - ven.
Slechts één ge - bod komt nu nog van bo - ven:
Kun - nen wij thans in zon - den gaan le - ven,
Geen wet op steen met let - ters ge - schre - ven,
Kom dan, Ge - meen - te des Een - ge - boor - nen,

Niet meer aan Ho - reb vre - zen en be - ven.
dat w' in de Naam van Je - zus ge - lo - ven.
nu Je - zus' bloed ons 't al heeft ver - ge - ven?
maar door Zijn Geest moet 't god - de - lijk le - ven
pre - dik die Wet aan al het ver - loor - ne.

Maar bij het kruis, daar schenkt Hij ge - na.____
Hij zij het richt - snoer van ons be - staan,____
Nee, dat zij verr', want wie Hem ge - looft,____
zijn in uw hart als le - ven - de brief:____
Een - maal sprak Mo - zes; Je - zus spreekt nu.____

Prijst Je - zus' bloed, Hal - le - lu - jah!____
Hij on - ze Gids op 's le - vens baan.____
volgt Hem ge - trouw als Heer en Hoofd.____
Hebt als u - zelf uw naas - ten lief!____
Sluit niet uw hart, Hij spreekt tot U!____

Eens voor al, uw Heiland be - looft het; eens voor al, o zondaars, ge - looft

het. Klemt u aan 't kruis, hoe diep ook uw val. Jezus ver - lost u, eens voor al.

Voorwoord

Het is een verblijdend verschijnsel in onze dagen dat de Heer door Zijn Geest en Woord tal van waarheden nader tot het bewustzijn van de gelovigen gebracht heeft. De persoonlijke tegenwoordigheid van de Heilige Geest in de Gemeente; de eis van de volheid des Geestes; Christus als de waarachtige Mens, ons vlees en been, in heerlijkheid; het drievoudig karakter van de zaligheid ten opzichte van het verleden, heden en de toekomst; de macht van het gebed en de voorbidding alsmede de bijzondere kracht van het gemeenschappelijk gebed; de roeping en de heerlijkheid van de zending; de wederkomst van de Heer tot opname van Zijn Gemeente en iets later tot Israëls herstel en de oprichting van Zijn koninkrijk; de leer en de listige methoden van de duivel. Waarheden die in vroegere tijden wel door enkelen gekend werden, maar nooit in die mate als ze in onze dagen gekend worden door hen die beven voor heel het Woord Gods.

En zo heeft het de Heer ook behaagd om in deze zware tijden meer licht te werpen op de rechte verhouding van wet en genade en in verband daarmee op de volkomen genoegdoening van Christus, de vrijheid van de gelovigen en de totale toewijding uit dankbaarheid aan Zijn heilige dienst. In de tien jaren van mijn bediening had ik - het zij hier met schaamte beleden! - niet het rechte inzicht in de totale vrijheid van de gelovigen van de wet. Maar toen mij dit door ernstig en onbevooroordeeld onderzoek van de Schrift duidelijk werd, voelde ik mij geroepen om ook anderen hiermee in kennis te stellen en dit werkje is er het gevolg van. Ik hoop en bid dat het biddend, onbevooroordeeld en met een open Bijbel in de hand gelezen en onderzocht mag worden en dat

alles wat niet mocht stroken met Gods Woord, verworpen mag worden en daarentegen alles wat daarmee wel overeenkomt gelovig aangenomen mag worden. Het is mijn begeerte niet om eigen meningen, maar wel om de gedachten van de Heer nader tot hoofd en hart van Gods kinderen te brengen. Bij alle gebrekkigheid van mensenwerk en een kennen ten dele, meen ik dat het boekje, dat bij deze biddend aan de lezers wordt aangeboden, volkomen naar de Heilige Schrift is.

De Gemeente in onze dagen heeft te waken tegen twee dreigende gevaren: hier een vleselijke bandeloosheid, daar een geest van wettische gebondenheid. Hoewel het eerste ongetwijfeld gevaarlijker is dan het tweede, zijn ze beide af te wijzen en te weerstaan. Door het tweede te weerstaan zal men tevens veel sterker staan tegen het eerste. Waar toch de heerlijke vrijheid van de kinderen Gods genoten wordt, daar zal men geen dienst aan het vlees ontmoeten of begeren.

Aan broeder D. Veltman, Ph.D., zij mijn hartelijke dank gebracht, omdat hij zijn speurend oog over het geschrevene heeft willen laten gaan en mij enkele wenken ten nutte heeft willen geven. En nu, mijn papieren kindje, ga de koude wereld in en doe in Gods naam een gezegend werk door aan de gevangenen vrijheid uit te roepen.

H. Bultema

19 augustus 1922

1. Het karakter van de wet

De wet is goed, zegt de apostel en daarmee heeft hij alle antinomianisme (*anti-wet; tegen de wet*) voor altijd de deur uitgewezen. De wet is goed, of zoals er in het oorspronkelijke staat, schoon, edel, voortreffelijk, omdat zij van goddelijke oorsprong is. (Exodus 20) Door de dienst van de engelen heeft Jehovah Zijn wet besteld in de hand van Mozes, de middelaar van het Oude Verbond. Bij de wetgeving wordt ons daarvan niets vermeld, maar Handelingen 7 : 53 en Galaten 3 : 19 zeggen het ons, terwijl Psalm 68 : 18, Hebreëen 2 : 2 en Hebreëen 12 : 22 er op zinspelen.

De wet is goed ten opzichte van haar innerlijk karakter. Zij is de uitdrukking van Zijn heilige wil en die wil is de openbaring van Zijn heilig wezen. Bijgevolg blijft de wet in haar wezen altijd dezelfde. Zij zal, onder welke omstandigheden, tijden en volken men haar ook verplaatst, nimmer tot enig sterveling gaan zeggen: "Nu mag u afgoderij en beelden-dienst bedrijven, vloeken, stelen, doodslaan en hoereren." Deze wet is de grondwet, gegrift in het geweten van ieder mens. Is de wet zonde? zo roept de apostel uit in Romeinen 7 : 7 en hij beantwoordt deze vraag met een: "Dat zij verre!" Verder noemt hij haar in vers 12 heilig, rechtvaardig en goed. In tegenstelling met zijn eigen vleselijk bestaan noemt hij de wet zelfs geestelijk. (vers 14) Deze voortreffelijkheid van de wet is Israël van ouds reeds meermalen voorgehouden. Welk groot volk is er, dat zulke rechtvaardige inzettingen en rechten heeft, als deze gehele wet is, riep Mozes uit in Deuteronomium 4 : 8. De wedergekeerde Leviëten noemden ze rechtmatige rechten, getrouwe wetten, goede inzettingen en geboden, (Nehemia 9 : 13) terwijl ook Psalm 119 een doorlopend loflied is op de voortreffelijkheid van 's Heeren

wet. Hoe schoon de natuur ook moge zijn, de wet van de Heer is veel heerlijker, omdat zij volmaakt, zeker, rein en zuiver is. (Psalm 19 : 8, 9)

Met het oog op haar inhoud en eis is de wet alweer edel en goed. Immers, zij eist nimmer iets onbillijks of kwaads, maar altijd het hoogste goed, namelijk liefde tot God, (Deuteronomium 6 : 5; 10 : 12; Matthéüs 22 : 37, 38; Markus 12 : 29, 30; Lukas 10 : 27) en liefde tot de naaste als het schepsel Gods. (Matthéüs 7 : 12; Lukas 6 : 31; Romeinen 13 : 9; Galaten 5 : 14; Jakobus 2 : 8) Liefde is het ene grondwoord, dat heel de wet vervult. (Romeinen 13 : 8, 10; Galaten 5 : 14; 1 Timótheüs 1 : 5; Jakobus 2 : 8) In het nauwste verband hiermee eist de wet een volkomen gehoorzaamheid des harten. (Deuteronomium 6 : 5; 10 : 12; 11 : 1; 12 : 32; 17 : 11, 19; 29 : 29; 31 : 12; Leviticus 19 : 17; Jozua 1 : 7; 2 Kronieken 33 : 8; Psalm 119 : 4; Matthéüs 5 : 19) Voornamelijk Deuteronomium is het boek van de gehoorzaamheid aan de wet. Uit deze plaatsen, zowel als uit het tiende gebod, is het duidelijk dat het niet aangaat te beweren dat de wet alleen uitwendig zou zijn en niet zou willen heersen over het verborgen leven des harten. Hierin is de wet Gods juist van alle staatswetten en politiematregelen onderscheiden, dat zij wel afdaalt tot in het allerbinnenste des harten.

Het volmaakte en heilige karakter van de wet is evenwel juist de reden waarom zij voor de totaal verdorven zondaar, zoals beschreven in Romeinen 3 : 9-23, zo vreselijk is. Men vergeet toch niet het apostolisch woord dat al wat de wet zegt, gesproken wordt tot degenen die onder de wet zijn. (Romeinen 3 : 19) De wet richt tot niemand het woord en dreigt niemand met haar vloek, dan die onder haar is. Het is dan ook merkwaardig dat al de beelden die de Schrift

gebruikt ter aanduiding van de wet, naar dit angstaanjagend karakter van de wet wijzen. We slaan nu slechts een vluchtige blik op de symbolische aanduidingen van de wet in de Schrift.

Een vuur is het beeld van de wet en wetgeving. (Deuteronomium 4 : 33; 5 : 22; 33 : 2; Exodus 19 : 16, 18; Hebrëeën 12 : 18. Dit vuur wijst ons op het vuur van het gericht en op de vurige vloek waardoor alle overtreders van de wet worden getroffen. Het deksel op Mozes' aangezicht (Exodus 34 : 33-35) was, volgens de apostel in 2 Korinthe 3 : 7, 13, een beeld van de bedekking en het schaduwachtig karakter van de wet. De wet met haar ontzagelijke vervloeking bedekt namelijk nog veelszins de volle openbaring van de heerlijkheid Gods. Om deze reden wordt ze ook een schaduw genoemd, (Hebrëeën 8 : 5; 10 : 1; Kolossenzen 2 : 17, terwijl Christus het lichaam is. Hij was de belichaamde openbaring van al Gods deugden en de grote Profeet, Die al de raad Gods tot onze verlossing geopenbaard heeft.

De wet wordt genoemd een pedagoog, een tuchtmeester. (Galaten 3 : 24, 25) De Engelse vertaling heeft hier het woord "schoolmaster", maar deze vertaling is onjuist. Een pedagoog was bij de oude Grieken niet wat wij thans een pedagoog noemen, maar een zekere slaaf, die de jeugdige knaap van dag tot dag naar zijn meester bracht, hem gewende aan strenge orde en tucht en hem aan den lijve strafte als hij iets misdan had. Hij was dus niet de leraar zelf, maar leidde de knaap tot de leraar. Zo'n man was in oud Griekenland geen overbodig weeldeartikel, daar de pederastie (*de ontucht met knapen*) een zeer algemene zonde was, en dezen dus wel bescherming behoeften.

De wet wordt in Kolossenzen 2 : 14 een handschrift genoemd, in de zin van een schuldbrief, dat ons tegen was, daar wij van nature door de overtreding van de wet allen haar vloek op ons geladen hadden. Christus heeft aan het kruis de rode bloedstreep door dit schuldschrift gehaald en, zoals men oudtijds met betaalde schuldbrieven deed, het openlijk aan het kruis genageld. Zeer verschillend zijn vanouds de gedachten geweest over de vraag wat de schriftelijke schuldbekentenis hier aanduidt, maar de nieuwere verklaarders zijn het hierover allen eens dat hiermee de Mozaïsche wet in haar geheel en niet alleen de ceremoniële wet is bedoeld. En dit staat voor mij op de volgende gronden vast:

1. Paulus streed hier kennelijk tegen wetdrijvers, die de gehele wet verbindend stelden en alleen bij deze opvatting is zijn betoog tegenover die dwaalleraars raak.
2. De scheiding of ook onderscheiding van schaduwachtige, burgerlijke wetten en de zedenwet is Paulus ten enenmale vreemd.
3. Deze brief werd geschreven aan gelovigen uit de heidenen, die nimmer het juk van de ceremoniën gedragen of gekend hadden, zodat Paulus daarvan niet goed kon zeggen dat die hun tegen - of beter - vijandig was. Maar van de zedenwet, die ook de heidenen - volgens Romeinen 2 : 15 - beschuldigt, kon dit wel gezegd worden.
4. De vergeving van de zonden hing, volgens de apostel, van de vernietiging van dit schuldschrift af en dit kon van de vervulling van de zogeheten ceremoniële wetten niet gezegd worden.

In Galaten 3 : 22, 23 wordt de wet vergeleken met een cipier of gevangenenbewaarder. De beide werkwoorden door "besloten" vertaald, wijzen op een opsluiten, waaraan geen ontkomen is. Zoals een misdadiger in wel verzekerde bewaring achter slot en grendel geplaatst wordt, zo heeft God door Zijn wet voor de komst van Christus en voor het geloof, dat de mystieke band is die eeuwig bindt aan Hem, alle zondaren onder de zonde en de wet opgesloten. Ook hier hebben we dus weer, zoals bij de vorige beelden, een angstaanjagende gedachte.

De wet wordt vergeleken met een juk van de dienstbaarheid. (Handelingen 15 : 10; Galaten 5 : 1) De gelijkenis is hier ontleend aan de lastdieren, die zware lasten moesten torsen. Er waren uit de Joden die beweerden dat men zonder de onderhouding van de Mozaische wet niet behouden kon worden. Volgens Petrus namen ze hiermee een last op zich die noch zij, noch hun vaders, hebben kunnen dragen. De besnijdenis alleen was volstrekt geen zware last, maar volgens Galaten 5 : 1, 2 maakte ze Christus onnut en stelde ze tot schuldenaar om de gehele wet te doen. Uit die plaats blijkt het duidelijkst dat de apostel Paulus van geen scheiding tussen de schaduwwachtige wet en de zedenwet wil weten. Zo kunnen we deze regel ook omkeren en zeggen dat wie nu nog de gehele wet wil doen, zich ook moet laten besnijden. De Adventisten zijn zeer inconsequent, omdat zij zich niet laten besnijden. Want de wet is immers een eenheid.

In Galaten 4 : 1-7 gebruikt de apostel het zinnebeeld van een minderjarig kind, dat, hoewel erfgenaam zijnde van al de vaderlijke bezitting, volgens vaderlijke bepaling nog onder opzicht en voogdijschap staat. Hij heeft dus het genot van die goederen nog niet, maar is nog onvrij, onmondig en

loopt nog aan de leiband van de tuchtmeester. En volgens Galaten 3 : 3 en Kolossenzen 2 ontvingen deze onmondige kinderen van de wet ook nog maar elementair onderricht, zoals dit aan kleine kinderen wordt gegeven. Het is zeker niet overbodig om op te merken dat dit eigenlijk geen beeld van de wet als zodanig is, maar van de Joden onder de wet. Israël was vanouds nog niet vrij en mondig en werd ook nog eenszins door de Heilige Geest geleid in al de verborgenheden van het Evangelie, maar werd nog maar in de eerste beginselen van de waarheid onderwezen.

Zo zagen we dan dat, hoe heerlijk de wet Gods op zichzelf genomen ook mag zijn, zij vanwege de zonde van de mens geen liefelijke indruk teweegbrengt en dat de beelden van vuur, deksel, tuchtmeester, schuldbrief, gevangenvaarder, juk en een onmondig kind veeleer er op berekend zijn om af te schrikken. Men make hier niet de tegenwerping, dat dit afschrikwekkende alleen geldt van de schaduwachtige of burgerlijke wet, want deze onderscheiding is voor de apostel ten enenmale vreemd. Terecht schrijft Van Andel in zijn "Verklaring van de brief aan de Romeinen": "Onze deling van de wet in zedelijke en schaduwachtige was aan zijn tijd vreemd: de Wet was voor de Jood een ondeelbare eenheid." Alle bekwame en onbevooroordeelde uitleggers laten zich hierover uit in gelijke zin. Een onderscheiding ontglipt echter vele verklaarders van Paulus' brieven, namelijk die van wet, zonder bepalend lidwoord, en de wet, met het bepalende lidwoord. In het eerste geval neemt hij de Mozaïsche wet als onkreukbaar rechtsbeginsel, zoals ook onder de heidenen - of beter - in het hart van de heidenen gevonden wordt. Bij de wet denkt hij alleen aan alles wat God door Mozes geboden heeft, de gehele Mozaïsche wet. De goedgunstige lezer gelieve dit wel de nodige aandacht te geven.

Als een korte en toch tevens volledige voorstelling van de wet volgt hier wat Professor A. Van Veldhuizen zegt in zijn "Nieuwe verklaring van Romeinen." Hij schrijft: "Bij zonde behoort de wet". Dit begrip is voor Paulus veel ruimer dan voor ons. Behalve in de gewone zin komt het woord voor als aanduiding van de eerste vijf boeken van het Oude Testament, ja van het gehele O. T. (Romeinen 3 : 19; 1 Korinthe 14 : 34; Galaten 4 : 21) De thans gangbare onderscheiding tussen ceremoniële en andere wetten was Paulus vreemd. Wel staat in Galaten en Kolossenzen meer het rituele en in Romeinen meer het zedelijke element op de voorgrond. Toch is in Galaten 5 : 14 en Romeinen 13 : 8 de liefde de hoofdsom van de wet. Het bezit van de wet is een voorrecht voor Israël. (Romeinen 3 : 1, 2; 7 : 12, 14, 22; 8 : 4) Wie echter onder de wet van Christus zijn, (1 Korinthe 9 : 21, Galaten 6 : 2) moeten Israël overtreffen. (1 Korinthe 7 : 19)

Naast de lichtzijden ziet Paulus grote schaduwplekken, die er door het Joodse drijven niet lichter op werden. (Galaten 6 : 13) Zoals de wet daar ligt, is ze een samenstel van dogmata. (Kolossenzen 2 : 14; vergelijk Éfeze 2 : 15) Ze mag dan in Romeinen 7 : 14 geestelijk genoemd worden, ze staat dan als letter - die doodt - ver af van de Geest die doet leven. (Romeinen 2 : 29; 7 : 6; 2 Korinthe 3 : 6) Ze staat ver van God af, want ze is maar door bemiddeling van engelen aan een tussenpersoon ter hand gesteld. (Galaten 3 : 19) Ze is nationaal beperkt en moet wijken voor het niet beperkte. (Galaten 3 : 14, 26) Ze heeft bij Christus afgedaan. (Romeinen 10 : 4) Haar voorschriften worden als een nevelachtige schaduw gesteld tegenover de massieve gestalte van Christus. (2 Kolossenzen 2 : 17) Er is een hogere dienst nodig dan de hare. (Romeinen 12 : 1, 2) De wet stelde eisen waaraan de belofte van leven verbonden was, (Romeinen 10 : 5; Galaten

3 : 12) maar niemand kon ze vervullen. (Romeinen 8 : 2) De uitbundig verheerlijkte wet kan het hogere leven in de mens niet vrij doen worden. (Romeinen 7 : 8-10; Galaten 3 : 21) Ze staat machteloos bij het vlees. (Romeinen 8 : 3) De illusie van die eigengerechtigden moet wreed worden verstoord, (Romeinen 9 : 31, 32; 10 : 2, 3) zoals eenmaal ook Paulus zelf werd teleurgesteld. (Galaten 2 : 19) Israël heeft geen oog voor hoe de glans van Mozes' gelaat verbleekt. (2 Korinthe 3) Het leven onder de wet is een leven in het vlees, onder de zonde. (Romeinen 7 : 4-6) De Galaten mogen niet tot iets zo elementairs, tot iets dat door het angstig tellen van dagen herinnert aan de elementendienst, de astrologie uit hun heidense tijd, terugvallen. (Galaten 4 : 3, 9; vergelijk 3 : 21, 5 : 4) De wet maakt niet gelukkiger, maar ongelukkig. (Romeinen 4 : 15; 1 Korinthe 15 : 56) Paulus heeft ervaren hoe de glans van de wet verbleekt voor die van Christus. (Galaten 2 : 19) Ze verklaart zichzelf immers dood. (Galaten 4 : 21; vergelijk Romeinen 7 : 1-4)

De wet is, zoals in Paulus' eigen leven, ook in dat van de mensheid slechts een fase geweest. Ze is evenmin Gods laatste woord als ze het eerste was. De belofte is 430 jaar ouder. (Galaten 3 : 17-19) Niet een episode, maar slechts een parisode (*een indringing*) wordt de wet genoemd, (Romeinen 5 : 20; Galaten 3 : 19) iets als een vreemde verschijning in een stoet of een additionele bepaling bij een artikel. (Galaten 3 : 15, 19) Ze is een halte op de weg van Abraham (Romeinen 4 : 1-25; Galaten 3 : 6-14) tot Christus. (Romeinen 10 : 4) Maar God vergist zich niet, ook niet met de wet. Ze maakt niet enkel ongelukkig, ze moet dit doen. Er waren al zonden voor Mozes' tijd, (Romeinen 5 : 13) maar de wet opent de ogen ervoor. (Romeinen 3 : 2; 7 : 7-9, 10, 13) Ze martelt en doodt, (Romeinen 4 : 15; Galaten 3 : 24; vergelijk 4 : 1-5) dat wil zeggen de slaaf

die de kinderen drilt. In onze taal, althans in de dagen van de tuchtschool: de tuchtmeester. De pedagoog is niet de vader, maar staat tegenover hem naast suppoosten en dienstpersoneel. Hij maakt niet geleidelijk klaar voor Christus, zoals de zon het fruit doet rijpen, maar doet zuchtend naar zijn komst uitzien. De wet is gevangenis en gevangenebewaarder.

Meer nog dan zondebewustzijn, zelfs zondelust moet de wet wekken, niet naar de zonde als beginsel, maar naar het botvieren aan wat latent voortwoekert. (Romeinen 5 : 20, Galaten 3 : 19) Zij laat de mens niet met rust. (Romeinen 4 : 15; 5 : 13) Ze moet homeopathisch het ziekteproces bevorderen en de crisis tevoorschijn roepen. (Romeinen 7 : 5-13) De vijandschap tegen God moet ontmaskerd worden. (Romeinen 1 : 30; 5 : 10; 8 : 7; 11 : 28; Kolossenzen 1 : 20) Zonder strijd en nederlaag geen vrede. Om de vrede is het te doen. Wordt de zonde geweldig als een stroom, de genade rijst hoger, zoals een zon. (Romeinen 5 : 20) De heiden hoeft niet langs de holle weg van de wet tot Christus te worden geleid, (Romeinen 2 : 14, 15; vergelijk 1 en 2 Thessalonicenzen) maar Israël wel, op welks bodem ook Christus zijn strijd volstreed. Wat Paulus doorleefde en ook Israël door moet maken, zegt Galaten 2 : 19. De wet is de morgenster, die aan het zonnelicht voorafgaat; erdoor verbleekt. Terecht hoorde Paulus uit de eigen mond van de wet een belijdenis als van de Doper: "Ik ben het niet". (Galaten 3 : 24)

2. Het wettig gebruik der wet (1 Timótheüs 1)

Een zaak die op zichzelf goed is kan door een verkeerd gebruik zeer veel kwaad stichten. Dit is ook ten volle van toepassing op de wet. Op zichzelf is ze goed, goddelijk goed en kan ze in der eeuwigheid niet kwaad worden, maar hoeveel kwaad heeft ze de eeuwen door niet gesticht, doordat zij niet wettig gebruikt werd. Hoeveel vromen hebben niet gezocht en zijn er nog zuchtend, omdat zij menen dat zij door de wet gerechtvaardigd of geheiligd moeten worden. Zullen we de wet wettig gebruiken, dan is het volstrekt nodig dat wij weten wat zij is, wat het taalkundig gebruik van dit woord is, voor wie ze is, waartoe ze is en tot hoe lang ze is. Tast men bij een van deze vragen en de antwoorden daarop mis, dan is het onvermijdelijke gevolg dat men de wet verkeerd gaat gebruiken. Achtereenvolgens slaan we dan een blik op deze vragen om er het Bijbels antwoord op te zoeken.

En dan kan natuurlijk op de eerste vraag het antwoord kort zijn, daar het vorige hoofdstuk reeds ten dele een antwoord op deze vraag probeerde te geven. Maar er wordt hier nog herinnerd aan een zeer gewichtige trek van de wet, namelijk, haar negatief karakter. Van de tien geboden zijn er negen, die negatief verbieden met een: "Gij zult niet." Vanwege dit negatieve karakter staat het vast dat zij nimmer beschouwd mag worden als een kort begrip van al de waarheid, noch als de maatstaf van de heiligmaking of als de inhoud van alle moraal. Tot grote schade van het geestelijke leven van de gelovigen wordt de wet echter maar al te zeer beschouwd als een kort begrip van de gehele waarheid Gods. Bij enig nuchter nadenken zou men beter kunnen weten, want de heerlijkste Schriftwaarheden worden in de wet juist

niet gevonden. Men vindt hier toch geen verkiezing, geen Heilige Drie-eenheid, geen vleeswording, geen kruis, geen opstanding, geen wedergeboorte, rechtvaardigverklaring, heiligmaking of verheerlijking van de zondaar, geen voldoening, verzoening, genade en voorbidding van Christus of van de Heilige Geest, geen wederkomst van Christus, geen duivel of antichrist, geen pelgrimswandel, geen gebed of zending, geen Gemeente, geen gemeenschap van de heiligen noch ook een Vaderhuis met zijn vele woningen. Hoe ter wereld kan men nu een brokstuk van de wil van God, waar in al deze - en andere - waarheden gemist worden ooit aanleggen tot een middel ter behoudenis of ook ter heiliging en als de inhoud van alle moraal. Door dat te doen is het volstrekt niet twijfelachtig of men de wet wettig dan wel onwettig gebruikt.

Wat is het taalkundige gebruik van het woord wet? Het Hebreeuwse woord voor wet is "thorah" en komt van een wortelwoord, dat iets betekent als met de vinger aan te wijzen, zodat het gevoegelijk vertaald zou kunnen worden door aanwijzing, vingerwijzing. God heeft in Zijn wet een vingerwijzing gegeven naar Zijn heilige wil. Let wel, geen volle openbaring, maar een vingerwijzing. De wet gaf de vingerwijzing naar Gods heiligheid, toorn over de zonde, Zijn eis van de liefde en volkomen gehoorzaamheid, maar van de genade Gods wist ze hoegenaamd niet af. Het Griekse woord "nomos" is het woord van de Mozaïsche wet dat in de regel in het Nieuwe Testament voorkomt. Het is afgeleid van het werkwoord "nemo", ik verdeel, deel uit, zodat het oorspronkelijk wees op het uitgedeelde, op hetgeen iemand bezat en vervolgens het gebruik dat hij van het hem toegedeeld bezit maakte. Waarschijnlijk echter hebben we het woord meer in zijn actieve betekenis te

nemen van de uitdeling en aanduiding van iemands deel (plicht). Hoe dit ook zij, het is dit woord dat doorgaans voor de wet van Mozes gebruikt wordt. Slechts een enkele keer wordt het Evangelie voorgesteld als de koninklijke wet. Dat is de wet die alle andere wetten in zich besluit, de grondwet des koninkrijks, Jakobus 2 : 3; de wet van Christus. (Galaten 6 : 2; vergelijk Johannes 13 : 34; 15 : 12)

De wet des geloofs van Romeinen 3 : 27 staat tegenover de wet van de werken van datzelfde vers en wijst eenvoudig naar de twee tegenovergestelde beginselen. De termen volmaakte wet en de wet van de vrijheid van Jakobus 1 : 25 zijn hetzelfde als de wet van Christus. (Galaten 6 : 2) In Johannes 10 : 34; 12 : 34; 15 : 25 en 1 Korinthe 14 : 21 wordt het woord *nomos* gebruikt voor heel het Oude Testament, terwijl het in Mattheüs 12 : 5; Lukas 2 : 23, 24; 1 Korinthe 9 : 8, 9; 14 : 23 blijkbaar alleen maar van de Pentateuch - de vijf boeken van Mozes - gebruikt wordt. De uitdrukking wet en de profeten, voorkomende in Mattheüs 7 : 12; 11 : 13; Lukas 16 : 16; Handelingen 24 : 14, wijzen weer op het gehele Oude Testament. In Lukas 24 : 44 worden zelfs al de drie delen, waarin dit verdeeld was, genoemd. Een eigenaardig gebruik van het woord wet vinden we nog in Romeinen 7, waar Paulus spreekt van een wet in zich, van een andere wet in zijn leden, welke strijdt tegen de wet van zijn gemoed. Voorts spreekt hij daar nog tweemaal van de wet van de zonde. Het is duidelijk dat hij hier het woord wet eenvoudig met het oog op het verband gebruikt in de zin van een dwingende, overweldigende, bindende en tot de dood leidende macht. (Zie ook Romeinen 8 : 2) Uit deze voorbeelden blijkt wel dat wij ons niet aan overdrijving schuldig maken als wij stellen dat, tenzij het tegendeel duidelijk blijkt, het woord wet in het Nieuwe Testament steeds voorkomt in de zin van de Mozaische wet in haar geheel.

Voor wie is de wet? Ziedaar, de derde vraag waarop we het antwoord zouden zoeken. Met deze vraag is bedoeld aan wie ze is gegeven en voor wie ze is bestemd. Op de eerste vraag kan het antwoord niet anders luiden, dan dat de wet oorspronkelijk aan Israël en aan geen ander volk is gegeven. Men denke slechts aan de inleiding tot de tien geboden: "Ik ben de Heere uw God, Die u uit Egypteland uit het diensthuis uitgeleid heb". (Exodus 20 : 2; Deuteronomium 5 : 6; Psalm 81 : 11) Behalve de vijf boeken van Mozes, die een doorlopend getuigenis zijn van de stelling dat de wet aan Israël en aan geen ander volk is gegeven, wordt ons dit ook nadrukkelijk in de volgende plaatsen geleerd in het Nieuwe Testament. De apostel zegt van Israël naar het vlees: "Welker is de wetgeving." (Romeinen 9 : 4)

In Romeinen 2 : 14 wordt ons nadrukkelijk gezegd dat de heidenen de wet niet hebben. Daarom zullen ze ook eens niet door de wet geoordeeld worden, maar zonder de wet verloren gaan, vers 12. De heidenen wisten wel dat de Joden een eigen wet hadden, onderscheiden van die van alle andere volken. (Johannes 18 : 31; Handelingen 18 : 14, 15; 23 : 29; 25 : 8) Mozes was de middelaar van het Oude Verbond voor Israël alleen, en nu zegt de Schrift telkens weer dat de wet door Mozes is gegeven. In een mooie tegenstelling wordt de wet van Mozes geplaatst tegenover Christus en Diens werk in Johannes 1 : 17: "De wet is door Mozes gegeven, maar de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus geworden." Om deze reden heet de wet Gods in Oud en Nieuw Testament steeds weer de wet van Mozes, terwijl er zelfs sterke nadruk op wordt gelegd dat de wet niet door de engelen, maar wel door de dienst van Mozes aan Israël is gegeven. (Exodus 31 : 18; Leviticus 10 : 1; Deuteronomium 4 : 5; 5 : 1-22; 6 : 1; 9 : 10; 10 : 13; 27 : 8; 33 : 4; Jozua 1 : 7; 22 : 5;

Nehemia 9 : 14; 2 Koningen 21 : 8; 2 Kronieken 33 : 8; Maleachi 4 : 4; Johannes 7 : 19) Voeg bij deze ontegensprekelijke Schriftbewijzen nu het feit dat de Heer in geen enkel geval Zijn wet heeft ingesteld voor de Gemeente of de volken en dan zal men zelf inzien dat men Zijn wet niet "wettelijk gebruikt", als men haar wil gebruiken om de Gemeente uit de volken in dit juk te knellen. Indien Duitsland een wet uitvaardigt of Nederland, dan zou u het toch dwaas vinden als men in Amerika daarnaar wilde leven.

Maar heeft de Heer Zijn heilige wet toch soms ook niet voor de Gemeente bestemd? zo vragen we in de tweede plaats in verband met de gedachte die ons hier bezig houdt. Voor wie heeft God dan Zijn wet bestemd? Hij gaf haar oorspronkelijk alleen aan Israël. Dit werd ons duidelijk, maar nu zou het wel kunnen zijn dat Hij haar een meer algemene toepassing gegeven wilde hebben en haar ook mede voor Zijn Gemeente bestemd had, daar toch naar het woord van de dichter Zijn gebod zeer wijd is, daarmee doelende op haar uitgebreide toepassing. (Psalm 119 : 96) Daar we op dit uiterst gewichtig stuk nog weer terugkomen, wijzen we hier alleen maar op 1 Timótheüs 1 : 9, waar de apostel ons nadrukkelijk verklaart voor wie de wet niet en voor wie ze wel is bestemd. Hij verklaart daar het wettig gebruik van de wet met deze woorden: "En hij dit weet, dat den rechtvaardigen de wet niet is gezet, maar den onrechtvaardigen." Hij zegt hier dat tot een wettig gebruik van de wet de wetenschap aangaande het soort mensen voor wie de wet is, volstrekt noodzakelijk is. Men dient te weten, zegt hij, dat de wet niet is gezet, dat wil zeggen naar de raad Gods niet is bestemd, bepaald, vastgesteld, uitgevaardigd voor de rechtvaardigen. De rechtvaardigen zijn mensen die onschuldig en vaardig in het recht tegenover God staan, zodat het nu maar

de vraag is of de Gemeente van Christus rechtvaardig of nog onrechtvaardig is. Dan leert de Schrift ons dat Christus haar rechtvaardigheid is. (Jeremia 23 : 6; 1 Korinthe 1 : 30) Zij heeft als een vrije gave en zonder de wet de volkomen gerechtigheid door het geloof in Christus ontvangen. (Romeinen 3 : 21, 22; 4 : 13; 5 : 1, 17, 18; 9 : 30-32; 10 : 4-6; 2 Korinthe 5 : 19-21; Filippenzen 3 : 9)

Vervolgens blijkt uit de donkere tekening van degenen voor wie de wet wel gezet is voldoende dat de gelovigen hier niet onder begrepen zijn. Hij noemt eerst de onrechtvaardigen, of zoals er in het Grieks staat, de wettelozen. De halsstarrigen zijn de lieden die weigeren gehoorzaamheid te betonen. De goddelozen zijn zij die los van God, zonder God en zonder hoop in de wereld leven. Nauw verbonden daarmee zijn zij die hij verder zondaren, onheiligen en ongoddelijken noemt. Nog houdt de apostel niet op, want het is hem er kennelijk om te doen om zijn lezers duidelijk te doen inzien voor wie de wet niet is gesteld en voor wie ze wel is gesteld. Hij somt dan vervolgens nog enkele zondaars op tegen de tweede tafel van Gods wet, als hij in de orde van de afzonderlijke geboden noemt: de vadermoorders en moedermoorders, waarbij inbegrepen zijn zij die hun ouders niet eren en daardoor een nagel aan hun doodkist worden, de doodslagers, hoereerders, Sodomieten, mensendieven, leugenaars, meineedigen en zo er iets anders tegen de gezonde leer is. Als de apostel dan verder nog laat volgen: "Naar het Evangelie van de heerlijkheid des zaligen Gods", dan is deze toevoeging zeer rijk van zin voor de waarheid die ons hier bezighoudt. Hij wil er, blijkens het oorspronkelijke, kennelijk mee zeggen dat onze kennis inzake het wettig gebruik van de wet zich heeft te regelen niet naar de wet, maar naar de blijde boodschap van de glorie van de gelukkige God, zoals wij zijn woorden gevoegelijk

zouden kunnen overzetten. De wet leert ons nimmer de wet te verstaan of recht te gebruiken. Alleen het Evangelie, alleen Christus door Zijn Geest vermag dit te doen.

Geliefde lezer, zo gij dit ene apostolische woord gelovig aanneemt, zal het u volkomen duidelijk zijn dat God Zijn heilige wet geenszins voor Zijn in Christus gerechtvaardigde en geheiligde Gemeente heeft verordend. In het vervolg komen we nog weer op dit uiterst belangrijk onderwerp terug.

Waar toe is de wet? Tot welk doel is ze ingesteld? Hier hebben we het geluk dat deze vraag in dezelfde vorm door de apostel gesteld wordt in Galaten 3 : 19 en dat hijzelf er ook het onfeilbare antwoord op geeft. Men luistere dan aandachtig naar dit goddelijk antwoord: "Zij is om van de overtredingen wil daarbij gesteld." De wet is dan, volgens dit goddelijke woord, niet gegeven tot verlossing of heiliging of lering, maar om van de overtredingen wil. Paulus betoogt hier tegenover de Judaïsten dat de belofte van de Messias 430 jaren voor de wet aan Abraham is gegeven. En de wet heeft aan die belofte niets veranderd of toegebracht en Gods verbond is door de wet niet verijdeld. Abraham werd niet door de wet, maar alleen uit genade erfgenaam van de goddelijke beloften. Maar als de wet dan niets heeft toe- of afgedaan aan de bondsbelofte van de Messias, waartoe dient zij dan, ziedaar nu de vraag van de apostel. Waarom liet God het dan niet bij de eens gegeven belofte? Is de wet op die manier niet helemaal overbodig? Het antwoord hierop luidt dat de wet een geheel andere bedoeling heeft dan de heilsbelofte. De wet heeft met het heil als zodanig niets te maken. Zij werd niet gegeven met het oog op de belofte, maar met het oog op de overtredingen. Deze uitdrukking wordt op drieërlei wijze verklaard, namelijk:

1. Om de overtredingen te beteugelen, maar dit strijdt tegen het verband en tegen Romeinen 5 : 20 en andere plaatsen.

2. Om de overtreders te leiden tot de erkenning van de overtredingen. Zo vatten Augustinus, Calvijn, Beza, Winer, Hoffman, Ellicot, en andere het op, maar ook deze opvatting is in strijd met de algemene Paulinische opvatting van de wet.

3. Om de zonde te openbaren als wetsovertreding. Waar immers geen wet is, is geen overtreding. (Romeinen 4 : 15) Daar is wel zonde (hamartia) maar geen overtreding (parabasis). God gaf de wet om de zonde in het rechte licht te stellen, haar te doen kennen als ongehoorzaamheid, overtreding, bondsbreuk, wetteloosheid, rebellie. Deze laatste opvatting is ongetwijfeld de juiste, overeenstemmend met de regel van de Schrift ten opzichte van het doel van de wet. Reeds in Ezechiël 20 : 25 vinden wij een treffend commentaar op dit woord van de apostel, als de Heer daar zegt, na over Israëls zonden gesproken te hebben: "Daarom gaf ik hun ook besluiten, die niet goed waren (wel goed in zichzelf, maar niet heilaanbrengend voor Israël) en rechten, waarbij zij niet leven zouden."

In Romeinen 5 : 20 lezen we wezenlijk hetzelfde in deze woorden: "Maar de wet is bovendien ingekomen, opdat de misdaad te meerder worde". Hier is ook sprake van het doel en de bestemming van de Mozaische wet en daarvan wordt gezegd dat zij ten doel had om de misdaad overvloedig, rijkelijk, menigvuldig te maken; dat wil zeggen om de zonde in al haar satanisch en vloekwaardig karakter te doen uitkomen tegenover een vlekkeloos heilig God. Daartegenover zou dan eenmaal Gods genade in Christus des te heerlijker schitte-

ren. De heerlijkheid van de genade wordt heden ten dage zo weinig gekend, waardoor men de zonde zo weinig peilt in haar vreselijkheid en strafwaardigheid voor een heilig God. Men vergelijkte met deze merkwaardige Schriftuurplaatsen betreffende het doel van de wet: Romeinen 4 : 15; 5 : 13; 7 : 8; Johannes 15 : 22; 1 Korinthe 15 : 56. Voor de wet was de zonde in de wereld, maar zij wordt niet toegerekend als er geen wet is. (Romeinen 5 : 13) Zou er geen wet zijn, dan zou de zonde het karakter van ongehoorzaamheid en overtreding niet dragen; zij zou zich niet over een slagboom heen zetten, geen verzet tegen een gestelde rechtsorde zijn. Hoe zou zij dan met de dood worden gestraft? Is de zonde alzo de prikkel die ons de dodelijke stoot toebrengt; wat die prikkel zo aandrijft, dat hij onze hartader treft, is de wet". (Van Andel)

Uiteindelijk stellen we ons nog de vraag ter beantwoording, hoelang de wet geldig is? Hier zou men echter wel onderscheid maken tussen de verborgen wortel van de wet, de liefde, die eeuwig en onveranderlijk is en de Joodse, tijdelijke vorm van de wet, die geen van beide, maar tijdelijk en veranderlijk is. De wet is in zijn Joodse vorm eerst omstreeks tweeduizend jaar na de schepping gegeven, en de oorspronkelijke werkwoorden "pareiseelthen" en "prosetethee" van Romeinen 5 : 20 en Galaten 3 : 19 wijzen er beide op dat de wet als een ondergeschikt addendum (*toevoegsel*) tot de aartsvaderlijke bondsbeloften is ingesteld. De wet was voor God niet de hoofdzaak, maar de belofte en daarom was de belofte niet ondergeschikt aan de wet, zoals de wetsdrijvers het wilden, maar omgekeerd de wet aan de belofte. De wet is een parenthese - een tussenbedrijf - liggend tussen de belofte en haar vervulling. Niet als hoofddoel, maar als bijzaak werd ze door God gegeven, ten einde aan een ondergeschikt doel te beantwoorden. Wat dit doel was zagen wij

reeds eerder. Het was om de zonde in al haar gruwelijkheid en verdoemelijkheid aan het bewustzijn van Israël te brengen en zo verkreeg de wet de tijdelijke opvoedkundige betekenis van een tuchtmeester tot Christus te zijn. Met Christus' komst had de tuchtmeester zijn werk verricht. (Galaten 3 : 24, 25) "Tot Christus" is hier "tot op de tijd van Christus".

De wet heeft dus een begin gehad en zo heeft ze ook een einde. Natuurlijk niet naar haar wortel en wezen: de liefde, maar in haar Joodse, eisende, onbarmhartige, vloekdreigende vorm als ijzeren wet, die van geen ontferming weet. Het wordt ons nadrukkelijk verzekerd in Romeinen 10 : 4: "Het einde van de wet is Christus". Daar dit woord van de meest verreikende betekenis is voor de wetsbeschouwing van de Schrift, zo is het van het grootste belang dat dit woord goed verstaan wordt. De apostel plaatst in dit verband de rechtvaardigheid, die uit de wet is en de rechtvaardigheid, die uit het geloof is, tegenover elkaar en voert ze beide als personen sprekend in. De eerste zegt van de wet: "De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven." Maar wie is in staat Gods wet volkomen te onderhouden? Wie zal langs deze weg ooit het leven verkrijgen? De wet zelf wees dus naar haar einde. Zij was benauwend en deed zo bij de gelovigen het verlangen naar de Wetsvervuller ontstaan. Christus is gekomen in de volheid des tijds en heeft Zich geplaatst onder de wet, met dit aangegeven doel, "opdat Hij degenen die onder de wet waren verlossen zou". (Galaten 4 : 5) Door Zijne dadelijke gehoorzaamheid volbracht Hij de wet volkomen en door Zijn lijdelijke gehoorzaamheid heeft Hij haar vloek volkomen gedragen en dit alles in de plaats van degenen die zuchtten onder de wet als onder een ondraaglijk, dood drukkend juk. Door het geloof in Christus krijgt men deel aan Zijn verworven gerechtigheid. Deze

rechtvaardigheid voert de apostel hier sprekende in en dan horen we haar ernstig vermanen om niet te zoeken naar de gerechtigheid en behoudenis in de hemel of in hades (dodenrijk), omdat ze in Christus geschonken is. Niet zoeken in de wet, omdat Christus het einde van de wet is.

Antinomianen hebben in verleden eeuwen soms dit woord misbruikt ten einde hun wetteloosheid en bandeloosheid ermee te rechtvaardigen en uit vrees voor dit schandelijke misbruik hebben de rechtzinnige dogmatici (*aanhangers van leerstellingen*) en exegeten (*schriftverklaarders*) aan dit woord in de regel niet zijn volle kracht laten ervaren. Men vatte dit woord veelal op in de zin van Galaten 3 : 24, 25, dat de wet namelijk als de tuchtmeester naar Christus als het object heen wees. In dit verband wees men er dan ook op dat de wet een schaduw van de toekomstige goederen was, (Kolossenzen 2 : 17; Hebreëën 9 : 9; 10 : 1) en dit is alles volkomen waar, maar het staat voor ons ook vast, dat de apostel dit hier niet wil zeggen. Anderen gingen een stap verder en verklaarden dit woord van Christus als de Vervuller of de vervulling van de wet. Ook dit is op zichzelf een grondige waarheid, die ons overvloedig in de Schrift geleerd wordt. Men zie slechts Matthéüs 3 : 15; 5 : 17; Lukas 2 : 21-24, 39; Johannes 4 : 34; 15 : 10; Romeinen 5 : 19; Filippenzen 2 : 8; Hebreëën 10 : 7. Het woord hier vertaald door einde wordt evenwel in geen enkel geval vertaald door vervulling. Het woord telos, hier gebruikt, betekent in de regel het tijdstip, waarop iets ophoudt te bestaan, met de bijgedachte dat het doel bereikt is en het daarom afgedaan heeft. De twee begrippen van tijdseinde en doeleinde liggen er dus in besloten, maar het eerste begrip is het primaire, zoals men uit de volgende voorbeelden, waar dit woord gebruikt wordt, zelf kan zien: "Die volstandig zal blijven tot het einde,

die zal zalig worden". (Matthéüs 10 : 22) "Gij zult horen van oorlogen en geruchten van oorlogen; ziet toe, wordt niet verschrikt; want al die dingen moeten geschieden, maar nog is het einde niet". (Matthéüs 24 : 6) "En dit Evangelie van het Koninkrijk zal in de gehele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken, en dan zal het einde komen". (vers 24) "En indien de satan tegen zichzelf opstaat, en verdeeld is, zo kan hij niet bestaan, maar heeft een einde". (Markus 3 : 26) "En Hij zal over het huis Jacobs Koning zijn in van de eeuwigheid en aan Zijn koninkrijk zal geen einde zijn". (Lukas 1 : 33) "Want ook de dingen, die van Mij geschreven zijn, hebben een einde". (22 : 37) "Zo heeft Hij hen liefgehad tot het einde". (Johannes 13 : 1) "Want het einde derzelve is de dood, maar nu, van de zonde vrijgemaakt zijnde, en Gode dienstbaar gemaakt zijnde, hebt gij uwe vrucht tot heiligmaking, en het einde het eeuwige leven". (Romeinen 6 : 21, 22) "Alzo het u aan geen gave ontbreekt, verwachtende de openbaring van onzen Here Jezus Christus, welke God u ook zal bevestigen tot het einde toe". (1 Korinthe 1 : 7, 8) "Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het Koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben." Maar genoeg, van de 41 maal dat dit woord voorkomt in het Nieuwe Testament, komt het in de regel voor als in de gegeven voorbeelden. Zelfs de uitdrukking "het einde van de Heer" van Jakobus 5 : 11 wijst op het eindpunt waarop de wegen van de Heer uitlopen. Al zou men dit woord hier behalve de tijdsidee ook de zin willen geven van vervulling, terminus, object, doeleinde, dan is ook dit ten volle van toepassing op hetgeen Christus met betrekking tot de wet gedaan heeft, maar de tijdsidee mag in geen geval worden uitgeschakeld.

Zo tekent dan ook Dr. D. Harting in zijn Grieks Woordenboek op de uitdrukking van Romeinen 10 : 4, die ons hier bezig-

houdt, terecht aan: "Christus wordt het einde van de wet genoemd, voor zover de oude bedeling, als wetsverbond, met Hem een einde neemt en door een nieuwe bedeling vervangen wordt". En de Leidse vertaling heeft hier terecht overgezet: "Christus maakte een einde aan de wet".

Zo hebben we dan gezien dat de wet beperkt van duur was. Wordt ze nochtans eeuwig genoemd, dan is hiermee de betrekkelijke eeuwigheid bedoeld, zoals dit bijvoorbeeld ook van de besnijdenis gezegd wordt. En niet alleen in Romeinen 10 : 4, maar op tal van andere plaatsen wordt ons dit tijdelijk karakter nadrukkelijk geleerd. De wet is om van de overtredingen wil daarbij gesteld totdat het Zaad (Christus) zou gekomen zijn. (Galaten 3 : 19) "De wet is de tuchtmeester geweest tot Christus, maar als het geloof gekomen is, zo zijn wij niet meer onder den tuchtmeester". (Galaten 3 : 24, 25) Men leest dit woord veelal alsof er stond: "De wet is onze tuchtmeester tot Christus", maar dit zegt de apostel juist niet en dit zou hij voor wat ter wereld ook niet hebben willen zeggen, want hij spreekt nadrukkelijk in dit verband van Israël voor de komst van Christus en hij roept met verheffing van stem uit tegen de wetsdrijvers: "Maar als het geloof gekomen is, zo zijn wij niet meer onder den tuchtmeester." Israël zat in welverzekerde bewaring als in een gevangenis onder de wet. (vers 23) En hoelang duurde dit? Laat hijzelf het antwoord geven: "Tot op het geloof, dat geopenbaard zou worden." Men zie ook Hebrëeën 7 : 12-19, waar het einde van de wet in bijzonderheden is beschreven. En ook in 2 Korinthe 3 : 7-9 spreekt de apostel van de wet als de bediening des doods en van de verdoemenis tweemaal als zijnde in heerlijkheid geweest, terwijl hij in vers 11 ervan zegt: "Want indien hetgeen TE NIET GEDAAN wordt, in heerlijkheid was, veel meer is HETGEEN BLIJFT, in heerlijk-

heid." Wederom wordt ons hier nadrukkelijk verzekerd dat de bediening van de dood en de wet vernietigd is en tot het verleden behoort. Wie derhalve toch nog de wet wil nemen, om haar als wet voor de Gemeente te bedienen, dient wel te bedenken dat hij een bediening des doods uitoefent, een bediening van de verdoemenis, een teniet gedane heerlijkheid en dat hij alzo de wet niet wettig gebruikt, en erger nog de meerdere heerlijkheid van het Evangelie een slag in het aangezicht geeft. Indien er toch iets duidelijk is in de Schrift, dan is het wel dit, dat de wet als wet alleen geldige kracht zou hebben totdat het beloofde Zaad zou gekomen zijn, want Christus is het einde van de wet. Sinai eiste een volmaakte gerechtigheid, Christus volbracht haar en gaf en geeft haar aan een ieder die in Hem gelooft. Wat gij in van de eeuwigheid niet kunt doen, dat heeft die Dierbare gedaan. Geloof dan in Hem en dan zult gij rechtvaardig voor God staan alsof u nooit enige zonde gekend of gedaan had.

Laat ons tot recht verstand van de wet en haar gebruik nog nader stilstaan bij hetgeen Christus gedaan heeft met betrekking tot de wet.

3. Christus en de wet

Christus is het geheim van de wet, net zoals van de hele Godsopenbaring. Wie Hem en Zijn werk niet verstaat, kan onmogelijk tot een schriftmatig begrip van de wet komen. Laat ons dan zien wat de Schrift zegt met betrekking tot Christus' houding tegenover de wet.

En dan vraagt Johannes 1 : 17 hier allereerst onze aandacht. We lezen daar: "De wet is door Mozes gegeven, de genade en waarheid is door Jezus Christus geworden". Johannes spreekt hier over de vleeswording van het Woord en zegt van Christus dat wij uit Zijn volheid allen hebben ontvangen genade voor genade. Dit was iets nieuws in de wereld. Genade was er voorzeker ook reeds onder Israël geweest en de vromen hadden zich reeds meermalen in de goedertierenheden van de Heer verheugd, maar dit was geschied ondanks de wet en wetsbedeling, want de wet kent geen barmhartigheid of genade in enigerlei vorm. (Hebreeën 10 : 28)

Mozes' bedeling van de wet en Christus' bedeling van genade, ziedaar de eerste tegenstelling die aan deze merkwaardige tekst ten grondslag ligt. Mozes en Christus vormen meermalen een tegenstelling in Gods Woord. Ze waren beide van God gezonden, waren beide Middelaars; waren beide getrouwen, hadden beide een huis of huishouding; in deze punten waren ze een. Overigens was er tussen hen en hun huishouding de grootste tegenstelling. Christus' huishouding heeft meerdere heerlijkheid (2 Korinthe 3 : 7-11; Hebreeën 3 : 3) Mozes was een dienaar over eens anders huis, dat hij niet gebouwd had, terwijl Christus Zoon en Heer over Zijn eigen huishouding was. Men leze en overdenke de mooie tegenstelling van Hebreeën 3 : 1-6.

De tweede tegenstelling van Johannes 1 : 17 is die van wet en genade. Mozes gaf ook enige genade, maar dit gaf hij niet in de wet als zodanig. Zoals reeds gezegd, de wet kent geen genade. Genade is Gods onverdiende en verbeurde gunst jegens schuldigen en deze vindt men niet in de wet als zodanig. De wet zegt: "Doe dat of vaar ter helle", want het woord vervloekt heeft toch die betekenis. Zij zegt nooit: "Doe uw best maar en dan zal God het straks wel goed met u maken". Zij heeft geen medelijden met onze zwakheden, geen toeschietelijkheid tegenover de struikelenden. Zij eist eenvoudig gehoorzaamheid en wel een volmaakte gehoorzaamheid, zodat zij nimmer zich neerbuigt tot een arme tollenaar of wenende Magdalena. Zulk een wet gaf God vandaan door de hand van Mozes. Zij was goddelijk volmaakt, maar volmaakt om iedere zondaar zonder onderscheid ter hel te verwijzen, want geen sterveling onder de zon kon volbrengen hetgeen in de wet geschreven was. Ze struikelden allen dagelijks in vele dingen. Maar in Christus Jezus is de volheid van de liefde Gods aan schuldigen geopenbaard. Hij veroordeelt niet naar de wet een overspelige, op heterdaad betrapt, maar zendt haar met een liefdevolle vermaning vrij heen.

Een derde tegenstelling in dit vers - Johannes 1 : 17 - is die van de wet enerzijds en de waarheid anderzijds. Was de wet dan leugen? O, nee, Goddelijke waarheid, maar een schaduwachtige waarheid, een schaduw of duistere schets geheten. Welnu, tegenover deze schaduwen van de wet plaatst de evangelist de waarheid als de vervulling, de verwerkelijking van de wettische schaduwen. Christus Zelf is het lichaam dat al de schaduwen deed vluchten. Naar Zijn eigen woord is Hijzelf de belichaamde en verpersoonlijkte Waarheid.

En de vierde tegenstelling van dit woord is die van de wijze waarop de wet en de genade en waarheid tot stand kwamen. Deze tegenstelling wordt uitgedrukt door de werkwoorden "gegeven" en "geworden". De wetgeving was als het ware een enkele daad, maar de genade en waarheid zijn ons geworden in de ontzagelijke weg van de vernedering en verbrijzeling van onze Heiland. Zijn nederige menswording, Zijn lijden, sterven en begraven worden de mijlpalen van Zijn bange lijdensweg, door Hem bewandeld om ons de genade en waarheid te doen geworden.

Bij Zijn komst in de wereld had Christus een bepaalde Zending van Zijn Vader met betrekking tot de wet. Dit leert ons Galaten 4 : 4, 5, waar we vervolgens een vluchtige blik op slaan. We lezen daar deze woorden: "Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen die onder de wet waren verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen (*letterlijk: zoonstelling*) zouden verkrijgen". Korthedshalve wens ik over dit merkwaardige vers slechts enkele zaken aan te stippen.

De Zoon is uitgezonden van de Vader. Niet gezonden, maar uitgezonden. De Vader zond Hem uit het binnenste van Zijn liefdevol hart, uit het binnenste van Zijn schoot, waarin Hij gespeeld had. Hij zond Hem op een bepaalde tijd, de volheid des tijds; dat is toen de tijd, in Zijn raad bepaald en in Zijn Woord beloofd, vervuld was. Hij zond Hem op een bepaalde wijze, namelijk uit een Joodse maagd, die onder de wet van Mozes stond en zo is ook de Zoon geworden onder de wet. Hij verscheen niet alleen als mensenkind, maar ook als jodenkind. Daarmee maakte Hij Zich gelijk aan een minderjarige, een onmondige, een dienstknecht, die in het midden

van Zijn volgelingen was als een die diende. Geworden onder de wet. Welke wet? zo heeft men hier gevraagd. Men heeft geantwoord dat de ceremoniële wet hier bedoeld zou zijn en dan heeft men gewezen op Zijn besnijdenis, (Lukas 2 : 21) op Zijn voorstelling in de tempel, (vers 22) op Zijn doop, die geschiedde om aan alle gerechtigheid te voldoen (Matthéüs 3 : 15) en op Zijn betalen van tol en schatting, (Exodus 30 : 13; Matthéüs 17 : 24-27) alsmede Zijn opgaan naar de hoge feesten te Jeruzalem.

Wij dwalen echter als wij menen dat de apostel dit bedoelt met het geworden onder de wet. Men verlieze niet uit het oog dat Paulus, tenzij het tegendeel duidelijk blijkt, bij het begrip wet denkt aan de hele Mozaïsche wet en wel voornamelijk aan de wet van de zeden, aangezien de wetdrijvers deze in het bijzonder wilden gebruiken om daarmee hun zaligheid te verdienen. Men zal hierop vragen hoe het mogelijk is dat Christus onder de wet van de zeden is geworden. Het woord "geworden" wijst er immers op dat Hij eerst niet onder de wet stond, maar bij Zijn geboorte in de volheid des tijds daaronder is gekomen. Het werkwoord "worden" duidt altijd een overgang aan uit de ene staat tot de andere. In welke zin kan nu dan van de Zoon gezegd zijn dat Hij onder de wet is gaan staan. Gold de volmaakte eis van de gehoorzaamheid vroeger voor Hem dan niet? Mocht Hij toen dan soms ongehoorzaam zijn? Dat zij verre! Vóór Zijn menswording stond Hij als de Zoon van God - als Wetgever - boven de wet, maar nu ging Hij niet als God, noch uitsluitend als waarachtig mens, maar als de Middelaar onder de wet staan. Als Zoon van God was Hij boven de wet, nu stelde Hij Zich als dienstknecht er onder. In dit licht alleen kan men de wonderlijke uitspraken van Hebreëën 2 : 10; 5 : 9; en Filippenzen 2 : 7, 8 verstaan. De wet,

waaronder Christus Zich stelde, deed tweeërlei: zij eiste een volmaakte gehoorzaamheid en zij eiste een onherroepelijke vloek. Christus heeft haar op dit tweetal punten volkomen genoeg gedaan. Hoewel Zijn gehoorzaamheid wezenlijk één was tegenover de wil van Zijn Vader, zo kan men haar toch gevoegelijk onderscheiden in een dadelijke en lijdelijke. De dadelijke betoonde zich in een doen van de gehele wet en de lijdelijke in een lijden en dragen van de vloek van de wet. Christus is een vloek geworden voor ons, want er is geschreven: "Vervloekt is een ieder, die aan het hout hangt".

Dit woord roept ons met een afgrijselijk tafereel voor de geest in het leven van oud Israël. Stel u een hoop volk voor, dat een misdadiger, die tegen de wet van Mozes gezondigd heeft, uitleidt tot buiten de poort van de stad. De oudsten leggen thans plechtig de handen op hem ten teken daarvan dat zij zich en de gehele schare zuiveren van de smet, die op deze gruwel ligt en symbolisch brengen ze die op deze rampzalige over. Al is daar een moeder, die gilt: "Ach, spaar mijn zoon!" naar haar jammerklachten wordt niet gehoord, want er is geen barmhartigheid. Men grijpt naar stenen en rotsklompen, die alom op de rotsachtige bodem liggen en men beijvert zich om de ene steenklomp na de andere op de misdadiger te doen nederdalen. Hartdoordringend kermt en schreeuwt de ongelukkige, maar men gooit al maar door met de stenen, totdat zijn lichaam een bloederige massa is geworden en de dood is ingetreden. Daarop haalt men het bebloede en gekneusde lijk van onder de stenen te voorschijn en hangt het aan een paal op een eenzaam veld, waar straks de roofvogels op neer zullen strijken. Wat was nu de bedoeling van dit akelige en afgrijselijke schouwspel? Was het alleen om Israël een heilzame afschrik van de zonde te geven? Neen, het betekende dat deze mens

een totaal verwoorpene was, beide van de hemel en van de aarde, van God en mensen. De aarde spuwde hem uit en de hemel wilde hem niet ontvangen. Hij was een door Mozes' wet gevloekte. En, o lezer, zo heeft de wet met onze Heiland gedaan. Het behaagde de Heer Hem te verbrijzelen, Jesaja 53 : 10. Dit houdt het in dat Hij onder de wet geworden is; Hij kwam onder haar vloek, getuige slechts Gethsémané en Golgotha.

En met welk doel deed Hij dit alles? Om te verlossen, letterlijk vrij te kopen, die onder de wet waren en om voor hen tevens het zoonschap in die weg te verwerven. De slaven van de wet en de slachtoffers van de vloek kocht Hij vrij met Zijn dierbaar bloed. Door een genadige toerekening, zo aanbiddelijk als heerlijk, rekent God de Rechter hen nu Zijn gehoorzaamheid van de wetsvervulling toe en rekent Hij die gedragen vloek als door hen weggedragen. Om alle begripsverwarring te voorkomen, zij hier terloops opgemerkt dat Christus een drieërlei gerechtigheid bezat, namelijk, als de Zoon Gods, als rechtvaardig mens en als plaatsvervangend Borg en Middelaar. Wij worden om niet gerechtvaardigd door de genade die in Christus Jezus is. Door de gehoorzaamheid van die Ene zijn velen rechtvaardig gemaakt. (Romeinen 5 : 19) Hij die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. (2 Korinthe 5 : 21) Als Hij aan het eind van Zijn leven kan zeggen: "Vader, Ik heb U verheerlijkt op de aarde" (Johannes 17 : 4) en verder: "Ik heb voleindigd het werk dat Gij Mij gegeven hebt om te doen," dan wordt dit alles ons volkomen toegerekend.

Hoe heerlijk is dit, nietwaar? Niet alleen heeft de wet nu alle rechten en aanspraken op ons verloren, maar wij zijn ook

terzelfder tijd in de positie van volwassene, mondige zonen gesteld, die in de beraadslaging van de Vader zijn opgenomen en aan geen leiband van allerlei wettische bepalingen en regelen meer gebonden behoeven te worden. Onze vrijheid is volkomen. Geen enkele band of juk is overgebleven, behalve de band des Woords en het zachte juk van Christus. En Zijn geboden zijn niet zwaar; (1 Johannes 5 : 3) zijn geen knellend, ondraaglijk, dodend juk als het juk van de Mozaïsche wet. Wanneer wij blikken op het werk van de wet van onze geliefde Zaligmaker, Die ons zo uitnemend heeft liefgehad, dan zingen wij: "Ik heb Jezus lief. Hij heeft Gods recht voldaan. Geen vloek van de wet kan immermeer mij treffen, Hij droeg de vloek en bracht verzoening aan. Zo, Sinaï, zwijg, Zijn bloed spreekt mij vrij. O wonder van genâ, ja, ook voor mij."

Wij hebben nu dan gezien dat Christus het einde van de wet is, omdat Hij haar Vervuller is en dat Hij langs die weg tevens de Verlosser is geworden van degenen die onder de wet waren. Hij heeft voor ons, in onze plaats, de wet vervuld en haar vloek gedragen, zodat God in Zijn genadige toerekening ons aanziet alsof wij dit alles in eigen persoon gedaan hadden. Zien wij vervolgens dat Christus ook de Uitlegger van de rechte zin (*juiste betekenis*) van de wet is. Israël globaal genomen, heeft de wet nooit recht begrepen. Het volk meende althans in de dagen van Christus dat het door het onderhouden van de wet het leven kon verdienen. Men denke zich deze dwaasheid eens recht in. De bediening des doods en van de verdoemenis wilde men gebruiken als middel tot ingang in het leven. Ofschoon de Heer zo menigmaal de overtreder van de wet vervloekt had, naar de hel (*het graf*) verwezen had, zo wilden ze, ondanks dat de Heer dit gedaan had, deze ingang van de hel tot ingang van de

hemel gebruiken. Kan het blinder en dwazer? En toch, wie uit de Christenheid zal de eersten steen op Israël werpen? Welk genootschap zal haar hand in de boezem steken, dat zij er rein weer uitkomt? Want is de mening niet alom verbreid dat men de wet onderhouden moet, zo al niet ter rechtvaardiging, dan toch ter heiliging en tot een bewijs van dankbaarheid?

Onder dit blinde Israël, dat zijn eigen wet en profeten niet begreep, is Christus opgetreden als de ware Uitlegger van de wet. Hij legde meer dan eens haar verborgen wortel bloot, als Hij aantoonde aan het overspelig geslacht van Zijn dagen, dat liefde tot God en de Naaste de grondslag is van de wet en de profeten. Wie dus niet in de liefde wandelde, die schond de wet en was schuldig aan haar vloek, al droeg hij de rollen van de wet ook in de slippen van zijn gewaad en al gaf hij ook getrouw zijn tienden van al de kleine tuinvruchten. Wie de wet netjes meende te houden en op de hoek van de straat een vrouw aanzag om haar te begeren, die had al overspel in zijn hart met haar gedaan (Matthéüs 5 : 28) en werd dus getroffen door de vloek van de wet. Hij toont aan dat geen sterveling het recht heeft om de wet te ontbinden. Hij heeft dit Zelf niet gedaan, omdat Hij niet is gekomen om die te ontbinden, maar om haar te vervullen. (Matthéüs 5 : 17-19) Hij wijst op de duur van de wet als Hij zegt: "De wet en de profeten zijn tot op Johannes." (Matthéüs 11 : 12, 13; Lukas 16 : 16) Als Hij zegt dat geen jota of tittel van de wet zal voorbijgaan zonder vervuld te worden, dan denkt hij daarbij kennelijk aan heel het Oude Testament. (Matthéüs 5 : 18; Lukas 16 : 17) Hij verweet het geslacht waaronder Hij optrad, en dat zich beroemde op de wet, dat het ondanks hun opscheppen daarover, de wet niet hield. Hij zei: "Heeft Mozes u niet de wet gegeven? En niemand van u doet de wet." (Johannes 7

: 19) In dit woord, en tevens uit Johannes 8 : 17, bewijst Hij dat Hij de wet van Mozes niet als de Zijne beschouwde. Hij zegt niet ten opzichte van Mozes' wet: "Zalig zijt gij zo gij dezelve doet," en toch heeft Hij in Johannes 13 : 17 dit woord gesproken, maar in toepassing op de dienende liefde, waarvan Hijzelf juist zulk een heerlijk voorbeeld had gegeven in de voetwassing. Tot iemand echter die zich op het Mozaïsch standpunt plaatst, zegt Hij: "Wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden," (Matthéüs 19 : 17) terwijl Hij verder nadrukkelijk verklaart dat Hij daarbij denkt aan de wet van de tien geboden. (vers 18, 19) En eindelijk heeft Hij Zijn eigen wet gegeven in deze woorden: "Dat gij elkander liefhebt, gelijk Ik u liefgehad heb."

Hij neemt hier op die grond de verborgen wortel van de aloude wet en geeft haar een nieuwe vorm, want de Joodse en wettische vormen vervallen hier. Hij geeft dit nieuw gebod niet als de wet van Mozes onder donder en bliksem en aardbeving. Hij geeft dit gebod niet naar de oude drijfveer, toen Hij ze uit Egypte uitgeleid heeft, maar naar een nieuw motief, een veel eenvoudiger beweegreden, namelijk dat Hij hen heeft liefgehad. Dit nieuwe gebod werd voorts naar een nieuw model gegeven, voor een nieuwe taak en een nieuwe bedeling, de bedeling des Geestes en van de genade Gods. Een oud boek en toch in een volslagen nieuwe editie, tot onherkenbaar toe veranderd en verbeterd, zo is dit nieuwe gebod. Terecht heeft iemand het vergeleken met een oude zilveren beker, maar omgesmolten, geheel omgegoten en met andere namen, graveersels en versiersels erin gegrift. Dat Christus met dit nieuwe gebod wezenlijk iets nieuws bedoelde in tegenstelling met het oude en voorbijgegane, kan ons blijken uit Johannes 13 : 34, 35; 14 : 15, 21, 23; 15 : 10-12. En dat de apostelen hun Meester niet anders

hebben begrepen, is uit de volgende plaatsen duidelijk: Romeinen 13 : 8-10; Galaten 5 : 13, 14; Éfeze 5 : 1; 1 Timótheüs 1 : 5; 1 Johannes 2 : 3; 3 : 24; 5 : 3. Zij hielden zich aan de wet des Geestes des levens in Christus Jezus, (Romeinen 8 : 3) aan de volmaakte wet, die van de vrijheid is, (Jakobus 1 : 25) in een woord, de wet van Christus. (Galaten 6 : 2) Wat denkt u, waarde lezer, zullen wij ons niet houden aan dit voorbeeld van de apostel en staan in de vrijheid waarmee Christus ons vrijgemaakt heeft? Zie, het oude is voorbijgegaan en het is alles nieuw geworden.

4. De wet en het Evangelie

Wet en Evangelie vormen een tegenstelling, waarvoor het oog van de gelovigen maar al te weinig is geopend. Ongetwijfeld is dit te verklaren uit het feit dat men niet de verschillende bedelingen in de huishouding Gods kent en niet het groot onderscheid tussen Israël en de Gemeente kent of wil erkennen. Het heeft God behaagd om in de uitwerking van Zijn raad ter verlossing Zijn weldaden niet altijd op dezelfde wijze aan de mensenkinderen te openbaren. Hij handelde met de mens heel anders in het Paradijs dan buiten het Paradijs, voor de zondvloed. Na de zondvloed weer anders dan voor de grote vloed in wat wij meermalen noemen, de eerste wereld. Bij Abrahams roeping sloeg Hij weer een heel andere weg in, terwijl Hij met Israël bij Horeb weer een andere bedeling, dat is uitdeling, toebedeling van Zijn gunstbewijzen gaf. Met deze verschillende bedelingen denken we niet aan verschillende Gemeenten of nieuwe fundamenten van de zaligheid, maar wel aan heel verschillende huishoudelijke werkzaamheden van God om de zondaar door het bloed van het Lam te redden. In het wezen gaf God altijd hetzelfde: de zaligheid in Christus, Die komen zou, maar Hij gaf haar op onderscheidene wijze en dan wel zo dat elke nieuwe bedeling een nadere openbaring ontving van enkele van Zijn goddelijke deugden. Hij gaf steeds meer licht en daarom meer verantwoordelijkheid.

Er was ook een bedeling die zich kenmerkte door de wet en talloze wettische bepalingen. Waar regel op regel is, is geen vrijheid. Wie heeft soms niet een kind op zwaarmoedige toon horen klagen: "Ik mag ook niets," omdat een niet al te verstandige ouder het onder het knellende juk van allerlei wettelijke bepalingen bracht. Zo nu ongeveer was het ook

met Israël, hoewel God natuurlijk in Zijn weergaloze wijsheid deze tuchtmeester had gegeven. Onder Israël werd letterlijk alles geregeld en beheerst door de wet. Geen os en ezel mochten samen voor een ploeg of wagen gespannen, geen twee soorten zaad mochten op een akker gestrooid, geen twee soorten kleding mochten in een kledingstuk samen genaaid worden. De wetten gingen over het weglopen vee, over een gevallen ezel, over mannen- en vrouwengewaden, over een vogelnestje met moeder en jongen en over een leuning op het dak. (Deuteronomium 22 : 1-12) In het Evangelie vinden wij dit niet. Paulus toornst tegenover de valse leraren, die de Gemeente met allerlei inzettingen willen belasten. Wat wordt gij, zo roept hij uit, alsof gij in de wereld leeft, met inzettingen belast? Namelijk raak niet, smaak niet en roer niet aan. (Kolossenzen 2 : 20, 21) Alle genootschappen hebben voor eeuwen aaneen gepoogd, om hun eigen systeem van kerkrecht, kerkregering, kerkinrichting en wijze van de kerkelijke vergaderingen met de Schrift te rechtvaardigen, maar het is hun nooit ten volle mogen gelukt om de eenvoudige reden dat de Heer Zijn mondige en vrije Gemeente geen juk van regels heeft opgelegd. De wet werkt toorn en Hij wilde Haar niet toornig maken. Israël had dan onder de wet geen vrijheid, maar was als een onmondig kind onder allerlei voogden en verzorgers gesteld, terwijl de Gemeente de aanstelling tot zoon heeft verkregen en als een volwassen en mondig zoon door Hem behandeld wordt. (Galaten 4 : 1-7)

Een tweede punt van tegenstelling is dat de wet onmachtig en krachteloos was om Israël te rechtvaardigen of te heiligen, terwijl het Evangelie een kracht Gods tot zaligheid is voor een ieder die gelooft. (Romeinen 1 : 16) De onmacht van de wet, ziedaar een onderwerp van het allerhoogst belang,

maar ons bestek gedooft niet om er meer dan een enkel woord aan te wijden. Men zou kunnen menen dat de term "onmacht van de wet enigszins" ongeschikt is in toepassing op de wet van de Heer, die volmaakt, heilig, rechtvaardig en goed genoemd wordt, maar de Schrift zelf gaat ons hierin voor. Men zie slechts naar Romeinen 2 : 17-29.

De apostel spreekt daar een Jood aan die op de wet rust, roemt op de God van Israël, een fijnproever is in godsdienstzaken, gecatechiseerd is in de wet, zoals er letterlijk staat, een tuchtiger is van de onwijzen en een leermeester van de onwetenden, ofschoon hij niet het wezen, maar slechts de vorm van de kennis en van de waarheid heeft in de wet. Maar diezelfde man die daar welbehagelijk rust op de wet en in zijn hoogheid anderen leert, leert zichzelf niet en terwijl hij anderen de wet tegen diefstal voorhoudt, steelt hij zelf. Het zevende gebod dreunde hij anderen in de oren, zodat het de hoorders was alsof de Sinai opnieuw donderde, maar zelf bedreef hij overspel. Van de afgoden, o foei, hij gruwde ervan, maar zelf beroofde hij de tempel van de heidenen, te midden waarvan hij woonde. En door dit alles werd hij oorzaak dat de naam van de Heer onder de heidenen gelasterd werd. Zoals het in Paulus' dagen was, is het heden ten dage nog. Er zijn duizenden strenge wetpredikers, die zelf de wet van de liefde, zo niet de wet van de tien geboden met voeten treden. Dit toont dat er in de wet geen macht ter rechtvaardigheid of heiligheid gevonden wordt. Het zou onmogelijk zijn om van harte op Christus te leunen, in Hem te roemen en Hem te onderwijzen en niet geheiligd te worden, maar met de wet kan men dit zeer gemakkelijk doen.

Bovendien is de wet onmachtig door haar beperkte werkring. Wij weten, zegt de apostel, dat "al wat de wet zegt,

zij dat spreekt tot hen, die onder de wet zijn." (Romeinen 3 : 19) In het Grieks is hier sprake van degenen die in de wet zijn. Het beeld van de gevangenis en gevangenebewaarder zweeft de apostel hier voor de geest evenals in Galaten 3 : 22, 23. Plaats nu tegenover dit woord van de apostel dat andere: "Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade." (Romeinen 5 : 20) Waar nu de wet alleen maar macht heeft om te spreken tot hen die onder of in haar zijn en de gelovigen thans niet onder haar zijn, daar ligt de natuurlijke gevolgtrekking voor de hand dat de wet geen macht heeft om te spreken, te eisen of te vloeken ten opzichte van ons die onder de zoete heerschappij van de genade leven. Zij spreekt alleen tot hen die onder haar zijn, (Romeinen 3 : 19) wij zijn niet onder haar, (Romeinen 6 : 20) dus spreekt zij niet tot ons.

De wet kan wel kennis van de zonde geven, maar zij vermag de zonde zelf niet weg te nemen, want uit de werken van de wet zal geen vlees gerechtvaardigd worden. (Romeinen 4 : 20; Galaten 2 : 16) In plaats van de zonde weg te nemen, roept de wet haar juist te voorschijn, want zonder de wet is de zonde dood. (Romeinen 7 : 8, 9) De wet doet de zonde ook niet ontstaan, maar stelt haar eigenlijk karakter als overtreding in het licht, zoals wij reeds vroeger hebben gezien. De wet is niet de eigenlijke oorzaak, maar wel de aanleiding en indirecte oorzaak van de overtredingen, want waar geen wet is, daar is geen overtreding. Werp een dam in een bruisende stroom en dan zullen de wateren al onstuimiger gaan schuimen. Het is met de wet als met de zon die de eieren van een adder uitbroedt en toch niet de oorzaak van het gif van de adder is. De zon brengt alleen maar de adders tot openbaring. En dit deed de wet met de zonde. Evenmin als de zon de adders kan wegnemen of beteugelen, zo min kan

ook de wet dit met de zonde doen. Dit geldt voor alle wetten. De prohibitie (*verbod*) heeft een vloedgolf van wetteloosheid voortgebracht. Volgens Seneca had een Romeinse wet tegen vadermoord meer vadermoorden tot gevolg. De kracht van de zonde is de wet. (1 Korinthe 15 : 56) De wet werkt toorn, zoals een zweep dit doet bij een schuw paard.

Een rijke wenk ten opzichte van de onmacht van de wet wordt ons gegeven in Romeinen 8 : 3. De wet was krachteloos (om te rechtvaardigen) door het vlees. In het vlees woont tot in eeuwigheid geen goed, maar alleen het kwade. Het is echter niet alleen het vlees dat zich van buitenaf tegen de wet verzet, dat haar zo krachteloos maakt, maar ook "de wet van een vleselijk gebod" zelf. (Hebreeën 7 : 16) De wet staat, om zo te zeggen, niet op het niveau van de Geest, maar op dat van het vlees, omdat zij berekend was op een volk dat nog een vleselijk klein kind gelijk was, een volk dat de Heilige Geest nog niet had ontvangen, zoals de Gemeente Die nu in zich heeft wonen om haar in alle waarheid te leiden. Vanwege dit vleselijke karakter wordt de wet in Hebreeën 7 : 18 zwak en onprofijtelijk genoemd, die "geen ding volmaakt" heeft. (vers 19) Dit is het eigenaardige van de wet; zij eist het volmaakte, maar zij heeft geen ding volmaakt. Om die reden heeft zij ook nooit een enkele zondaar tot volmaking gebracht. Maar wat lezen we onder het Evangelie? Gij zijt volmaakt in Hem. (Kolossenzen 2 : 10) Hoe zal nu dan een wet, die geen ding volmaakt heeft, een volmaakte Gemeente volmaken? Het antwoord hierop dient tweërlei te zijn: "Zij kan het niet doen en zij hoeft het niet meer te doen". Men leze en overdenke in dit verband ook Galaten 3 : 21 en Hebreeën 10 : 1. Op de eerste plaats wordt gezegd dat de wet niet in staat is te rechtvaardigen en op de tweede dat zij niet vermag te heiligen.

Onder de wet werd nimmer de rechte vrede van het geweten gesmaakt, zoals die onder het Evangelie gekend wordt. De wettische offerdienst kon niet heiligen naar het geweten (Hebreeën 9 : 9) en op zichzelf slechts een rechtvaardigmaking (*rechtvaardigverklaring*) des vleses verlenen. (vers 10) Zelfs de hogepriesters die de dienst pleegden, behielden toch steeds, ondanks al het offerbloed van bokken en stieren een geweten van de zonden. (Hebreeën 10 : 2) Alle jaren op de grote Verzoendag verkregen ze bij vernieuwing weer een pijnlijke zelfbewustheid van de zonden. Juist omdat dat offer elk jaar opnieuw gebracht moest worden, voelden ze het zo smartelijk dat het onmogelijk was, dat het bloed van stieren en bokken de zonde wegnam (Hebreeën 10 : 4) en zullen ze ook pijnlijk het gemis aan dat enige slachtoffer gevoeld hebben, dat in eeuwigheid volmaakte degenen die geheiligd worden. (vers 14) Dit laatste is onder het Evangelie een voldongen feit geworden. Het bloed van het volmaakte Lam Gods heeft gestroomd en heeft de zonde van de wereld weggenomen. De Schrift getuigt het ons, ons geweten getuigt het ons "en de Heilige Geest getuigt het ons ook". (Hebreeën 10 : 15)

In 2 Korinthe 3 : 7-18 wordt ons een prachtige tegenstelling gegeven tussen de wet en het Evangelie. Dat de letter die doodt, daar de wet betekent, is thans de gedachte van alle verklaarders. De tegenstellingen zijn daar als volgt: De wet is gegrift in stenen tafelen, het Evangelie door de Geest in de vlezen tafelen des harten. De wet doodt, de Geest maakt levend. De bediening van de wet was een bediening des doods en van de verdoemenis, de bediening van het Evangelie is een bediening van de verzoening (2 Korinthe 5 : 18) en een bediening van de rechtvaardigheid. De bediening van de wet is in heerlijkheid GEWEEST, die van de Geest

IS veel meer in heerlijkheid. De bediening van de wet is tenietgedaan, de bediening des Geestes is hetgeen blijft. Bij de tenietgedane glorie van de wet zijn Israëls zinnen verhard geworden en hebben ze in het lezen van het Oude Testament een deksel op de ogen gekregen, maar "waar de Geest van de Heer is, aldaar is vrijheid. En wij allen, met ongedekt aangezicht de heerlijkheid van de Heer als in een spiegel aanschouwende (*weerspiegelende*), worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heren Geest".

Onder de wet was het uiterst moeilijk om toegang tot God te verkrijgen. Dit gold zelfs van de Oosterse monarchen in het algemeen. Jozefs broeders mochten zijn aangezicht niet aanschouwen dan op de voorwaarden door hem gesteld. (Genesis 44 : 23) Absalom mocht voor een tijd niet in Davids koninklijke tegenwoordigheid verschijnen, terwijl ook Esther op pijnlijke wijze heeft ervaren wat het inhield om te verschijnen in de tegenwoordigheid van een oosters despoot. (Esther 4 : 11; 5 : 2) Volgens Hebrëeën 12 : 18-21 waren de omheiningen rondom de berg van de wetgeving symbolen, die de moeilijkheid van de toegang tot de Allerhoogste aftekenden. In de tabernakeldienst was de toegang eveneens zeer bezwaarlijk. In Numeri wordt ons vijfmaal herhaald dat de vreemdeling die het waagde om te naderen tot het heiligdom gedood moest worden. (Numeri 1 : 51; 3 : 10, 38; 16 : 40; 18 : 7) Zelfs de Kenathieten, die in ambtelijke hoedanigheid de vaten van de Heer droegen, mochten geen heilig voorwerp aanraken en zij mochten ook "niet inkomen om te zien", opdat zij niet stierven. Maar onder het Evangelie is "de verse en levende weg" gebaad en hebben de gelovigen "vrijmoedigheid om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus." (Hebrëeën 10 :

19-22) Het voorhangsel is bij het sterven van het dierbaar Lam Gods gescheurd. (Matthéüs 27 : 51) Terecht is opgemerkt dat het onder de wet, op de ene uitzondering na van de Hogepriester op de grote Verzoendag, een zekere dood inhield om binnen te gaan. Thans is het een zekere dood als men buiten blijft. Christus is de deur van de schapen en de weg. Het Hebreeuwse woord voor priester is "Coheen", dat zeggen wil "naderen", "toetreden". De gelovigen van het Nieuwe Verbond zijn naar Petrus' woord allen priesters, ja zelfs een koninklijk priesterdom. (1 Petrus 2 : 9)

Maar waar blijven wij als wij zo door wilden gaan om te wijzen op de tegenstelling van wet en Evangelie? De wet is hoofdzakelijk negatief, het Evangelie is positief; de wet geeft ons dood en doem, het Evangelie het eeuwige leven. De wet zegt: Doe en leef, het Evangelie: Leef en doe. Onder de wet handelde God met Zijn volk als een arend, die ruw zijn jong uit het nest schudt. (Deuteronomium 32 : 11) Onder het Evangelie komt de Heiland meer teder als een hen die haar kuikens onder de vleugels bijeen wil vergaderen. Onder de wet werd door het eerste wonder water in bloed veranderd. (Exodus 7 : 19, 20) Onder het Evangelie werd door Christus' eerste wonder het water in wijn veranderd. (Johannes 2 : 9, 10) Het wettische juk was ondraaglijk. (Handelingen 15 : 10; Galaten 5 : 1) Christus' juk is zacht. De wet hield Israël als in een gevangenis besloten. (Galaten 3 : 22, 23) Wij mogen ons nu spoeden om de blijde boodschap onder de gehele hemel te brengen. Mozes - de wetgever - kan Israël niet in Kanaän leiden, Jozua, type van Jezus, de Zaligmaker, kon dit wel. Onder de wet kon de priester de melaatsheid, beeld van de zonde, onderzoeken en rein verklaren, maar Christus maakte ze rein. De wet was tot de tijd van de verbetering. (Hebreeën 9 : 10) Christus is met ons tot

aan de voleinding van deze bedeling. (Matthéüs 28 : 19) De wet maakte niet volmaakt, de betere hoop die wij bezitten wel. (Hebreeën 7 : 19) De wet is gegeven aan een volk, maar het veld des Evangelies is de gehele wereld. (Matthéüs 13 : 38; 28 : 19) De wet wil uitsluitend het strenge recht, zonder barmhartigheid, het Evangelie is gegrond op Christus' rechtsvoldoening en heeft lust in barmhartigheid. De wet had haar burgerschap in Kanaän; ons burgerschap is in de hemelen. Het Evangelie is wat de wet nooit bedoelde te zijn of wezen kon, een blijde boodschap van de zaligheid; (1 Timótheüs 1 : 15) een kracht Gods tot zaligheid; (Romeinen 1 : 16; 1 Korinthe 1 : 18) een woord van de zaligheid, van de genade en van de verzoening, (Handelingen 13 : 26; 14 : 3; 20 : 32; 2 Korinthe 5 : 19) dat ons de menigerlei genade Gods openbaart en het leven en de onverderfelijkheid (Kolossenzen 1 : 5, 6; 2 Timótheüs 1 : 10) en schenkt ons de hoop, de vrede en een volheid van zegeningen. (Kolossenzen 1 : 5, 23; Éfeze 6 : 15; Romeinen 15 : 20)

"Hoewel zij (wet en Evangelie) daarin overeenkomen dat zij beide God tot auteur hebben, beide van een en dezelfde volkomen gerechtigheid spreken, beide zich richten tot de mens om hem te brengen tot het eeuwige leven, zo verschillen zij toch ook daarin dat de wet uit Gods heiligheid, het Evangelie uit Gods genade voortkomt; dat de wet van nature, het Evangelie alleen door bijzondere openbaring bekend is; dat de wet volkomen gerechtigheid eist, maar het Evangelie haar schenkt; dat de wet door de werken heen tot het eeuwige leven leidt en het Evangelie de werken doet voortkomen uit het in het geloof geschonken eeuwige leven; dat de wet thans de mens verdoemt en het Evangelie hem vrijspreekt; dat de wet zich richt tot alle mensen en het Evangelie alleen tot degenen die eronder leven". (Dr. H. Bavinck)

De laatste clausule dient juist andersom gezet, omdat de wet, volgens Romeinen 3 : 19, spreekt tot hen die onder de wet zijn, terwijl toch het Evangelie aan alle volken dient te worden gepredikt. Zo hebben we dan duidelijk, op grond van de Schrift, aangetoond dat er niet bloot (*zuiver*) een onderscheid, maar een strenge tegenstelling bestaat tussen de wet en het Evangelie als blijde boodschap van het heil.

5. Is de wet een regel der dankbaarheid?

Van de prilste jeugd af is het ons geleerd dat de wet een regel der dankbaarheid voor de verlostten is. Van kansel en kathedr is ons dit geleerd. Deze gedachte zit er daarom zeer diep in. Zo diep zelfs dat ik persoonlijk uit volle overtuiging dit als predikant gedurende het tiental jaren van mijn bediening in alle ernst gepredikt en geleerd heb. Het was mij welbekend dat er mensen waren en ook zeer ernstige en godzalige mensen, die deze beschouwing niet deelden, maar deze beschouwde ik als verkapte antinomianen, die de wet niet begrepen of ook heimelijk de ongebondenheid lief hadden en van dit laatste gruwde ik en gruw ik door Gods genade nog. Toen het dan nog maar enkele maanden geleden de Heer behaagde om mij door Zijn Woord en Geest het rechte inzicht in de verhouding van de gelovigen tot de wet te schenken, ontstond er een mengeling van grote blijdschap en droefenis in mijn ziel. Grote blijdschap, omdat ik een grote schat gevonden had in de goudmijn van Zijn Woord; grote droefenis evenwel, daar ik met een open Bijbel voor mij en de Heilige Geest in mij al de tien jaren van mijn heilige bediening - althans op een gewichtig punt - de mensen verkeerd onderwezen had en ook omdat ik mij tevens geroepen voelde om ons dierbaar volk op dit stuk nader te onderwijzen, waarvan ik voorzag dat hieruit weer lichtelijk allerlei vijandschap, smaad, miskennis en hartzeer zou voortvloeien.

Dit alles neemt echter niet weg dat ik thans in de heilige overtuiging sta dat noch de wet van Mozes in haar geheel, noch de wet van de tien geboden in het bijzonder, de regel van de dankbaarheid voor de gelovigen is. Van deze overtuiging mag ik niet zwijgen, maar wens ik met tedere liefde en

vrijmoedigheid rekenschap te geven. Maar, om alle misverstand bij de wortel af te snijden, wens ik op de voorgrond te plaatsen dat ik meer dan ooit te voren in de dankbaarheid van de gelovigen geloof. Meer dan ooit te voren ruist als in heilige verlegenheid door mijn ziel het woord van de Psalmdichter: "Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen?" Ik draag in mij altijd een gevoel van ledigheid en zelfaanklacht, alsof ik in heel mijn leven nog nooit iets voor Hem gedaan heb, voor Hem Die mij liefgehad heeft en Zichzelf voor mij heeft overgegeven. Dankbaarheid, welke verlost zou er niet aan geloven, er geen vurig voorstander van zijn! De dankbaarheid vermeerderd zelfs in niet geringe mate als wij echt beseffen dat Gods Zoon vlees werd, onder de wet ging staan, om door Zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid ons vrij te kopen uit de banden van de zonde en het knellende juk van de vloek van de wet.

Een ander misverstand zij hier voorkomen door erop te wijzen dat ik wel terdege geloof in Gods Woord als regel en richtsnoer van de dankbaarheid. Er is in de Gemeente vaak veel slordigheid in het juiste gebruik van de termen. En zo denkt men bij wet als regel van de dankbaarheid meermaalen aan het Woord in zijn geheel en in die zin natuurlijk is dit volkomen juist. Alleen is dan niet juist het gebruik dat men maakt van het woord "wet", dat in geen enkel geval in de brede zin van heel de Bijbel voorkomt. Wel wordt het woord "wet" in bredere zin genomen voor heel het Oude Testament. Als Christus bijvoorbeeld zegt dat er geen jota van de wet zal voorbijgaan zonder vervuld te worden, (Matthéüs 5 : 18; Lukas 16 : 17) dan denkt Hij bij het woord wet niet alleen aan de tien geboden, maar aan heel het Oude Testament, wet, profetie en Psalm, de drie delen waarin Israël zijn

geschriften verdeelde. De Heidelbergse Catechismus denkt bij het woord "wet" inzake de behandeling van het stuk van de dankbaarheid echter uitsluitend aan de tien geboden, zoals voor een ieder duidelijk is die de moeite neemt om dit leerboekje hierop na te zien. De wet wordt daar genomen, niet als het voornaamste stuk, maar wel als de regel van de dankbaarheid. Daartegen nu gaat hier ter plaatse mijn ernstig bezwaar. En wel op de volgende gronden:

1e. Deze regel heeft niet doeltreffend gewerkt. Een boom wordt aan zijn vrucht gekend. Niet alleen in onze Hollandse christelijke kringen, maar in heel dit land en zelfs in heel het christendom is de wet van de tien geboden van bijna alle kansels en op alle Zondagsscholen aan de mensen voorgehouden als de basis en het toppunt van alle moraal, van alle zedelijkheid in bredere zin van het woord. Men treft zelfs nu, in deze verwilderde tijden, nog maar weinig oude en jonge mensen aan die de decaloog (*de tien geboden*) niet van buiten geleerd hebben. Maar is het na al dit wetsonderwijs niet een ontegensprekelijk feit dat de overtreding van al deze geboden nooit gruwzamer en talrijker is geweest dan in onze dagen? Is het ook niet een onloochenbaar feit dat zij die de wet aannemen als regel van de dankbaarheid meer wereldgelijkvormig zijn dan ooit te voren, meer afgodjes hebben, meer jagen naar geld en goed, meer het ongebooren zaad vermoorden en meer wereldse begeerlijkheden najagen dan ooit te voren? En dit alles is immers tegen de heilige wet van de Heer, die men voorgeeft zo hoog te houden als regel van de dankbaarheid.

2e. De wet is aan Israël als regel van de dankbaarheid gegeven en nimmer aan de Gemeente als het Lichaam van Christus. Er is geen enkele tekst die ons zegt dat de wet

als wet in zijn Joodse vorm aan de Gemeente is gegeven. Wel natuurlijk haar verborgen wortel als liefde tot God en de naaste. Maar Israël ontving de wet als regel van de dankbaarheid, want de Heer zegt er nadrukkelijk bij: "Ik ben de Heere uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb." Daaraan wordt Israël telkens weer herinnerd. De wet was tevens Israëls tuchtmeester en plaatsen als Richteren 17 : 6; 18 : 8; 19 : 1; 20 : 25; 1 Samuël 9 : 17 tonen voldoende aan dat Israël de tuchtiging van de wet wel nodig had. Vanwege het onverbeterlijk boze hart van de zondaar is ook de wet voor Israël geen regel van de dankbaarheid geweest. Men had ook toen de wet wel in de mond, maar verwierp haar met het hart. (Psalm 50 : 16, 17) Al de profeten klaagden er over dat Israël de wet weigerde te gehoorzamen. (Jesaja 24 : 5; 30 : 9; 42 : 24; Jeremia 6 : 19; 16 : 11; 32 : 23; 44 : 10; Ezechiël 22 : 26; Hoséa 4 : 6; Amos 2 : 4; Zacharia 7 : 12) Waar nu de wet dan, zelfs toen ze mede bedoeld was als regel van de dankbaarheid, door het vlees krachteloos bleek om een dankbaar volk te kweken, hoeveel te minder hoop is er nu dan, dat de wet, waar ze niet als regel van de dankbaarheid is ingesteld en bedoeld, toch met betrekking tot het leven van de dankbaarheid doelmatig zal werken.

3e. De wet kan geen regel van de dankbaarheid zijn voor de gelovigen, omdat zij negatief is, terwijl het heilige, dat is het dankbare leven van de gelovigen, positief is. De gelovigen scheiden zich niet alleen af van de zonde, maar zij wijden zich ook aan de Heer en Zijn gehele dienst. Als gevolg van "het werk van de wet," dat ook zelfs de blindste heidenen in het geweten geschreven hebben, is het christendom vervuld met negatieve christenen, die roemen over dat zij niet stelen, bedriegen, vloeken, drinken, roken en pruimen. Maar de Heer wil niet alleen een uiterlijke afscheiding van de zonde,

maar ook een algehele toewijding met inspanning van alle krachten aan Zijn dienst. De heiligmaking bestaat niet uit een, maar uit twee delen: een afscheiding van de zonde in elke vorm en een zich wijden aan God en Zijn dienst.

4e. De wet kan geen regel van de dankbaarheid zijn, omdat de gelovigen gestorven zijn aan de wet. Herhaaldelijk wordt ons in de Schrift geleerd dat de gelovigen met Christus gekruisigd, gestorven en begraven zijn. (Romeinen 6 : 4-8; Éfeze 2 : 12; Kolossenzen 2 : 20; 3 : 1-5; 1 Petrus 2 : 24; 4 : 1. Nadrukkelijk wordt ons nu gezegd dat de gelovigen ook aan de wet gestorven zijn. Men oordele zelf: "Zo dan, mijn broeders! Gij zijt ook van de wet gedood door het lichaam van Christus". (Romeinen 7 : 4) Door de genadige toerekening Gods zijn de gelovigen met Christus van de wet gestorven. Hij is nu in de hemel en de wet heeft nu van Hem niets meer te eisen. De gelovigen zijn met Hem opgewekt en in de hemel gezet en ook voor hen heeft de wet niets meer te eisen. Luister nog eens aandachtig naar Paulus: "Maar wij zijn nu vrijgemaakt van de wet overmits wij dien gestorven zijn, onder welken wij gehouden waren." (Romeinen 7 : 6) En luister nog eens opnieuw naar hem als hij zegt: "Want ik ben door de wet van de wet gestorven, opdat ik Gode leven zou." (Galaten 2 : 19) Hier is nu dan in de nadrukkelijkste termen geleerd dat de dood van de gelovige een einde gemaakt heeft aan de heerschappij van de wet. Wat heeft nu de wet te zeggen tot een dode en wat heeft een dode te doen met de wet? Kan de wet ooit bindend zijn voor een lijk? Kan ze ooit een regel des levens zijn voor iemand die geen leven meer heeft, maar dood is? En indien men nu mocht tegenwerpen dat Paulus de wet als regel voor het nieuwe leven van de gelovigen wil laten gelden, dan verwijzen we naar zijn woord in 1 Timótheüs 1 : 8, waar hij

zegt dat de wet voor de onrechtvaardigen en niet voor de rechtvaardigen is gezet. De zaken staan dan zo, dat het oude leven, de oude mens, die trouwens nooit heilig gemaakt kan worden en daarom ook geen regel ter heiligmaking behoeft, van de wet gestorven is, terwijl voor de nieuwe mens de wet nooit is ingesteld of bedoeld. Bovendien is deze mens reeds rechtens met Christus in de hemel gezet, zodat hij ook daarom geen leiband of tuchtmeester van de wet meer zal behoeven.

5e. De werking van de wet is van dien aard dat zij onmogelijk tot een regel van de dankbaarheid of wat hetzelfde is tot een regel van heiligheid kan gebruikt worden. Wij zagen eerder al dat de zonde juist haar kracht heeft in de wet. (1 Korinthe 15 : 56) De zonde, zegt de apostel, oorzaak genomen hebbende door het gebod, heeft in mij alle begeerlijkheid gewrocht, "want zonder de wet is de zonde dood." (Romeinen 7 : 8; vergelijk Johannes 15 : 22; Romeinen 4 : 15; 5 : 20; Galaten 3 : 19) De zonde wordt bovenmate zondigende door het gebod van de wet. (Romeinen 7 : 13) De wet werkt toorn. Gezien nu dan deze eigenaardige werking van de wet, hoe kan zij dan ooit tot een regel van heiligmaking zijn? De wet heeft geen ding volmaakt. (Hebreeën 7 : 19) Maar de gelovigen zijn volmaakt in Christus. (Kolossenzen 2 : 19) Verklaar ons nu en zeg eens hoe het onvolmaakte ooit tot richtsnoer ter heiliging van de volmaakten kan dienen. Is dit niet totaal onmogelijk? Zou de Heer eerst tot de gelovigen van het nieuwe verbond kunnen zeggen dat zij tot de volmaaktheid moeten voortvaren (Hebreeën 6 : 1) en daarna dat zij dit dienen te doen aan de leiband van de wet, die geen ding volmaakt heeft? Zou Hij eerst tot hen zeggen: "Uw burgerschap is in de hemelen" en daarna: "Wandel naar de wet", die voor een oud volk in Kanaän is berekend? Bij

deze regel van de wet verneemt de gelovige zelfs niet hoe hij zich ten opzichte van Zijn Zaligmaker heeft te gedragen. Volgens deze opvatting dient de gelovige zijn dankbaarheid te bewijzen naar de regel van een wet, die niets afweet van Zijn Redder, Die hem kocht met Zijn bloed, naar lijf en ziel, en van dood en doem en alle geweld des duivels verlost heeft. De wet kent de Zaligmaker zelf niet, hoe kan ze ons dan zeggen op welke wijze we Hem dankbaar hebben te zijn? Zij kent de Heilige Geest niet, hoe kan ze ons dan leren wandelen in de Geest? Hoe kan ze ons troosten, leren en in alle waarheid leiden? De wet heeft dus geen heiligende werking, maar is veeleer de opwekker van de zonde.

6e. De aard van de wet laat niet toe dat de gelovigen van het Nieuwe Verbond haar tot regel en richtsnoer aannemen. Naast het gezegde hierover behoeft thans niet veel meer gezegd te worden. De wet is een eenheid, die zich nooit halveren of vierendelen laat. En toch tracht men dit goed bezien voortdurend te doen als men enerzijds wel toestemt dat zij geen middel ter rechtvaardiging is of kan zijn, terwijl men haar anderzijds nog wel wil gebruiken als middel ter heiligmaking. Maar als men haar voor dit laatste doel wil gebruiken, dan gaat men haar slechts ten dele nemen en niet zoals God haar werkelijk heeft gegeven. Het vierde gebod bijvoorbeeld laat men varen of weet men zo uit te leggen dat de zondag bedoeld is. De Adventisten hebben een schijn van recht als ze hiertegen in opstand komen, want de wet laat zich niet op die manier verminken. Wie toch eenmaal met de wet begint, is schuldig de hele wet te houden. De wet weet van geen transactie of compromis. Hier geldt het volstrekt absolute: alles of niets. Voorts laat men ook de aanspraak nimmer gelden in al zijn kracht, want men weet maar al te goed dat men nooit bij Egyptes tichel-

ovens gelegen heeft. Toch was deze inleiding van de wet voor Israël volle historische werkelijkheid en was de verlossing uit Egypte voor haar nationaal leven van het grootste belang geweest. Toen was er een belangrijke profetie voor hen in vervulling getreden. (zie Genesis 15 : 13, 14)

Toen was hun een nationale verlossing bereid door vele tekenen en wonderen. Toen was het Paasfeest ingesteld. Toen hadden ze in de Mozaische wet hun nationale grondwet ontvangen. Bij een nuchter en onbevooroordeeld lezen van de wet bemerkt men dan ook zomaar dat de wet aan Israël en niet aan ons is gegeven en voor ons als wet en regel ten enenmale niet meer van toepassing is. De woorden "Noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd", wijzen op de oosterse slaven en slavinnen. In het vijfde gebod wordt gedacht bij de belofte van een lang leven aan een leven in Kanaän. Wat betreft het ijdel gebruik van de Naam van de Heer wordt gedreigd dat de Heer de schuldigen geenszins onschuldig zal houden. Een ijdel gebruik is een zinloos gebruik. Hoe vaak maken de gelovigen zich daaraan schuldig, zelfs in het leven van het gebed. Toch staan zij naar hun staat in Christus als onschuldigen voor God en kunnen nooit meer schuldig verklaard worden. Zal men ze nu dan toch nog dreigen met de wet van schuld en straf? Zeg niet dat men dit niet zo zwaar moet opvatten, want de wet meent JUIST wat ZIJ zegt en kent geen mededogen of toegeeflijkheid. Voor ons geldt niet wat aan het begin van deze geboden staat: "Ik ben de Heere, uw God, die u uit het diensthuis, uit Egypteland uitgeleid heb".

Geestelijk en mystiek, maar niet als wetsformule, want het volk van Nederland is nooit in het diensthuis van de Farao, noch in het land van de Nijl geweest. En evenzo kunnen wij

niet begeren onze naaste dienstknecht of dienstmaagd, eenvoudig omdat er geen slavernij onder ons meer bestaat en er van huurdienst hier geen sprake is. Wat het is een os van zijn naaste te begeren, begreep men in Israël, waar iedereen landbouwer was en een os als trekdier werd gebruikt, maar bij ons zou veeleer moeten gesproken worden van een paard, daar bij ons het paard het algemeen ingevoerde trekdier is (Dr. A. Kuyper). Daarnaast zou men beseffen dat het niet de bedoeling is een wet met allerlei opvattingen, uitzonderingen en verdelingen te maken.

7e. De teksten die men wel eens aanhaalt voor de wet als levensregel bewijzen dit volstrekt niet, ongeacht nu nog het feit dat in geen enkele tekst de wet als levensregel aan de gelovigen van het Nieuwe Verbond wordt voorgehouden. Men wijst op Romeinen 3 : 31 waar we lezen: "Doen wij dan de wet teniet door het geloof? dat zij verre, maar wij bevestigen de wet". Paulus heeft gezegd in vers 21 dat de rechtvaardigheid Gods is geopenbaard zonder de wet. (zie ook vers 27 en 28) Nu zou men gemakkelijk misbruik van die leer van de vrije genade kunnen maken, zoals men ook in zijn dagen reeds deed, en zeggen dat men de wet wel terzijde kon stellen of sterker: vernietigen, om er maar op los te leven. Maar de mens heeft nimmer het recht om iets terzijde te stellen van wat God heeft bepaald. Dit kan God alleen doen. De gelovige is bovendien niet onder de wet, maar bevestigt haar, dat wil zeggen in Christus vervult Hij haar eisen volkomen.

De leer van de rechtvaardiging door het geloof strijdt dus niet tegen de wet van de Heer als zodanig. Op de uitdrukking "voor Christus onder de wet", in 1 Korinthe 9 : 21, is ook gewezen, maar uit het verband blijkt dat de apostel het hier

over de christelijke vrijheid heeft. Hoewel hij van allen (ook van Mozes) vrij was, zo heeft hij zich toch aan allen dienstbaar gemaakt, opdat hij daardoor meer zielen voor Christus mocht winnen. Zo is hij krachtens zijn vrijheid, om Christus' wil voor bijzondere gevallen onder de wet gaan staan, om hen die onder de wet waren te gewinnen. Merk op dat dit niets zegt voor de wet als de staande regel van heiligmaking voor de gelovigen. Integendeel, het toont juist dat Paulus als regel niet meer onder de wet was.

Vervolgens heeft men gewezen op Galaten 5 : 14, waar we lezen: "Want de gehele wet wordt in een woord vervuld, namelijk in dit: Gij zult uw naaste liefhebben gelijk uzelf". Dit woord van de apostel is juist een sterk bewijs tegen de wet als levensregel. Want Paulus zinspeelt hier kennelijk op het nieuwe gebod van Christus in Johannes 13 : 34. Indien de wet in een woord vervuld wordt, waarom gaat men dan telkens nog weer de wet van de tien woorden gebruiken? Waarom dan in deze niet bij de eenvoud van het Evangelie gebleven?

8e. De Persoon en het werk van de Geest verbieden de wet als levensregel voor de gelovigen. Wanneer we de Schrift onderzoeken wat betreft de Heilige Geest, dan is het duidelijk dat de Heilige Geest Zich nooit bij de wet heeft aangesloten om zaligend of heiligend met haar te werken. Dit is een merkwaardig feit en valt gemakkelijker te constateren dan te verklaren. De Schrift laat ook hier echter aan duidelijkheid niets te wensen over. Zolang Christus de wet nog niet volbracht had, kwam de Heilige Geest niet wonen in de tempel van de Gemeente en in het hart van elke gelovige. Hij sluit Zich in al Zijn werk aan bij het Woord in Zijn geheel, maar nimmer bij de wet afzonderlijk. De voornaamste

reden waarom de Heilige Geest Zich niet aansluit bij de wet van Mozes tot rechtvaardiging en heiliging is misschien wel deze, dat Hij Zijn eigen wet heeft, waarnaar Hij de zondaar het leven geeft en vrijmaakt. In Romeinen 8 : 2 noemt de apostel dit "de wet des Geestes des levens in Christus Jezus." Omdat het levendmakende en vrijmakende werk van de Geest onweerstaanbaar en onoverwinlijk is, noemt hij dit een wet. Tevens doet hij hiermee de tegenstelling tussen deze wet en "de wet van de zonde en des doods" sterk uitkomen.

Ik durf "de wet van de zonde en des doods" niet te houden voor de wet Gods, want die wijze van spreken schijnt te hard, zegt Calvijn hierop, maar het is zonneklaar dat de apostel hier denkt aan de Mozaïsche wet. Kijk maar eens naar het volgende vers. Hij kan haar zo noemen, omdat ze de zonde tot zonde - tot overtreding - wetteloosheid maakte en over alle overtreders het verschrikkelijke doodvonnis uitsprak. En hij spreekt hier goed bezien niet sterker over de aloude wet dan ergens anders. (2 Korinthe 3) Het is door de Geest dat al de rechtvaardige eisen van de wet in de gelovigen vervuld worden. Het is de Heilige Geest die de gelovige doet wandelen in nieuwigheid des Geestes en niet naar de oudheid van de letter (der wet). (Romeinen 7 : 6) "Indien gij door de Geest geleid wordt, zo zijt gij niet onder de wet". (Galaten 5 : 18) "Zovelen er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods". Dus zijn de kinderen Gods niet onder de wet. Van hen die de vrucht des Geestes hebben, wordt gezegd: "Tegen de zodanigen is de wet niet." (Galaten 5 : 23) "De Geest kon onmogelijk zondermeer aan de wet verbonden zijn. De wet toch was niet gegeven om de zonde weg te nemen, maar om haar te ontdekken". (Van Andel)

ge. De nieuwe natuur van de gelovigen wijst de wet als levensregel van de heiliging af. De vermaningen van het Nieuwe Testament houden er rekening mee dat de gelovigen in Christus nieuwe schepselen zijn geworden en dat al het Oude is voorbijgegaan, ook de oude letter van de wet. De geest van de wetgeving, zowel als de harde, wettische geest, is geheel vreemd aan het Nieuwe Testament. Al de vermaningen worden niet gegeven in de vorm van een ijzeren wet, maar in de vorm van liefderijke opwekkingen op de grondslag van het volbrachte werk van Christus, of van de staat van de gelovigen in Hem of op de grond van de belofte Zijner toekomst. Wie is zo dwaas te menen dat een kind van God in alle ernst bevolen zou moeten worden om niet te stelen? Dit weet een heiden en dat weet een gelovige duizendmaal beter, omdat hij een gereinigd geweten heeft en de wortel van de wet in zijn hart, namelijk de liefde om Zijn Redder in alles welbehagelijk te zijn. Hij kent de wet niet alleen, maar hij wil en weet door Gods genade haar ook te volbrengen.

Het wetvervulde leven van Christus is hem uit genade toegerekend. Zoals gezegd houden de apostelen in hun vermaningen hiermee rekening. Zo zegt Paulus: "Ik bid u dan, broeders, bij de ontfermingen Gods." (Romeinen 12 : 1) "Bedroeft den Heilige Geest niet, door welchen gij verzegeld zijt tot de dag uwer verlossing." (Éfeze 4 : 30) "Indien gij dan opgewekt zijt met Christus, zo zoekt de dingen, die boven zijn." (Kolossenzen 3 : 1) En zo gaat het alsmaar door, zodat een ieder die het leest, voelen kan dat er een hemelsbreed verschil in toon en vorm bestaat tussen het "gij zult" van Sinaï en de apostolische vermaningen. Het hele boek van de Hebreëën betoogt dat het systeem van de wet vervangen is door "de betere dingen" en deze liefelijke vermaningen behoren ook tot dat betere.

Is het welbeschouwd niet absurd om een tienmaal herhaald "gij zult" te maken tot een regel van de dankbaarheid? Zal een verlostte uit dankbaarheid gaan zeggen: "Nu zal ik, o God, uit dankbaarheid niet knielen voor de afgoden; ik zal geen beelden maken, niet vloeken, niet de Sabbat schenden; ik zal mijn vader en moeder niet onteren, niet stelen, moorden, hoereren, liegen, bedriegen of de vrouw van mijn buurman begeren." Is dat dankbaarheid? Stel, u had een man uit een groot gevaar gered. Zou u niet ten hoogste verwonderd zijn over de onbeschaamdheid van de geredde, wanneer hij tot u sprak: "O man, wat ben ik u dankbaar en veel verplicht. Ik zal uit dank uw goede naam niet bekladden, uw vrouw niet tot ontucht verleiden en uw auto niet stelen." Zeg niet dat deze voorstelling onjuist is, want naar deze maatstaf wordt de leer van de dankbaarheid gepredikt. De Catechismus vat de wet wel diep en breed op, maar doet dit in het licht van het Evangelie, terwijl de wet als wet geen Evangelie of genade kent.

10e. Niet de wet, maar Christus is de regel van de dankbaarheid. Tot dusver werd aangetoond dat om tal van redenen de wet niet kan of mag worden aangelegd als regel van het nieuwe leven van de gelovigen. Zo blijft de vraag dan ten slotte nog over wat wel regel en richtsnoer voor hun leven is? En op deze vraag kan het antwoord niet twijfelachtig zijn. Niet de wet, die voor vele eeuwen aan allen die onder haar waren het doemvonnissen heeft toegeworpen, maar Christus heeft ons in Zijn leven en lijden een voorbeeld ter navolging gegeven. (Johannes 13 : 15; 1 Petrus 2 : 21; 1 Johannes 2 : 6) Aan Zijn liefdegebod wordt telkens weer herinnerd. (Johannes 15 : 12; Éfeze 2 : 10; 5 : 2; 1 Thessalonicenzen 4 : 9; 1 Petrus 4 : 8; 1 Johannes 3 : 23; 4 : 21) De gelovigen hebben te wandelen, zoals Hij gewandeld heeft (1 Johannes 2 : 6) en lief te heb-

ben zoals Hij liefgehad heeft. (Johannes 15 : 13; 1 Johannes 3 : 16; Éfeze 5 : 2) En dat gevoel van de diepste zelfvernederings, die in Christus was, behoort in hen te zijn. (Filippenzen 2 : 5) Geen enkele gelovige zal durven te ontkennen dat Christus, Die als de zondeloze onschuldig leed, (1 Petrus 2 : 22) gedwee en onderworpen leed, (vers 23) en als onze Borg en Plaatsvervanger leed, (vers 24) ook als ons Voorbeeld heeft geleden. (vers 21) Iedere gelovige zal ook moeten toestemmen dat dit voorbeeld van de Heiland eindeloos hoger staat dan de regel van een wet die van de Heiland niets afweet.

Wanneer men dit echter toestemt, waarom eist men dan niet van de predikers dat zij wijzen op Christus, de belichaamde liefde Gods, de Vervuller van de wet en ons volmaakt Voorbeeld, in plaats van op de wet, die nooit één Adamskind gerechtvaardigd of geheiligd heeft. Christus toch is het een en het al voor het leven van de gelovigen. Hij is de kracht van hun kracht en het leven van hun leven. (Kolossenzen 3 : 4) Hij is hun gerechtigheid en heiligmaking, (1 Korinthe 1 : 30) hun vrede en vrijheid, hun Herder en hun Heer. (Romeinen 6 : 7; Galaten 2 : 20, 21; Éfeze 2 : 4-6; Kolossenzen 2 : 10-15; 1 Petrus 5 : 1) "Want wij zijn leden van Zijn lichaam, van Zijn vlees en van Zijn benen". (Éfeze 5 : 30) Al de volheid woont in Hem en in Hem zijn verborgen al de schatten van de wijsheid en van de kennis. (Kolossenzen 1 : 19; 2 : 3) En in Hem zijn de gelovigen de armzalige eerste beginselen van de wereld afgestorven. (Galaten 4 : 9; Kolossenzen 2 : 20)

O, dat men toch inzag dat er door Christus' kruisdood een nieuwe bedeling is ontstaan en de oude bedeling van de wet plaats heeft moeten maken voor de bedeling des Geestes, van de genade en van de Gemeente van Christus.

Christus kwam tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. (Johannes 1 : 11) Daarom zei Hij uiteindelijk wenend tot Jeruzalem: "Ziet, uw huis worde u woest gelaten." (Matthéüs 23 : 37-39) Wat de profeet Ezechiël profetisch had gezien, geschiedde nu: De heerlijkheid van de Heer verliet het huis, het voorhangsel scheurde en kort daarna kwamen de Romeinen om het te verwoesten en het gevolg was dat niet een steen op de andere bleef. De moordenaars van de zoon van de wijngaardenier werden toen gestraft, de natuurlijke takken van de tamme olijfboom afgebroken, (Romeinen 11 : 13-25) terwijl de twijgen van de wilde olijfboom op de wortel van de tamme werden ingeënt. Door de Heilige Geest werd er thans een bovennatuurlijk lichaam gevormd uit Jood en heiden. (1 Korinthe 12 : 12) De Gemeente werd nu gebouwd op de kostelijke steen, die Israëls bouwlieden verworpen hadden. In de Gemeente kwam de verborgenheid tot openbaring, die alle vorige eeuwen verborgen was geweest. Deze Gemeente kwam voort uit de geopende zijde van de tweede Adam en werd niet opgericht in verband met de wet, maar als vrucht van de genade (Johannes 1 : 17; Éfeze 2 : 4-6) en heeft, volgens Éfeze 3 : 2, haar eigen bedeling van de genade in Christus Jezus.

6. De rechte verhouding van de gelovigen

Opdat de gelovige lezer zich zijn verhouding tot de wet van Mozes helder bewust wordt, zal hier zo kort en duidelijk mogelijk in enkele stellingen de juiste verhouding van de gelovige tot de wet worden aangewezen. En daar het kenmerkende van een zaak altijd het best uit zijn tegenstellingen gekend wordt, zal eerst worden gezegd hoe deze verhouding niet is.

De gelovige is niet als de heidenen zonder de wet. Van hem kan niet gezegd worden wat de apostel in Romeinen 2 : 14 van de volken buiten Israël zegt. Hij vindt toch in zijn Bijbel dat van het begin tot het einde het onfeilbaar Woord van God is, de wet van Mozes. Noch is de gelovige als Israël onder de wet. Laat het Woord hier weer zelf spreken: "Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade." (Romeinen 6 : 14) Christus is in de volheid des tijds geworden onder de wet, "opdat Hij degenen die onder de wet waren vrijkopen zou". (Galaten 4 : 5) "Indien gij door de Geest geleid wordt, zo zijt gij niet onder de wet". (Galaten 5 : 18) Israël wordt altijd voorgesteld als onder de wet zijnde, de Gemeente nimmer. Aan de andere kant wordt herhaaldelijk en nadrukkelijk verklaard dat zij niet onder de wet is. De gelovige is niet als de Wetgever boven de wet. God kan soeverein over de wet beschikken, naar Zijn vrijmachtig welbehagen, maar dit kan en mag de gelovige niet doen. Dit dient hij nimmer te vergeten en daarom is alle "preken alsof de wet onheilig of dood ware" ten sterkste af te keuren. Het hoeft nauwelijks gezegd dat hij ook niet boven de wet is verheven, zoals de Oosterse monarchen en de vroegere Russische Tsaar zich boven de wet van hun rijk verheven achtten. Deze despoten konden hun onderdanen doden of verkrachten, zonder dat

er een wet of gerechtshof was waardoor ze gestraft konden worden. Ze waren eenvoudig boven de wet. In die zin nu zijn de gelovigen in der eeuwigheid niet boven de wet Gods verheven.

De gelovige is ook niet tegen de wet. Dit kan niet, omdat de wet van Mozes de eigenschappen van heilig, rechtvaardig en goed worden toegekend. De wet is een deel van Gods dierbaar Woord en is door God voor tweeduizend jaren tot een wijs doel gebruikt. Om dus uit te roepen: "Aan de galg met Mozes!" zoals de antinomiaan Johann Agricola in de dagen van de hervorming deed (Luther zei eens: "Dass verdammte Gesetz.") zou een schriftgelovig christen niet doen, hoewel het historisch wel als vaststaand beschouwd mag worden dat in de voorbije eeuwen vaak als antinomi-anisme verketterd is, wat niets anders was dan een rechtmatige strijd tegen het onwettig gebruik van de wet. Als ik mij niet vergis was dit het geval met Jakob Verschoor en de Verschoristen in de tweede helft van de 17de eeuw, in Zeeland.

De gelovige staat niet naast de wet als zijn regel en richtsnoer. De meeste gelovigen van onze dagen stemmen volmondig toe dat de wet geen middel ter rechtvaardiging is, maar men wil haar nog wel gebruiken als middel ter heiliging; niet als middel ten leven, maar nog wel als middel tot overvloedig leven; niet voor de aanvang van het leven, maar nog wel voor de voortgang en groei van het leven; niet als voorwaarde van het leven, maar nog wel als bindende regel van het leven. De gelovige dient, volgens deze voorstelling, nog te wandelen als een kind naast de norm van de wet, als aan een leiband. Maar, volgens de apostel, behoort dit voor de gelovigen tot het verleden, tot Israël en de bedeling

van de wet. (Galaten 3 : 24, 25; 4 : 1, 2) Christus' eerste komst heeft aan dit alles een einde gemaakt. (vers 4-7) Met Hem kwam de tijd van de verbetering, of, zoals in de Engelse vertaling staat, van de reformatie, tot op welke de wetten waren. (Hebreeën 9 : 10) Toen het Aäronitisch priesterschap veranderde, geschiedde er, volgens Hebreeën 7 : 12, ook verandering van de wet en, volgens vers 18, zelfs vernietiging. Heel het Woord, de gekruisigde en levende Heiland en de Heilige Geest zijn de regel en het richtsnoer van de gelovigen, maar niet de wet van Mozes.

Zo werd beknopt op ontkennende wijze aangetoond wat de verhouding van de gelovige tot de wet niet is. Rest dan de vraag wat die juiste verhouding wel is? Die verhouding wordt uitgedrukt in het ene woord "dood". De gelovigen zijn voor de wet gedood door het lichaam van Christus. (Romeinen 7 : 4, 6; Galaten 2 : 19) Dit ene woord spreekt een boekdeel ten aanzien van de verhouding van de gelovigen tot de wet. Men zou niet tornen aan het woord "gedood", maar men zou er de volle nadruk op leggen. Dit doet men immers ook - en terecht - met het dood-zijn in de zonden en misdaden van de onwedergeboren mens. Christus ging Zich stellen onder de wet en dus ook onder haar vloek. De wet sloeg dus Christus, zoals eens de staf van Mozes de rots sloeg, wat in de regel beschouwd wordt als een type van Christus als geslagen door de wet. (Numeri 20 : 8) Dit bedoelt de apostel als hij zegt dat de gelovigen "voor de wet gedood zijn door het lichaam van Christus." Hiermee is niet in strijd wat hij zegt in Galaten 2 : 19: "Ik ben door de wet der (voor de) wet gestorven," daar hij zich als met Christus gestorven rekent door de wet. Dood ten opzichte van de wet. Het betekent dat de wet als wet niets meer over ons te zeggen heeft. Het sluit in dat wij de donder van de

wet niet meer kunnen horen, dat wij haar vloek niet meer vrezen. De dood toch is een verbreking van alle betrekkingen tot hetgeen buiten ons is. Zo is tussen de wet en de gelovige alle relatie verbroken. De wet als wet, dat is als verbindende regel en tot gehoorzaamheid dwingende en de overtreder vloekende macht, heeft niet meer van ons te eisen, want Christus is aan al haar eisen tegemoet gekomen en heeft ze volkomen volbracht. Niet onze toestand, maar wel onze staat voor God is dezelfde als die van Christus. Dat is een staat van volkomen onschuld, rechtvaardigheid en heiligheid. Zo is ook Zijne rechtspositie tegenover de wet de onze.

Men stelle dan de vraag: Wat heeft de Mozaische wet nog van Christus te eisen? Volmaakte gehoorzaamheid? Die heeft hij haar immers door Zijn vlekkeloos heilig leven betoond. De vloek, die om onzentwil op Hem rustte? Die heeft Hij immers gedragen. Wanneer onze menselijke strafwet van een misdadiger zegt dat hij drie jaar in de gevangenis moet zitten en daarna gedood moet worden en deze straf wordt naar de wet aan hem voltrokken, wat heeft de wet dan nog tot het lijk van de misdadiger te zeggen? Nu dan ook Christus is met de misdadigers gerekend geweest en de wet heeft ook Hem gevonnist en verslagen. Door Hem op te wekken uit het graf en Hem aan Zijne rechterhand te zetten, verklaarde de Vader publiekelijk dat Hij met de Borg tevreden was en Hem om die reden onschuldig heeft verklaard. Dit deed de hoogste Rechter, Die Zelf de wet eens instelde. En Christus Zelf kon getuigen: "Ik heb de geboden Mijns Vaders bewaard." (Johannes 15 : 10) Wat heeft nu dan de wet nog op die Rechtvaardige en Verheerlijkte te zeggen? Niets, absoluut niets. Maar vraag je eens af, wat heeft de wet dan nog te eisen van hen die bij Hem hoorden? Niets,

absoluut niets. Hoewel zij in zichzelf wetsovertreders, dus strafwaardige zondaars zijn, zo zijn ze evenmin strafbaar als Christus.

Een tweetal ophelderingen dienen hier echter nog aan toegevoegd te worden. Men zou hierop de vraag kunnen stellen of op die manier de eis van gehoorzaamheid en van goede werken niet in het gedrang komt, of we zo niet stranden op de klip van het antinomianisme, of we geen daders des Woords behoren te zijn? Voorzeker wat dit laatste betreft, want "het is onmogelijk dat bij wie Christus door een oprecht geloof ingeplant is, niet zoude voortbrengen vruchten van de dankbaarheid." Nu is er desalniettemin geen wettische gehoorzaamheid meer, maar een vrijwillige gehoorzaamheid van de liefde, "omdat Hij het gedaan heeft." Nu hebben we Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Een man gaat zijn geliefde echtgenoot niet op strenge toon bevelen om hem tot een hulp te zijn. Zij dient hem immers door de drang van de liefde. Al wat in haar is, is bereidwillig en dienstvaardig om hem ter wille te zijn en te behagen. Zo nu is het ook met hen, die door Christus vrijgekocht zijn van onder de wet. Zij hebben niet meer de donder en de dwang van de wet nodig, omdat zij de drang van de wederliefde bezitten. De liefde van Christus dringt hen en niet de vrees voor een vertoornd Wetgever.

In de tweede plaats zou de tegenwerping gemaakt kunnen worden dat, volgens deze beschouwing, de gelovige dood is voor een stuk van Gods Woord, daar toch de wet een deel uitmaakt van het onfeilbaar Woord Gods. Hierop mag het antwoord niet anders luiden dan dat de gelovigen dood zijn voor de wet als wet, dat is als rechterlijke, bindende, eisende en vloekende macht, maar niet voor de wet als historische

waarheid en haar geestelijke, godsdienstige en eeuwige wortel van de liefde, waaraan de gehele wet en de profeten hing.

Dat de apostel Paulus met de wet als historische waarheid rekent, blijkt uit Éfeze 6 : 1, 2. En in Romeinen 13 : 8-10 geeft hij in navolging van Christus de wortel van de wet op als geldig voor de gelovigen van het Nieuwe Verbond. Ook uit Galaten 5 : 13, 14 blijkt dat hij door de gelovigen volle ernst gemaakt wil hebben met het nieuwe gebod, dat Christus Zijn discipelen heeft gegeven. Zie ook 1 Timótheüs 1 : 5. Jacobus noemt deze geestelijke en onveranderlijke grondslag van de wet "de koninklijke wet," zodat wij dit vrijelijk de doorlopende leer van het Nieuwe Testament mogen noemen. Het voorbeeld van Jacobus is van bijzondere kracht. Want hij stond bekend als een stoere en onkreukbare Jood en toch wijst hij niet terug naar de wet van Mozes, maar integendeel naar de wet van de liefde, de eenheid van de wet en "de wet van de vrijheid," wat ook hetzelfde is als "de wet van Christus" van Galaten 6 : 2, namelijk het gebod om elkaar lief te hebben, zoals Hij ons liefgehad heeft. Men zal het onderscheid gevoelen tussen de wet van Mozes, zoals die van Horeb tot Israël kwam, en de geestelijke samenvatting van de wet. Zo toch is voor de gelovige Gemeente al het rechterlijk eisende, al het wettisch gestreng, al het Joodse, tijdelijke, uitwendige, ja, zelfs de vorm en bewoording van de wet weggedaan, terwijl alleen haar verborgen, diepe, eeuwige, Goddelijke wortel voor de Gemeente is blootgelegd en voorgehouden.

De wet is hier door goddelijke hand omgezet in een liefelijk Evangelie van de dankbaarheid en van de wederliefde. In deze vorm is de wet geen wet meer, maar een blijde bood-

schap, die de gelovigen nooit teveel kan worden gepredikt en voorgehouden. De apostelen - we zagen het - leveren dus in de wijze, waarop zij over de wet spreken, het meest doorslaande bewijs dat zij de gelovigen beschouwen als voor de wet gestorven en dat zij alle ernst gemaakt willen hebben met het nieuwe gebod, de wet van Christus, de wet van de vrijheid. Het is diep treurig dat tengevolge van een verkeerde beschouwing over de wet de christelijke vrijheid niet wordt gevat naar de Schrift en de gelovigen van onze dagen niet staan in de vrijheid, waarmee Christus hen vrijgemaakt heeft.

Er zijn zeer velen die door de herscheppende genade Gods levend gemaakt, maar nog niet ten volle vrijgemaakt zijn. Zij vinden hun beeld als het ware in de levend gemaakte Lazarus. De levend wekkende roepstem van Christus deed hem opstaan en voortkomen uit het graf des doods. Maar zie, hij was nog aan handen en voeten gebonden met grafdoeken, zodat hij zich nog niet vrijelijk kon bewegen, terwijl zijn gelaat nog was omwonden met een zweetdoek, zodat hij ook niet onbelemmerd kon zien. (Johannes 11 : 44) Hier was leven, maar nog geen vrije beweging. Jezus sprak nog eens weder: "Ontbindt hem, en laat hem heengaan." Dezelfde stem, die levend maakte, maakte ook vrij. En zo zal het ook nu met de gelovigen van onze dagen gaan. Dezelfde genade, waardoor zij het leven hebben verkregen, zal hen ook vrij moeten maken. Zij hebben het leven niet eens door de wet verkregen en zolang ze ook nog maar enigszins onder de wet blijven, zullen ze nimmer de heerlijke vrijheid van de kinderen Gods genieten, maar altijd in een wettische dienstbaarheid tot vreze blijven verkeren. En de vreze drijft de liefde, dat is juist de grondslag en het wezen van de wet, buiten. Terwijl men dus roemt op de wet als op een mid-

del ter heiliging, tast men haar juist in haar hartader aan, terwijl zij die zich als dood voor haar beschouwen, maar terzelfder tijd wandelen naar de liefdewet van Christus "de rechtvaardige eis van de wet vervullen". (Romeinen 8 : 4)

Wie niet staan in de vrijheid van Christus, maar in de wet, zoals de apostel het ergens naar het oorspronkelijke uitdrukt, openbaren in de regel een liefdeloze, koude, harde en anderen makkelijk veroordelende geest. Het dragen van een gouden ring aan de vinger, het getooid zijn met baard of snor door een predikant, het rijden naar de kerk met een auto of een ander vervoermiddel en tal van andere zaken zijn voor zulke wettische christenen absoluut ongeoorloofd. Het gaat hun enigszins als de Joden, die onderling konden twisten over de vraag of het geoorloofd was voor een Jood een ei te eten, dat door een Samaritaanse kip of een die door een Joodse kip op de Sabbat gelegd was. Het is wel een wonder dat van een dergelijk soort christenen niet meer tot het Adventisme zijn vervallen. Immers de wet heeft ook gezegd: Op de zevende dag zult gij geen werk doen. Het is uiterst inconsequent van deze wetdrijvers dat men de eerste en niet de zevende dag viert. Is de wet voor ons bestemd om die geheel te onderhouden? Dan zou men zichzelf gelijk blijven en zou men de wet in haar geheel doen, want deze weet van geen delen of schipperen. Deze lieden komen door dit alles echter gevaarlijk dicht bij het standpunt dat door Paulus "een verval van de genade" genoemd wordt. (Galaten 2 : 21; 5 : 4)

Hoe traag is toch de mens in het leren! Hoe weinig merkt hij op de lessen die de Schrift en de geschiedenis in dezen bieden. Want immers, de wet heeft Israël nimmer tot een heilig en dankbaar volk kunnen maken. Men zou toch niet

vergeten dat het hardnekkige volk van de Joden de wet nog heden ten dage heeft en dat ze daardoor als in Paulus' dagen nog hun eigen gerechtigheid zoeken op te richten en intussen niet aan de rechtvaardigheid Gods onderworpen zijn. En waaraan heeft Israël nu die dwaasheid te danken, dat hij namelijk de wet als een hemelladder wil gebruiken, om daarmee ten hemel op te klimmen? Alleen daaraan dat hij niet ziet dat Christus het eind van de wet is. (Romeinen 10 : 4) De Joden, die hun soevereine koning vermoordden, hebben dit gedaan als ijveraars voor de wet en in naam van de wet. De moordenaars van Christus hebben het sterkste bewijs geleverd dat men consciëntieus ijveraar voor de wet kan zijn en terzelfder tijd de afschuwelijkste wetsovertreders. De Joodse wetgeleerden gaven Judas geld om een onschuldige te verraden; ze huurden voor geld valse getuigen om tegen de Heilige te getuigen. Ze hebben die Dierbare mishandeld en laten mishandelen, zoals men zelfs ten opzichte van een schuldige niet zou doen en dat nog wel in de plaats van het gericht. Toch had ditzelfde gespuis gewetensbezwaar om de dertig zilverlingen, die de verrader hen voor de voeten wierp, in de schatkist van de tempel te doen. Toch hadden deze moordenaars er bezwaar in om de wet te overtreden door zich in de zaal van Pilatus te begeven. Zoveel heiligende kracht gaat er uit van de wet.

Kijk in dit verband ook naar Paulus vóór zijn bekering. Hij was naar de wet een Farizeeër, dat is een strenge, afgezonderde volkspartij; naar de rechtvaardigheid, die uit de wet is, was hij onberispelijk. Niemand had iets op hem aan te merken of te berispen. In eigen en schatting van anderen was hij de rechtschapenheid zelf en de verpersoonlijkte deugd. Maar bij al zijn ijver voor de wet was hij een vurig vervolger van de Gemeente, een wolf voor Jezus' schapen.

Hij drong de huizen binnen en sleepte mannen en vrouwen in de kerker. Zoals een wild dier snuivend van woede op zijn prooi kan aanstormen, zo doldriftig en moordend viel deze ijveraar van de wet op de gelovigen aan. (Handelingen 9 : 1) En later waren zijn vervolgers ijveraars Gods, zoals hij dit vroeger geweest was. Zij hadden een ijver voor Gods wet, maar niet met verstand. (Romeinen 10 : 2) Uit ijver voor hun wet gingen ze de apostel bitterlijk vervolgen en riepen eens bij een oploop, door hun ijver verwekt: "Weg van de aarde met zulk een; want het is niet behoorlijk dat hij leve!" Uit ijver voor de wet bewerkten veertig Joden een samenzwering, tengevolge waarvan hij in de kerker werd opgesloten. We kunnen evenwel veilig aannemen dat de door Christus vrijgemaakte apostel meer vrij was in de gevangenis dan de Joden, die in de wet onder verzekerde bewaring zich bleven opsluiten en Christus, het einde van de wet, verwierpen.

7. De wet en de sabbat

Wie in onze dagen over de wet wil schrijven, ziet zich genoodzaakt om ook een woord in het midden te brengen over de Sabbat en de Sabbatviering. Want hoewel er in alle voorbijgaande eeuwen Sabbatariërs geweest zijn, toch is hun aantal nooit zo groot geweest als in onze dagen. In alle landen zijn er nu mensen die de zwakgelovigen het vierde gebod onder ogen houden, ten einde hun met klem van redenen te betuigen dat zij de wet van de Heer moeten onderhouden en dus niet op de eerste, maar op de laatste dag van de week moeten rusten. Wie ook maar enigszins meeleeft met het rijke en veelbewogen leven van onze dagen weet dat door het optreden van deze, overigens welmenende lieden, veel gelovigen op dit punt enigermate verontrust zijn.

Deze Sabbatariërs maken zich sterk, en staan ook inderdaad in sommige opzichten sterk, door de onkunde van veel belijders wat betreft de wet en de verhouding van de gelovigen tegenover de wet. Want hun wordt wel eens wat betwist wat men hun veel liever gewonnen moest geven. Zo lijdt het bijvoorbeeld geen twijfel of de zevende en niet de eerste dag de Sabbat van de Heer is. Het is eenvoudig dwaas om dit te ontkennen, want het vierde gebod spreekt hier maar al te duidelijk: "Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de Sabbat van de Heer uws Gods, dan zult gij geen werk doen". Enzovoorts. Dat God op de zevende dag rustte en Israël op de zevende dag moest rusten is buiten kijf. Zij staan ook in hun recht, wanneer zij nadruk leggen op het onveranderlijk karakter van de wet inzake de eis van de Sabbat. De wet van de Sabbat is toch zeker nog meer dan een tittel van de wet, terwijl ons in Lukas 16 : 17 nadrukkelijk

gezegd wordt dat geen tittel van de wet ter aarde zal vallen. Hemel en aarde zullen eens met gedruis voorbijgaan, maar geen tittel van de wet. Men moet deze ontzagelijke woorden niet wegmoffelen. Het door "tittel" vertaalde woord is de kleine stip, die sommige Hebreeuwse letters hebben. Het betaamt daarom ieder Christen om dit aan de sabbatvierders op grond van de Schrift volmondig toe te stemmen.

Wil men deze sectaristen met goed gevolg bestrijden, dan dient om die reden een heel andere weg te worden ingeslagen dan men tot dusver meestal gevolgd is. Dan dient men hun in de eerste plaats te wijzen op het grote onderscheid tussen de bedelingen Gods. Om direct nog even terug te komen op de tekst, waarop zij zo'n sterke nadruk leggen, namelijk Lukas 16 : 17. Goed! Verre zij het van een Christen om daaraan te willen tornen. Maar waarom leggen zij nu niet even sterk de nadruk op het vorige vers, waar we lezen: "De wet en de profeten zijn TOT OP JOHANNES". Liever dan mijn eigen verklaring van dit woord te geven, schrijf ik hier de verklaring van twee zeer godzalige en bekwame uitleggers namelijk Ryle en Van Andel. Eerstgenoemde schrijft: "Maar gij (Farizeeërs) vergeet dat de bedeling van de wet en profeten alleen bestemd was om de weg te banen voor de betere bedeling van het koninkrijk Gods, die door Johannes de Doper ingeleid moest worden. Die bedeling is gekomen. Johannes de Doper is verschenen. Het koninkrijk Gods is onder u. Met al de ijver, die u belijdt te hebben voor de wet en de profeten, bent u uiterst blind voor dat koninkrijk waar de wet en de profeten bestemd waren u in te leiden". Van Andel verklaart deze woorden aldus: "Tot Johannes toe heerste de wet over Israël en werd het koninkrijk van de hemelen, dat nu verschenen is, nog slechts door profeten aangekondigd als iets dat in de toekomst lag. Dit maakte een verschijnsel als

van het Farizeïsme mogelijk; onder de bedeling van de wet of om met Paulus te spreken, van de letter, konden ook lieden die van geestelijke gezindheden, eigen aan de kinderen van het koninkrijk, beroofd waren, zich door strenge naleving van de letter van de geboden de roem van heiligheid onder het volk verwerven. Maar dat houdt weldra op. De Doper heeft een nieuwe orde van zaken aangekondigd, waarin de geest van de wet tot heerschappij zal komen, een rijk Gods, waarin de Geest het geheim van de gehoorzaamheid is. Dan is het met het geesteloze Farizeïsme gedaan. In het koninkrijk van de hemelen is er geen plaats, allerm minst een eezetel voor de mens, die zijn vijandschap tegen de geest van de wet bedekt met een uiterlijk vertoon van gerechtigheid. De gelegenheid, hun tijdens de heerschappij van de wet gelaten, om door uiterlijk vertoon zich roem te verwerven, wordt hun in het rijk des Geestes ontnomen."

Grenst het niet aan het huichelachtige om voor de mensen het ene woord op de spits te drijven en daarentegen het andere dood te zwijgen? De sabbatvierders, en zij helaas niet alleen!, miskennen ten enenmale het heerlijk feit dat de bedeling van de wet met Christus is afgelopen; dat, zoals Paulus zegt: Christus het einde van de wet is voor degenen die in Hem geloven. De Gemeente leeft niet in de bedeling van de wet, maar in die van de genade. (Johannes 1 : 17) Intussen blijft Lukas 16 : 17 de volle, bange werkelijkheid voor Israël. Het orthodoxe Jodendom houdt zich dan ook tot op de huidige dag nog angstvallig vast aan de wet. God heeft reeds in Hoséa 3 : 4 voorspeld dat Israël vele dagen zou blijven zitten zonder koning en zonder vorst, zonder offer en zonder opgericht beeld, zonder afgod en zonder terafim, maar, het ontga de aandacht niet, Hij zegt niet zonder de wet. Voor Israël zal van deze wet geen tittel vergaan.

Ten tweede moet in verband met de verschillende bedelingen Gods de sabbatvierders gewezen op het grote onderscheid tussen Israël en de Gemeente. De Heer heeft aan Israël Zijn wet gegeven. Van Adam tot Mozes was de Mozaische wet niets anders dan een ingeschapen zedenwet, zoals ook de heidenen, die zelfs in hun geweten hebben ingegrift. Het kan niet genoeg herhaald en beklemtoond worden dat God aan Israël en aan geen enkel ander volk Zijn wet heeft gegeven. God zond Zijn Priesters, de wetverklaarders, tot Israël en tot geen ander volk. Hij verwekte onder dit wondervolk Zijn profeten om het te bestraffen over zijn ontwijding van de Sabbat. (Jesaja 58 : 13, 14; Amos 8 : 4-6; Nehemia 13 : 15-22)

Israël is zelfs onder de volkeren verstrooid tot op deze dag vanwege zijn ontheiliging van de Sabbat. (Leviticus 26 : 34, 43) Meer nog, zelfs na Israëls volkomen herstel in de toekomst zal er voor Israël geen tittel van de Sabbatswet ter aarde vallen, want de Schrift leert ons nadrukkelijk dat in de toekomstige heilseeuw de Sabbat door Israël zal worden onderhouden. Men leze slechts aandachtig Jesaja 56 : 2-6; 58 : 13, 14; Ezechiël 46 : 1-3. En ook de volken, die in die eeuw bekeerd zullen worden, hebben kennelijk de roeping om de Sabbat te onderhouden, want wij lezen: "Het zal geschieden, dat van de ene nieuwe maan tot de andere en van de ene Sabbat tot de andere, alle vlees komen zal om aan te bidden voor Mijn aangezicht, zegt de Heere". (Jesaja 66 : 23) Met betrekking tot Israëls toekomst heeft men ook het woord van Matthéüs 24 : 20 te nemen: "Maar bidt, dat uw vlucht niet geschiede in de winter noch op een Sabbat". Met een algehele veronachtzaming van het verband gaan onze sabbatsvrienden dit verklaren alsof Christus hier de Gemeente op het oog had en dan wel bij de verwoesting van Jeruzalem. Maar men leze slechts de verzen 15 en 16, waar van de heilige

plaats en van Judea sprake is. En als zij dit op de verwoesting van Jeruzalem laten slaan, dan miskennen ze de aanwijzing van vers 21 dat hier namelijk gesproken wordt door de Heiland over de grote verdrukking. Men zal echter begrijpen waarom zij dit op Jeruzalems' verwoesting (in het verleden) laten slaan, want dan zou hiermee gezegd zijn dat men veertig jaar, nadat Christus dit zei, de Sabbat nog onderhouden moest. Nee, hier is sprake van de grote verdrukking, zoals die er nooit geweest was en nooit zijn zou. Nu weet eenieder die maar een weinig geschiedenis kent dat er wel zwaarder verdrukkingen geweest waren dan de verwoesting van Jeruzalem en dat er na de ondergang van die stad ook wel grotere verdrukking is geweest. Denk bijvoorbeeld alleen maar aan de grote wereldoorlog, waardoor, naar men heeft berekend, veertig miljoen mensen zijn omgekomen.

De juiste verklaring is deze: dat Israël in de dag van de grote verdrukking in Jeruzalem zal benauwd worden door de antichrist en dan nog de Sabbat zal houden, zodat een vlucht op de Sabbat af te bidden is. Nu bemerkt men echter meteen dat eenieder die niet in Israëls herstel gelooft, noch in de grote verdrukking voor het Israël van de toekomst, hier zwak komt te staan tegenover de moderne Sabbatariërs. Want heeft Christus hier de Gemeente bij Jeruzalems ondergang op het oog, dan is hiermee ook gezegd dat de volgelingen van de Heer in elk geval nog veertig jaren lang de Sabbat moesten onderhouden. Maar dan zou dit woord indruisen tegen Romeinen 6 : 14: "Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade". Wie geen ernst maakt met het onderscheid tussen Israël en de Gemeente kan evenmin komen tot het rechte inzicht in de wet als de profeten. In elk opzicht is eindeloze verwarring het gevolg van het vereenzelvigen van deze twee.

In de derde plaats miskent het Sabbatisme het werk alsmede het voorbeeld van Christus. De Vader heeft uitdrukkelijk uit de hemel gezegd: "Deze is Mijn geliefde Zoon, in dewelke Ik Mijn welbehagen heb: hoort Hem." Het is na al het voorgaande niet nodig om lang en breed in te gaan op Zijn wetvervullend leven als onze Borg en Plaatsvervanger en op Zijn dragen van de vloek in Zijn lijdelijke gehoorzaamheid. Hiermede wordt door deze sekte niet de minste ernst gemaakt. Men wijst zelden of nooit op hetgeen Hij gedaan heeft, maar altijd weer op hetgeen de mens moet doen. Vandaar dat men bij deze lieden nimmer een warme toon van dankbaarheid kan beluisteren voor hetgeen Christus in Zijn grondeloze ontferming tot stand gebracht heeft, maar wel meermalen een koude, doffe toon van Farizeïsme. Terecht schrijft Joh. de Heer in zijn kostelijk werkje tegen het Zevendedags-adventisme, dat de koude van de winter en de koude van de Joodse Sabbatsviering tamelijk wel overeenkomen. De Schrift leert dat Christus onder de wet is gegaan, opdat Hij hen die onder de wet waren zou vrijkopen. (Galaten 4 : 4, 5) Hij heeft door Zijn sterven het handschrift van de wet uitgewist. (Kolossenzen 2 : 16, 17) Beroemde uitleggers als Beza, Van Til, Gomarus, Grotius en Van Andel mogen hier al aan de ceremoniële wet gedacht willen hebben; ik meen in een vorig hoofdstuk voldoende gronden te hebben aangebracht voor de stelling dat aan de gehele wet gedacht moet worden, zoals ook Professor Biesterveld in zijn voortreffelijke commentaar doet.

Het navolgenswaardig voorbeeld van de Heer schijnt deze mensen ook niets te zeggen. Volgens Johannes 5 : 1-15 gaf Christus op de Sabbat bevel aan de zieke om zijn bed te dragen. Had Hij Zich echter strikt aan de letter van de wet gehouden, dan had Hij dit niet kunnen of mogen doen.

(Jeremia 17 : 21) Wie toch in Israël enig werk op de Sabbat deed, moest zonder ontferming gedood worden. (Exodus 35 : 2) Israël mocht niet koken of bakken op de Sabbat; (Exodus 16 : 23, 26) geen vuur aansteken (35 : 2) en zich zelfs niet buiten zijn woonplaats begeven. Willen de sabbatvierders naar Joodse wijze de Sabbat houden, dan dienen ze zich aan al deze Mozaïsche voorschriften stipt te houden. Christus deed dit echter niet, omdat Hij de Wetgever en de vervuller van de wet was en omdat een Nieuwe Bedeling, die van de genade, was aangebroken. Hij liep op de Sabbat door het gezaaide, plukte de aren en wreef ze, wat voor de Joden gelijk stond met dorsen. Wie overspel bedreef in Israël moest gestenigd worden, (Leviticus 20 : 10; Deuteronomium 22 : 22) maar Hij, Die als de Vlekkeloze het kwaad uit Israël kon uitroeien, deed het niet, maar sprak de overspelige vrouw vrij. (Johannes 8 : 1-11) Hij roeide het kwaad niet uit door de wet, maar door de genade, door het kwaad op Zich te laden en door Zich tot zonde en tot een vloek te laten maken. Hij bleef op de Joodse Sabbat in het graf liggen om daarmee te zeggen dat Hij de Sabbat begraaft voor Zijn Gemeente, die met Hem begraven werd en opstond uit de doden. Hij verrees op de eerste dag als Overwinnaar van dood en graf, van satan, zonde en hel, en verscheen herhaaldelijk op die dag aan Zijn jongeren en op die dag heeft Hij Zijn Geest uitgestort met tekenen en wonderen. Maar deze grote werken en aanzienlijke voorbeelden schijnen voor deze mensen van nul en generlei waarde te zijn.

In de vierde plaats miskent men de heerlijke staat van de gelovigen. De gelovigen zijn niet meer in de eersten Adam, maar in de tweede, Christus. Zij zijn met Christus voor iedere wet gestorven en nu zijn ze één Lichaam met Hem geworden. Heeft nu de wet van Hem nog een tittel te eisen? Neen.

Welnu, dan ook niet van hen, die in Hem begrepen zijn. Zij zijn toch wezenlijk, zij het dan ook op mystieke (*verborgen*) wijze, één plant met Hem geworden. Hij is de Wijnstok, zij de ranken; Hij het Hoofd, zij de leden; vlees van Zijn vlees en been van Zijn been. Zij zijn met Hem gekruisigd, gestorven, begraven, opgewekt en in de hemel gezet. Hun burgerschap is in de hemelen. Niet in Kanaän, onder de wet van Mozes. Deze waarheden, zo heerlijk en troostrijk, worden schandelijk door deze mensen miskend. Als men honderd traktaten van hen leest, dan zijn er stellig negentig die over de Sabbatsviering handelen. Men hoort van hen zelden of nooit het vrolijk gejuich van de rechtvaardigen, maar altijd weer het dof en onheilspellend gerommel van Horeb.

Uiteindelijk miskennen deze mensen het nadrukkelijke Woord van de Heer ten opzichte van de verhouding van de Nieuwtestamentische gelovigen tot de wet. Israël werd meermalen bestraft, maar van welke zonden de Gemeenten ook bestraft worden, we lezen in geen enkel geval dat zij bestraft werden omdat ze de Joodse Sabbat niet hielden. Wel vinden wij voorbeelden van het tegendeel. (Galaten 4 : 10; Kolossenzen 2 : 16) Laten zij ons op hun standpunt eens een ongewrongen verklaring geven van de volgende Schriftuurplaatsen: Johannes 1 : 17; 8 : 1-11; Romeinen 6 : 14, 15; 7 : 1-6; Kolossenzen 2 : 14; Galaten 2 : 19; 3 en 4. De verborgenheid van Israëls gedeeltelijke en tijdelijke verharding en de verborgenheid van de Gemeente zijn hun beide ten enenmale onbekend en dat terwijl de apostel zegt: "Ik wil niet, broeders! dat u deze verborgenheid onbekend zij." (Romeinen 11 : 25) Zij schijnen ook niet te zien of te willen zien dat, hoewel de geestelijke, eeuwige wortel van de wet in het Nieuwe Testament telkens weer in de apostolische vermaningen terugkeert, er nochtans aldaar geen zweem van een

sabbatsgebod te vinden is. Ten einde dit te doen zien, neem ik hier het volgende over uit het genoemde boekje van Joh. de Heer, waarin hij schrijft: "Laten de sabbatvierders, die zich in deze op het Nieuwe Testament beroepen, nu de volgende onvolledige opgave van de opsomming van de negen geboden in het Nieuwe Testament eens nagaan.

Eerste gebod: Markus 12 : 30; Galaten 3 : 20; 1 Timótheüs 2 : 5; 1 Korinthe 8 : 4; Éfeze 4 : 3-6; 1 Thessalonicenzen 1 : 10.

Het gehele Nieuwe Testament getuigt dat er maar één God is.

Tweede gebod: 1 Korinthe 8 : 4; 1 Korinthe 10 : 7; 1 Korinthe 10 : 20; Handelingen 15 : 20; 1 Thessalonicenzen 1 : 9; 1 Johannes 5 : 21; Openbaring 9 : 20.

Het gehele Nieuwe Testament waarschuwt ons tegen het dienen van de afgoden.

Derde gebod: Matthéüs 6 : 9; Johannes 12 : 28; 1 Johannes 5 : 13; Matthéüs 28 : 19; Matthéüs 5 : 34.

Het gehele Nieuwe Testament legt nadruk op de verheerlijking van Gods naam.

Vierde gebod

Vijfde gebod: Éfeze 6 : 2; Kolossenzen 3 : 20.

Het Nieuwe Testament vermaant tot de gehoorzaamheid van de kinderen aan de ouders.

Zesde gebod: Mattheüs 5 : 22; Mattheüs 26 : 52; 1 Johannes 3 : 15; Openbaring 22 : 15.

Het Nieuwe Testament verscherpt het verbod van doodslaan.

Zevende gebod: Mattheüs 5 : 28, 32; Handelingen 15 : 20; 1 Korinthe 5 : 1, 13; 1 Korinthe 6 : 10; Hebreeënen 13 : 4; Galaten 5 : 19.

Het Nieuwe Testament veroordeelt ten sterkste hoererij en overspel.

Achtste gebod: Éfeze 4 : 28; Romeinen 13 : 9.

Het Nieuwe Testament veroordeelt het stelen als een overtreding van de liefde.

Negende gebod: Romeinen 13 : 9; Éfeze 4 : 31; 1 Korinthe 13 : 5; 1 Petrus 2 : 1.

Het Nieuwe Testament verscherpt het gebod van vals getuigenis spreken.

Tiende gebod: Lukas 12 : 15; Romeinen 13 : 9; Éfeze 5 : 3; Éfeze 5 : 5; Kolossenzen 3 : 5.

Het Nieuwe Testament veroordeelt het begeren, als zonde.

Wij vinden alle geboden terug, maar het gehele Nieuwe Testament zwijgt van een gebod tot het houden van de Sabbat voor de Gemeente.

8. De wet van Christus

Wanneer men de gelovigen aantoonst dat zij niet onder de wet van Mozes zijn, dan zien zij u niet zelden met grote verbazing aan en vragen: "Zijn de gelovigen dan in geen enkel opzicht onder enige wet?" Daarom is het zeker niet overbodig om de gelovigen er aan te herinneren dat zij niet onder de wet van Mozes, maar onder de wet van Christus zijn.

De wet van Christus! (Galaten 6 : 2) Het lijkt geen twijfel of de apostel gebruikt met opzet dit woord met het oog op de wetdrijvers. Wij weten dat zij hem soms beschuldigden tegen de wet van Mozes te zijn. Het was zijn lot om gesmaad te worden om der waarheid wil. De waarheid van de Schrift moest zich altijd al strijdend een plaats veroveren. Het is zo waar dat het Evangelie niet naar de mens is. En ook zelfs gelovige mensen kunnen sommige waarheden, die niet met hun inzichten en meningen stroken, soms zeer vijandig gezind zijn. Als veel gelovigen zich eerlijk wilden uitspreken, dan zouden ze u toestemmen dat zij soms graag het Woord iets anders hadden; wat meer in overeenstemming met hun geliefkoosde beschouwingen of hun oude schrijvers. Maar gelukkig stoort het Woord zich daaraan niet het minst, maar houdt altijd koers en gaat recht door zee, als het ons de raadslagen van de Heer verkondigt.

De Schrift geeft zowel leerstellingen voor het leven als voor het geloof. Zij legt niet minder nadruk op een rein leven dan op de zuivere leer. Dit komt vooral uit in de praktische gedeelten van de zendbrieven. Zo geeft de apostel in de twee laatste hoofdstukken van deze bij uitnemendheid zo leerstellige Galatenbrief ook weer tal van praktische wenken en vermaningen. Heeft hij in de hoofdstukken drie en

vier met klem gehandhaafd dat niemand gerechtvaardigd wordt door de werken van de wet, hij toont vervolgens aan dat men ook niet zalig wordt zonder de goede werken. Wij worden zalig, niet door het geloof en de werken, maar door het geloof met de werken, een geloof dat vruchten van dankbaarheid voortbrengt en door de liefde werkzaam is.

Met de wet van Christus bedoelt de apostel de wet van de liefde als aangegeven in Johannes 13 : 34, 35. Deze wet is een volkomen tegenstelling van de wet van Mozes. Allereerst is er groot verschil in de tijd waarop deze wetten werden gegeven. Mozes gaf zijn wet ruim 2000 jaren na de schepping, Christus ruim 4000 jaren. Hij gaf Zijn liefdewet nadat ons de verzekering gegeven is dat Hij de Zijnen liefgehad heeft tot het einde (Johannes 13 : 1) en nadat Hij in volkomen zelfverloochening de slavendienst van de liefde verricht had in de voetwassing van Zijn jongeren; en voorts nadat Hij de liefdemaaltijd - het Heilig Avondmaal - had ingesteld. Na al dit bewijs van Zijn liefde gaf Hij voor Zijn jongeren de wet van de liefde met het doel dat deze de regel en vaste norm voor al hun handelingen wezen zou.

Niet alleen de tijd, maar ook de wijze waarop deze wet gegeven werd, verschilde hemelsbreed van de wijze waarop de wet op Horeb werd gegeven. Daar was donder en bliksem, maar hier slechts het ruisen van een zachte stilte. Daar de middelaar van het Oude, hier die van het Nieuwe Verbond; daar vele heilige engelen, hier een duivel die in het hart van Judas gevaren was. Deze wet van Christus wordt nieuw, fonkelnieuw, genoemd. Noch in de decaloog, noch elders was deze wet te vinden. Deze wet was echter niet alleen met het oog op haar tijd en haar wijze van openbaring nieuw, maar in het bijzonder met het oog op haar merkwaardige

inhoud. Haar inhoud toch was niet een gewone naastenliefde, maar een liefde zoals Ik u liefgehad heb. Zijn eindeloze zondaarsliefde, die hoger is dan de bergen en dieper dan de zeeën, is tegelijk de grond en de maatstaf van onze liefde. Om dus te weten hoe we ons naar de wet van Christus hebben te gedragen, hebben we alleen maar te vragen hoe Christus ons heeft liefgehad. En dan mag het antwoord niet anders luiden dan dat Hij ons heeft liefgehad met een weergaloze liefde. Een liefde die geheel en al van één kant kwam, een liefde niet alleen tot een vijand, maar een liefde, die zich in de dood gaf voor dood- en doemschuldige vijanden. Een liefde die zich tot een vloek liet maken voor de haters Gods. Ach, mijn pen kan die liefde niet genoeg beschrijven! Wij zien, geloven en ervaren deze uitnemende liefde, maar zij gaat de kennis te boven. Al de heiligen tezamen zullen pas in die volmaakte dag met elkaar de afmetingen van deze liefde ten volle begrijpen. Deze liefde nu zou het richtsnoer van ons leven zijn!

Zij die naar de wet van Mozes leven of willen leven zijn veelal hard, meedogenloos en stroef. Daar krijgt men iets van de hardheid en onbarmhartigheid van de wet. Maar ook hier is de wet van Christus een volkomen tegenstelling. Daar gaat men, volgens Galaten 6 : 1, de gevallen terecht brengen. En wel op tedere, liefderijke wijze in de geest van de lankmoedigheid. Daar gaat men elkaar geen last opleggen, is men niet lastig, maar draagt men elkanders lasten en verdraagt men elkanders lastigheden. O, er is soms onder de belijdende mensen zoveel hoogheid en zoveel heimelijk Farizeïsme. Wat kan men hard en verachtelijk handelen ten opzichte van de broeder of zuster die kwam te vallen. Dit is tegen de wet van Christus en dus zeer onchristelijk. Christus' wet is ook de wet des Geestes. (Romeinen 8 : 2) Wie door de

Geest geleid wordt, is niet onder de wet. (Galaten 5 : 18) De wet van Mozes is niet tegen de zodanigen die de vruchten des Geestes hebben. (vers 23)

Geliefde lezers, wie u ook mag zijn, gaat niet van Christus terug tot Mozes, zoals de Galaten en de Hebreëen. Dit wordt door de apostel beschouwd als schrikkelijke achteruitgang en een overlopen tot een ander evangelie, hetwelk geen Evangelie, geen blijde tijding is. Laat u leiden door Christus' wet en Geest. Bedroeft de Heilige Geest Gods niet, door Welke u verzegeld bent tot de dag van uw verlossing. De Heer is kennelijk nabij. Alle bitterheid, toorn, gramschap, geroep en lastering zij van u geweerd, met alle boosheid. Weest jegens elkander goedertieren, barmhartig, vergevende elkander,elijkerwijs ook God in Christus u vergeven heeft. En wandelt in de liefde, elijkerwijs ook Christus ons liefgehad heeft en Zichzelf voor ons heeft overgegeven tot een offerande en slachtoffer Gods, tot een welriekende reuk. (Éfeze 5 : 2) "Gelijk Christus u vergeven heeft, doet ook gij alzo. En boven dit alles doet aan de liefde, dewelke is de band van de volmaaktheid. Het woord van Christus wone rijkelijk in u". (Kolossenzen 3 : 13, 14, 16) "En al wat gij doet, doet dat van harte als voor de Here, wetende dat gij van de Here zult ontvangen de vergelding van de erfenis, want gij dient de Here Jezus Christus". (Kolossenzen 3 : 23, 24) "Alleenlijk wandelt waardiglijk het Evangelie van Christus."

Zo zouden wij door kunnen gaan om nog tientallen van zulke teksten aan te geven, waaruit duidelijk blijkt dat niet de wet van Mozes, maar Christus en Zijn Woord en Geest het alleengeldige richtsnoer van de wandel van de nieuwtestamentische gelovigen is. Indien de Gemeente van onze dagen dit goed zou begrijpen en beleven, dan zou de hel

treuren, de hemel juichen en de inwoners van de aarde zouden zich verwonderen. Want door de wet van Christus te onderhouden, komt ook de wet van Mozes tot haar recht. Alzo wordt zij bevestigd, (Romeinen 3 : 31) ten volle vervuld en is alle gevaar van wetteloosheid bij de wortel afgesneden. Bij deze nieuwe gehoorzaamheid aan deze nieuwe wet in deze nieuwe bedeling van de genade wordt juist Mozes gehoorzaamd, want hij roept ons immers uit de wolk van de getuigen toe: "Ziet op Jezus, den overste Leidsman en Voleinder des geloofs." (Hebreeën 12 : 1, 2) Wij zien Mozes, de wetgever, met Elia, de wetijveraar, op de berg van de verheerlijking. (Matthéüs 17 : 1-6) En wat doen zij daar? Zij spreken met Jezus. Waarover hebben zij gesproken? Zeker over de heerlijkheid en de rechtvaardige eisen van de Mozaïsche wet. Nee. Spreken zij dan soms over de luister van de hemel daarboven? Nee, zij spreken met Jezus over Zijn uitgang, Zijn lijden en sterven. Zij vinden Zijn dood het middelpunt en zwaartepunt van de verlossing en daarin is kennelijk hun lust. Zij zagen dus niet op de wet, maar op Hem, Die het einde van de wet genaamd wordt. Volgen wij dan hun voorbeeld.

Omtrent de wet van Christus is er nog een merkwaardige plaats in 1 Korinthe 9 : 21. Paulus spreekt daar met zeer weinig woorden over zijn rechte verhouding tot de wet. Hij heeft daar gezegd dat hij zich voor allen tot slaaf gemaakt heeft met het bepaalde doel dat hij er meer zielen voor Christus mee mocht winnen. In die weg is hij voor de heidenen, die zonder de wet zijn, geworden als zonder de wet zijn. Om nu echter de gedachte te voorkomen dat hij bij de heidenen op een wetteloze en tuchteloze wijze leefde, geeft hij kort zijn verhouding tot de wet aan, als hij zegt dat hij met betrekking tot God niet anomos (wetteloos) is.

Maar dit is enkel negatief, vandaar dat hij in de volgende zinsnede zegt: "Ennomos Christi," dat is wetplichtig aan Christus, gehoorzaam aan de wet van Christus, of eigenlijk nog sterker, in de wet van Christus. Hij stelt zich hier dus voor als onder curatele van Christus en niet onder die van Mozes. In Handelingen 19 : 39 wordt ditzelfde woord ennomos gebruikt en vertaald door "wettelijke vergadering." De apostel beschouwt zich derhalve als vrij van de wet van Mozes enerzijds, en anderzijds als wetplichtig aan de wet van Christus, zodat, al wordt hij voor degenen die zonder de wet zijn ook als zonder de wet zijnde, hij nochtans niet wetteloos is ten opzichte van God en Christus. Deze verhouding, hier zo juist en heerlijk bepaald, is de verhouding van elk gelovige tot de wet. En een ieder die nu van de wet van Christus tot die van Mozes terug wil gaan, zondigt zowel tegen de wet van Mozes als tegen Christus, door de wet niet wettelijk te gebruiken, maar haar te misbruiken en door eveneens Christus' nieuwe wet te miskennen. Laat ons dan evenals Paulus wettelijk zijn, maar nimmer wettisch. De smeltende liefde van Christus is wettelijk, nimmer wetteloos of wettisch.

Het is voorzeker een opmerkelijk en tevens zeer droevig verschijnsel in het kerkelijk leven van onze dagen dat er enerzijds zoveel van de wet van Mozes gemaakt wordt en anderzijds zo weinig van de wet van Christus. Het lijkt wel alsof de verblinding zo groot is geworden dat men het onderscheid tussen schaduw en wezen, belofte en vervulling niet meer onderscheidt. Men schijnt het lagere standpunt van Mozes veel aantrekkelijker te vinden dan het eindeloos hogere van Christus. Van Israëls profetie wil men weinig of niets weten, maar met Israëls wet dweept men, althans men leest en zingt en verklaart haar jaar in jaar uit. Maar de gevolgen

hiervan blijven niet uit. Een koud en harteloos christendom, dat zich beijvert om schatten te vergaderen op aarde en intussen het lijdelijk aanziet dat miljoenen wegsterven zonder de Christus, is er het vreselijk gevolg van.

Ik sprak eerder van verblinding en dit schijnt zeer sterk te zijn gesproken in toepassing op het christendom, maar het is niet te sterk ten opzichte van het Mozaïsche christendom van onze dagen. Het onderscheid, of beter de tegenstelling, tussen de wet en genade is immers zo klaar als de zon voor een ieder die hier zien wil. In de taal van professor Over Oosterzee kunnen we immers zeggen: "Hier staat de heiligheid, daar de liefde Gods op de voorgrond; hier spreekt de Heer voornamelijk in stormwind, aardbeving en vuur, daar komt Hij in het suizen ener lieflijke stilte. Hier wordt kennis van zonden gewekt; daar vergeving van zonden geschonken. Hier is de geest van de dienstbaarheid wederom tot vreze; daar de geest van de aanstelling tot zoon heersende. Hier is de hoop des eeuwigen levens voor de meesten verborgen en voor de besten wel vast, maar niet helder; daar is leven en onverderfelijkheid voor het oog van allen in het verrassendste daglicht geplaatst. Hier wordt de middelmuur des afscheidsels opgetrokken; daar neder geworpen."

Of wilt u met nog andere woorden gewezen worden op de tegenstelling van de wet van Mozes en de wet van Christus? Laat dan de welsprekende redenaar en dichter Ten Kate het u zeggen, als hij die tegenstelling aldus aangeeft in zijn lezing over het Credo in de Psalmen: "Hier heerst de wet, daar het Evangelie. De wet, die van de mens liefde vordert; het Evangelie, dat de mens liefde geeft. De wet, die leert wat de mens voor God moet doen; het Evangelie, dat leert wat God voor de mens gedaan heeft. De wet, die van de mens offers

vraagt; het Evangelie, dat de mens gaven brengt. De wet, die eist; het Evangelie, dat schenkt. De wet, die beveelt; het Evangelie, dat belooft. De wet, die ons van zonde beschuldigt; het Evangelie, dat ons van zonde vrij spreekt. De wet, die de zondaar de zaligheid ontzegt; het Evangelie, dat hem de zaligheid toezegt. De wet, die ons aanklaagt en verwerpt; het Evangelie, dat ons rechtvaardigt en aanneemt. De wet, die ons vervloekt; het Evangelie, dat haar vloek in eeuwige zegen verandert."

Een en ander is even juist als waar aangegeven, maar zo zal men tevens moeten toestemmen dat het niets minder dan een ramp voor het geestelijk leven moet zijn, indien men teruggaat van Christus tot Mozes.

9. De prediking van de wet

Zal de wet nog aan de gelovigen gepredikt moeten worden? Zie daar een zeer belangrijke vraag, waarop met de Schrift nog het antwoord aan de lezers dient gegeven te worden. De term wetprediking is een vage term geworden en wordt thans meermalen gebruikt om een strenge prediking in het algemeen of nader een prediking van de helse verdoemenis en eeuwige straf aan te duiden en in deze zin genomen dient er natuurlijk altijd wetprediking te zijn.

Maar de wet dient voor de gelovigen niet te worden gepredikt als een tuchtmeester tot Christus. Ds. G. Doekes zegt in zijn werkje over de Antinomianen: "Ook voor de gelovigen is het een voortdurende behoefte, door de wet als tuchtmeester altijd weer naar Christus te worden uitgedreven." Dit gaat lijnrecht in tegen het woord van de apostel in Galaten 3 : 24, 25: "Zo dan, de wet is onze tuchtmeester geweest tot Christus, opdat wij uit het geloof zouden gerechtvaardigd worden. Maar als het geloof gekomen is, zo zijn wij niet meer onder den tuchtmeester." De tuchtmeester heeft in de bedeling van de wet voor Israël zijn taak volbracht. De wet kon zelf geen leermeester zijn, was alleen maar, zoals het Hebreeuwse woord voor de wet - thora - het uitdrukt, een wegwijzer naar de eis van de heiligheid Gods. Maar de zaligmakende genade Gods onderwijst ons nu inzake het verleden, het heden en de toekomst. (Titus 2 : 11-14)

Zelfs schreef Dr. A. Kuyper Sr. in zijn werk over de eredienst: "Is de schare in het kerkgebouw niet een groep hoorders, maar een vergadering van de gelovigen, dan kan de wet niet onder hen optreden als de tuchtmeester tot Christus. Dit is wel haar roeping bij een Evangelisatie of Missie, maar

niet in een vergadering van mannen en vrouwen, die juist daarom samenkomen omdat zij belijden tot Christus gekomen te zijn."

De wet moet ook niet gepredikt worden als een zweep voor het vlees van de heiligen, zoals Calvijn wilde en die zich hierover aldus uitliet: "Voor dat vlees is de wet een gesel, door welken het, gelijk een botte en trage ezel, tot het werk wordt voort gezweept." Hierop kan geantwoord worden:

1. Nergens leert de Heer in Zijn Woord dat Hij vooruitgang of verbetering van het vlees begeert. In het vlees woont tot in eeuwigheid geen goed. Het onderwerpt zich aan de wet Gods niet en het kan dit ook niet. Het is vijandschap tegen God en daarom wil God het gedood hebben. (Romeinen 13 : 14; Kolossenzen 4 : 5; Éfeze 4 : 22) Meer nog, door Christus heeft Hij het rechtens reeds gedood (Romeinen 6 : 6) en nu roept Hij de gelovigen toe: "Houdt het daarvoor, dat gij wel van de zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus, onze Here."

2. Gesteld echter dat God het vlees wilde verbeteren en heiligen, dan zou Hij daartoe in geen geval de wet gebruiken. Want de wet was door het vlees juist krachteloos om te rechtvaardigen en te heiligen en is alzo voor het vlees een bediening des doods en van de verdoemenis geworden.

Uiteindelijk wordt de wet ook niet gepredikt als de regel des levens voor de gelovigen. Het is niet waar wat Ds. Doekes schrijft: "In de wet vinden zij het antwoord op de vraag wat de Heer wil dat zij doen zullen". De wet is immers bijna uitsluitend negatief van aard en zegt ons wat wij niet doen moeten. Men kan niet zeggen dat elk verbod een gebod

insluit, want dit is geen wet, maar uitlegging en toepassing van de wet. Ds. Doekes zal ons toestemmen dat zijn gedrag als Christen in het bijzonder door Christus en dienst Geest bepaald moet worden. Welnu zegt de wet hem dan hoe hij zich jegens Zijn Heiland heeft te gedragen? Hoe hij behoort te wandelen in de Geest? Hoe hij kan rusten in Christus' verzoenend lijden en sterven? En, om maar niet meer te noemen, hoe hij Gods Zoon uit de hemelen kan verwachten en met omgorde lendenen en brandende lampen op zijn Heer kan wachten? En zo hij dit alles met ons aanneemt op grond van het Nieuwe Testament, dient hij dan niet toe te stemmen dat deze heerlijke waarheden duizendmaal hoger staan dan het: gij zult niet? Waarom dan van Christus teruggegaan tot Mozes? Maar, zo zal men zeggen: Is de wet dan niet volmaakt? Welzeker, maar zij is volmaakt om te verdoemen, zoals het Evangelie dat is om te behouden. De wet eist doen of doem. Zij heeft geen voorziening voor een onvolmaakte gehoorzaamheid, hoe goed die ook bedoeld mag zijn en zij kent geen barmhartigheid. (Hebreeën 10 : 28)

De wet dient gepredikt te worden naar de waarheid van de Schrift. En wordt zij zo gepredikt, dan zal allereerst worden aangetoond dat de wet nooit aan de Gemeente, maar aan Israël is gegeven en dat alleen de algemeen verbreide dwaling dat de Gemeente Israël is, staande kan houden dat de wet ook aan de Gemeente is gegeven. Deze twee zijn echter in oorsprong, aard, roeping en toekomst ten zeerste onderscheiden, zoals de beste Bijbelkenners van onze dagen dit volmondig toestemmen. Na al het voorgaande mag het hier overbodig worden geacht om Schriftbewijs aan te voeren dat de wet aan Israël en niet aan de Gemeente is gegeven. Bovendien is de Schrift vol van bewijzen voor het eerste deel van deze stelling, terwijl er daarentegen geen enkele tekst

in de Bijbel is die ons leert dat aan de Gemeente een wet is gegeven. Wel wordt nadrukkelijk gezegd: "Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade." (Romeinen 6 : 14) Voor een ieder die kinderlijk de Schrift gelooft is dit ene woord genoeg. De genade eist en dringt en vloekt niet als de wet, maar zij geeft ons al wat de wet eiste en nimmer geven kon: "De genadegifte Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Here". De gelijkenis van de vrouw en haar twee huwelijken, als beschreven in Romeinen 7 : 1-6, laat aan duidelijkheid niets te wensen over voor het eenvoudige en kinderlijke geloof. Zoals de dood een einde maakt aan de huwelijksband, zodat de levende partij vrij is om weer te huwen, zo is het ook met de Gemeente gesteld.

De mens was vroeger gehuwd met de wet van Mozes. Israël was wettelijk aan de wet verbonden. En vanwege Israëls zonden was het geen gelukkig huwelijk, maar een zwaar en ondraaglijk juk. Maar de dood maakte een eind aan dit ongelukkige huwelijk. De wet stierf niet. In de illustratie of gelijkenis is het de man die sterft, maar Paulus voorkomt in de toepassing de gedachte dat de wet gestorven zou zijn. Het was dan ook door de bekende Dr. Kohlbrugge uiterst onvoorzichtig uitgedrukt, toen hij in zijn beroemde, of beruchte, preek liet ontvallen dat de wet een lijk geworden was. Gevolg daarvan is geworden dat Da Costa, Ds. L. Wagenaar, Ds. Doekes en Dr. J. Van Lonkhuizen hem van antinomianisme verdacht hebben, ofschoon hij volstrekt geen antinomianist was. Nee, niet de wet stierf, maar de gelovige stierf met Christus aan de wet en is nu een nieuw huwelijk met de opgewekte Christus aangegaan; lees en overdenk maar de verzen 4 en 6. Zoals een gehuwde man en vrouw één lichaam zijn en elkanders vlees en been, zo zijn de gelovigen nu leden van Zijns lichaam, van Zijn vlees en van Zijn benen. (Éfeze 5 : 30)

Met betrekking tot Israël dient er op gewezen te worden dat de wet Israël nimmer heeft kunnen verlossen of heiligen. Vandaar dat in verband met de wetgeving in Exodus 20 en de gedenkstenen van de wet in Deuteronomium 27 : 1-8 onmiddellijk op het altaar werd gewezen, dat sprak van offerande en verzoening, om Israël er aan te herinneren dat de behoudenis niet uit de wet, maar uit het beloofde offer en de bloedstorting zou voortspruiten.

Er dient te worden gepredikt, door een ieder die het Woord van de waarheid recht wil snijden, dat de wet haar eigen tijdsbedeling heeft, die met Mozes begon en met Christus eindigde. (Romeinen 10 : 4) Dat er met de komst van Christus en het scheuren van het voorhangsel een grote verandering in Gods handelwijze met de zondaar heeft plaatsgevonden, wordt in de regel wel erkend, maar maar weinig wordt de natuur en de grootte van die verandering beseft. De meeste protestanten menen met Rome (*Rooms katholieke kerk*) dat de komst van Christus in het vlees slechts deze verandering inzake de wet teweegbracht, dat de Mozaïsche wetgeving, voorheen het deel van Israël, nu de schat van de kerk geworden is. Wat de kerk dan aanstaat, kiest ze voor zich en al het andere verklaart ze voor schaduwachtig en als alleen voor Israël geldend, maar men laat de wetsbedeling evenwijdig naast de bedeling van de genade voortlopen. Wil men al niet door de wet gerechtvaardigd worden, men wil dan toch door haar geheiligd worden. En van de zogenaamde christelijke overheden meende men stellig dat deze de Mozaïsche wetten moesten handhaven. Vandaar ook dat Calvijn, Beza, Danaeus, Junius, Amesius en Perkins en bijna alle oude gereformeerde en puriteinse godgeleerden de ketterdoodstraf op grond van de Mozaïsche wet verdedigd hebben. Men wees dan op plaatsen als Exodus 22 : 18; Deuteronomium 13

: 6, 8 en 18 : 20. Dit was consequent, omdat men meende dat men nog in Mozes' huis zat. Mozes had een eigen huis en huishouding, waarin God Zijn wil aan Zijn volk door allerlei bepalingen en wettelijke voorschriften bekend maakte. De wet was door Mozes gegeven (Johannes 1 : 17) en Mozes was de middelaar van de bedeling van de wet. (Galaten 3 : 19) Israël kon spreken van een geloven aan Mozes en van discipelen van Mozes. (Johannes 5 : 46; 9 : 28) Voorts spreekt de Schrift van een verloochening van Mozes (Handelingen 7 : 35) en een afval van Mozes (Handelingen 21 : 21) en zelfs van een gedoopt zijn in Mozes. (1 Korinthe 10 : 2) En wie Mozes verwierpen, zouden ervaren dat Mozes als hun aanklager optrad. (Johannes 5 : 45) Zo ging het toe in Mozes' huishouding van de wet. Maar Christus, de Borg van het betere verbond, heeft ook een huis, "Wiens huis wij zijn". (Hebreeën 3 : 6) Door de Here Jezus Christus is Mozes' dienst en huishouding beëindigd. Door Zijn gehoorzaamheid heeft Hij aan elke eis van de wet voldaan, terwijl Hij stervend haar vervloeking op Zich heeft genomen. (Galaten 3 : 13) En zo is Hij het einde van de wet geworden, niet in de zin van afschaffing, maar in de zin van haar volkomen vervulling. Hij was toch niet gekomen om haar te ontbinden, maar te vervullen en dit heeft Hij door Zijn lijden en sterven gedaan. Het was dus minder juist uitgedrukt als Melancton schreef: "Men moet inzien dat de wet van de tien geboden nu afgeschaft is". Op grond van Jesaja 2 : 3 en Micha 4 : 2 kunnen we veilig aannemen dat de wet van Mozes in het vrederijk voor de volken van kracht zal zijn.

Het is in het bijzonder van het hoogste belang dat in de prediking sterke nadruk wordt gelegd op het werk van Christus ten opzichte van de wet, dat Hij met dat ene offer van Zijn eigen dierbaar bloed in eeuwigheid volmaakt heeft

degenen die geheiligd worden (Hebreeën 10 : 14) en dat Hij daardoor niet alleen onze gerechtigheid, maar ook onze heiligheid geworden is. De voorstelling leeft toch maar al te zeer in onze kringen dat Christus en niet de wet onze gerechtigheid is, maar dat wij nu met behulp van Christus en de wet onze heiligheid voor God moeten zien te verkrijgen. Dit doet echter tekort aan het volbrachte werk van Christus, want Christus is evenzeer onze heiligheid als onze gerechtigheid.

"Op dezelfde wijze, als God in het Nieuwe Verbond voor Zijn volk de gerechtigheid in Christus heeft aangebracht, heeft Hij hun ook in de Zoon Zijner liefde de heiligheid geschonken. Christus is op dezelfde wijze en in dezelfde zin onze heiligheid, als Hij onze wijsheid, onze verlossing is". (Dr. H. Bavinck) "De dood van Christus heeft namelijk niet alleen rechtvaardigende, maar ook heilig- en levendmakende kracht (2 Korinthe 5 : 15) en het geloof, dat van de echte stempel is, neemt Christus niet alleen als gerechtigheid, maar ook als heiligheid aan; het een is zelfs zonder het ander niet mogelijk. Want Christus is niet te delen en Zijn weldaden zijn van Zijn persoon onafscheidelijk. Hij is tegelijk onze wijsheid, en onze gerechtigheid, onze heiligheid en verlossing. (1 Korinthe 1 : 30) Zo is Hij ons van God geworden en zo wordt Hij ons door God geschonken. De heiligheid, die wij deelachtig moeten worden, ligt dus volkomen voor ons in Christus gereed. Er zijn veel Christenen die, althans in de praktijk van het leven, daar anders over denken. Zij erkennen dat zij gerechtvaardigd zijn door de gerechtigheid, die Christus heeft tot stand gebracht, maar zij houden het er voor of handelen ernaar, alsof zij geheiligd moesten worden door een heiligheid die zij zelf hadden uit te werken. Indien dit het geval zou zijn, zouden wij, in strijd met het getuige-

nis van de apostel, (Romeinen 6 : 14; Galaten 4 : 31; 5 : 1, 13) niet onder de genade leven en in de vrijheid staan, maar nog altijd onder de wet verkeren. De evangelische heiligmaking is echter evenzeer van de wettische onderscheiden, als de gerechtigheid Gods, in het Evangelie geopenbaard, niet in inhoud, maar in wijze van mededeling, verschilt van die welke in de wet werd geëist. Zij bestaat daarin dat God ons in Christus, met de gerechtigheid, ook de volkomen heiligheid schenkt en deze ons innerlijk meedeelt door de wederbarende en vernieuwende werking van de Heilige Geest. Indien de gerechtigheid en de heiligheid uit de wet waren, zouden wij ze beide door het doen van goede werken tot stand moeten brengen. Maar in het Evangelie zijn zij een gave Gods, in de persoon van Christus ons geschonken, in Hem is een volheid van genade en waarheid; (Johannes 1 : 17) van wijsheid en kennis; (Kolossenzen 2 : 3) van gerechtigheid en heiligheid; (1 Korinthe 1 : 30) alle geestelijke zegeningen liggen in Hem besloten; (Éfeze 1 : 3) de volheid van de Godheid woont in Hem lichamelijk. (Kolossenzen 2 : 9)"

"Deze Christus deelt Zichzelf aan ons mee door de Heilige Geest en verenigt Zich zo nauw en innig met ons als de wijnstok met de rank, (Johannes 15 : 2) als het hoofd met het lichaam, (Éfeze 1 : 22, 23) als de man met de vrouw, (Éfeze 5 : 32) als Hij zelf als Middelaar verenigd is met de Vader. (Johannes 14 : 20; 17 : 21-23) De gelovigen zijn met Hem één Geest, (1 Korinthe 6 : 17) en één vlees. (Éfeze 5 : 30, 31) Christus leeft in hen en zij leven in Christus. (Galaten 2 : 20) Christus is alles in hen allen. (Kolossenzen 3 : 11) Tegen deze leer van de Schrift hebben velen bezwaar; zij vinden haar eenzijdig en gevaarlijk voor het zedelijk leven. Soms geven zij nog wel toe dat de rechtvaardigmaking (*-verklaring*) door de wet is uitgesloten en het geloof alleen optreedt, maar als zij over

de heiligmaking handelen, menen zij dat het geloof alleen niet genoeg is en dat de wet met haar geboden en verboden, met haar beloningen en straffen erbij moet komen, om met vrucht tot een heilige wandel en tot het doen van goede werken aan te sporen". (Dr. H. Bavinck)

Deze lange aanhalingen uit de Magnalia Dei van Dr. H. Bavinck tonen wel dat de geleerde op het stuk van de wet en van de heiligmaking volkomen Bijbels stond. Als hij nu toch nog terloops neerschrijft: "Ofschoon het nu volkomen waar is dat de wet voor de Christen regel des levens blijft", dan is dit een concessie die hij kennelijk niet alleen ongaarne doet, maar ook nooit had moeten doen, want hij toont in het vervolg zelf breedvoerig en afdoende aan, dat het Evangelie de vermaningen tot een heilige wandel nooit ontleent "aan de verschrikkingen van de wet, maar aan de hoge roeping, waartoe de gelovigen in Christus geroepen zijn." (Johannes 15 : 5; Romeinen 6 : 11; 7 : 4; 8 : 5; 13 : 12; 1 Korinthe 6 : 15, 20; Galaten 2 : 19; 5 : 1, 6; Éfeze 4 : 21; 5 : 2, 6, 8. "De aangehaalde woorden zijn voldoende om in het licht te stellen dat zij alle aan het Evangelie, en niet aan de wet, worden ontleend". (Dr. H. Bavinck)

Zo is ons dan duidelijk geworden dat de wet noch als voorwaarde van de rechtvaardigmaking, noch als voorwaarde van de heiligmaking of van de dankbaarheid mag worden gepredikt. Schaamte bedekt mijn aangezicht dat ik voor een tiental jaren de wet in laatstgenoemde zin heb gepredikt. Het is toch niet naar Gods Woord, daar de verlost en door Christus altijd weer op Hem als op de bron en het voorbeeld van de heiligmaking worden gewezen. Op de vraag of de wet gepredikt zal worden, dient geantwoord: Niet als levensmiddel, tuchtmeester of levensregel, maar wel als

een deel van het onfeilbaar Woord van de waarheid. Niet als bindende eis, maar als waarheid, heeft de apostel haar ook gepredikt. Men zie slechts 1 Korinthe 9 : 9; 14 : 21, 34; Éfeze 6 : 2; Titus 2 : 9. Christus Zelf, Zijn Woord en Zijn Geest zijn onze levensregels.

In het nauwste verband met het voorgaande is hier echter de vraag aan de orde of de wet ook gelezen zal worden in de vergaderingen van de gelovigen. Het mag sommigen haast als heiligschennis toeschijnen dat iemand het durft te bestaan om te gaan tornen aan een eeuwenoude instelling, die bovendien geslacht na geslacht door bekwame en godzalige predikers als zeer voortreffelijk is aangeprezen. Maar hoe eerbiedwaardig dit alles ook mag schijnen, het betekent allemaal niets als het niet op de Schrift gegrond is. En nu is het mijn vaste overtuiging dat deze gewoonte zich niet op de Schrift kan beroepen en dat ze ten sterkste afgekeurd moet worden, op de volgende gronden:

1. Deze gewoonte is nergens in de Schrift voorgeschreven. Gaan wij de historie op dit punt na, dan vinden wij dat de Joden vanouds en nog heden de gewoonte hebben om de wet in hun synagogen te lezen, dat Rome dit reeds in de vroegste eeuwen van de Joden heeft overgenomen en dat de grote Kuyper, in navolging van Calvijn, zegt van de wet: "Dat ze in de eredienst behoort te zijn opgenomen, is buiten kijf," terwijl in navolging van hem de meeste professoren en predikanten de voorlezing van de wet ook buiten kijf achten.

2. Het voorlezen van de wet is helemaal overbodig, want van de grote tot de kleine kent men de wet door en door. Nu kan het in geen geval tot eer van God en tot stichting van de

Gemeente zijn om telkens weer iets te verrichten, dat van uit een opvoedkundig oogpunt volstrekt geen betekenis heeft en absoluut overbodig genaamd mag worden. Het kan toch niet ontkend worden dat het een sleur is, terwijl de Heer zegt in Zijn Woord dat al wat niet uit het geloof is, zonde is. In het heilige zij evenwel geen sleur!

3. Het is af te keuren, omdat het oneerbiedig is. Wij dienen niet te vergeten dat de wet als stuk van Gods Woord heilig is en heilig behandeld wil worden. Men zou slechts aan de wetgeving en de omheining om de berg denken. Mens en dier werden met een pijl doorschoten, zo men aan de schutting durfde te komen. Wat zien wij nu bij het lezen van de wet? Dit, dat de helft van de vergadering er niet naar luistert, maar dat de ene intussen uit het raam zit te kijken en een andere naar de hoed van zijn buurvrouw. Te vergeven valt dit niet, maar te verklaren wel, daar men de wet al duizendmaal eerder gehoord heeft en haar wel van buiten kent. Maar een wettig gebruik wordt er op die wijze van de wet niet gemaakt.

4. Het is volstrekt doelloos. Want men stemt zelf toe, dat men de wet niet voorleest als middel ter zaligheid, maar als regel van de dankbaarheid. Indien men durft te beweren dat dit in laatstgenoemde zin noodzakelijk is, dan dient men een schrede verder te gaan en de stelling aanvaarden: "Wij onderhouden uit dankbaarheid de wet van de zeden en wie dit niet doet kan niet zalig worden". Want de wet weet enkel van doen of doem. En men mene volstrekt niet dat het iets nieuws is wanneer men stelt dat men de wet als regel van de dankbaarheid wil onderhouden, want dit moest Israël vierduizend jaar geleden ook al doen, getuige de aanhef van de wet: "Ik ben de Heere uw God, Die u uit Egypteland, uit

het diensthuis, uitgeleid heb". God wees Israël op zijn grote nationale verlossing en op het heerlijk feit dat Hij Israëls God was. Israël behoefde dus de wet niet te gebruiken als middel om Jehovah tot zijn deel te verkrijgen, want Hij zegt: "Ik ben de Heere uw God," zodat dit ene woord op zichzelf aan Israël de wenk gaf dat Hij onmogelijk in de weg van de wetsonderhouding Israëls God kon worden.

5. Het voorlezen van de wet heeft een heilloze en schadelijke invloed. Het votum (*gelofte*): "Onze hulp is in de naam van de Heer" wijst de gelovigen aan als degenen die aan de strik van de vogelvanger zijn ontkomen en die daarom roemen in de hulp, in de verlossing, die hun ten deel gevallen is, zodat zij zich nu vrij en gelukkig voelen als een ontsnapte vogel uit het vogelnet. Maar terstond daarop weerklinkt dan de sombere wet. Ervaring leert ons dat dit noodwendig in een sombere stemming moet brengen en zelfs bij vele zwakke gelovigen en jeugdigen de indruk vestigt dat zij hun best moeten doen om die wet te onderhouden. Zo zucht men dan: "Och of wij Uw geboën (*geboden*) volbrachten, genâ, o hoogste Majesteit. Gun door 't geloof in Christus krachten, om die te doen uit dankbaarheid."

Het diepe gevoel van onmacht om zelf de wet geheel te onderhouden, leidt dan tot de vermenging van wet en genade; een streven waartegen de apostel in de brief aan de Galaten zo ernstig heeft gewaarschuwd. Indien het toch vaststaat dat Christus Zelf in onze plaats de wet volkomen heeft vervuld tot onze gerechtigheid en heiligheid, dan is het immers tastbare zonde om ook nog maar een poging tot wetsonderhouding aan te wenden. Indien Christus op bovenstaand versje, dat door velen als onfeilbaar wordt beschouwd, zou antwoorden, dan zou Hij ongetwijfeld Zich

aldus uitlaten: "O gij kleingelovige, waarom rust gij niet in Mijn volmaakte offerande, want Ik heb in uw plaats die wet volkomen gehoorzaamd en haar vloek ten volle gedragen. Laat af van dat ijdel, onvruchtbaar en Mijn offer ontierend pogen, om onder de schone naam van dankbaarheid, meer levend, geestelijk en heilig te worden. Die dankbaarheid verlang Ik, dat gij in Mijn zoenoffer ten volle vertrouwt en voorts niet de wet, maar Mijzelf tot uw model en regel van de dankbaarheid aanneemt. Geloof toch dat u voor de wet gestorven bent (Romeinen 7 : 4, 6) en niet meer onder de wet bent, maar onder de genade. (Romeinen 6 : 14) En wat uw gebed om krachten betreft, daar moet bij dezen afwijzend over beschikt worden. Ik geef geen krachten tot een zondig streven."

Op deze en meer praktische gronden dient het geregeld voorlezen van de wet ten sterkste te worden afgekeurd. Tot geruststelling van degenen die mocht menen dat het voorlezen van de wet gereformeerd is en het nalaten daarvan ongereformeerd, kan nog opgemerkt worden dat veel gereformeerde kerken in Nederland de wet nimmer voorlezen.

10. De vrees voor het antinomianisme

De vrees voor het Chiliasme (*geloof in het duizendjarig vreedrijk op aarde*) heeft in het verleden tot op de huidige dag grotendeels in het bewustzijn van de gelovigen de Schriftbeschouwing van de laatste dingen beheerst. De vrees voor Roomse loondienst heeft ontwikkeling van het heerlijke stuk van het genadeloon in de weg gestaan en zo heeft de vrees voor het antinomianisme kennelijk de rechte opvatting van de verhouding van wet en genade tegengehouden. Wanneer wij een vluchtige blik werpen op de geschiedenis van de beschouwingen omtrent de wet, dan zal ons blijken dat de theologen veelal de gelovigen met de rechterhand vrijmaakten van de wet en met de linkerhand weer bonden aan de wet.

Luther spreekt in zijn verklaring van de Galatenbrief op Galaten 2 : 19 als volgt: "Paulus spreekt hier niet over de ceremoniële wet, zoals ik eerder breder heb aangetoond, maar van de gehele wet, hetzij ceremonieel of moreel, die voor een Christen helemaal heeft afgedaan, want hij is er dood voor. Niet dat de wet is weggenomen, nee, die blijft, leeft en heerst nog in de goddelozen. Maar de gelovige is dood voor de wet, zoals hij ook dood voor de zonde, de duivel, dood en hel is, die nochtans ook blijven met al de goddelozen in hen. Als dan de Papisten (*aanhangers van de paus*) menen dat de ceremoniële wet alleen afgedaan heeft, begrijp dan dat Paulus en elke Christen voor de wet gestorven is. Wij willen Mozes niet zien en niet horen. Mozes is alleen aan het Joodse volk gegeven en gaat ons heidenen en Christenen niets aan. Mozes is dood, zijn regering hield op toen Christus kwam; hij dient verder voor ons niet. Ook de tien geboden gaan ons niet aan." Hij geeft in zijn beroemde

verklaring van Galaten de volgende definitie van een gelovige: "Dit is dan de eigenlijke en juiste omschrijving van een Christen: hij is een kind van de genade en van de vergeving van de zonde en is onder geen wet, maar is verlost van de wet, zonde, dood en hel. En evenals Christus vrij is van het graf en Petrus van de gevangenis, zo is een Christen vrij van de wet."

Juister en afgeronder dan dit laatste had het niet gezegd kunnen worden. Maar toen de antinomiaans gezinde Johann Agricola von Eisleben begon te woelen, begon Luther weer enigszins terug te krabbelen en riep hij onder andere de predikanten toe: "Predikt volstandig dat een zondaar tot boetvaardigheid moet getrokken worden, niet alleen door de zoetheid van de genade dat Christus voor ons gestorven is, maar ook door de verschrikkingen van de wet." Dit terwijl onder zijn invloed in de Formula Concordia veroordeeld werden "de bestrijders van de wet, die de wetprediking uit de kerk willen verbannen en die verzekeren dat alleen uit het Evangelie en niet uit de wet de zonden moeten worden aangewezen". Agricola liet zich intussen terechtwijzen en keerde terug van zijn uitersten.

Calvijn tekent bij de zinrijke gelijkenis van de vrouw met haar twee huwelijken op Romeinen 7 : 4 aan: "Christus heeft het kruis tot een zegeteken opgericht en over de zonde getriomfeerd en opdat dit geschiedde moest het handschrift waarmee wij verbonden waren, gescheurd worden. Dit handschrift is de wet, die ons voor de zonde schuldig maakt wanneer zij haar kracht bewijst; daardoor wordt zij de kracht van de zonde genoemd. Zo zijn wij dan door de uitwissing van dit handschrift verlost in het lichaam van Christus, als het aan het kruis gehecht was. (Kolossenzen 2) Maar de apostel gaat ver-

der, te weten dat de band van de wet is ontbonden geweest, niet omdat wij naar ons goeddunken leven zouden, zoals een weduwe van zichzelf is, zolang zij in het weduwschap leeft; maar dat wij nu aan een andere man verbonden zijn, ja, dat wij gelijk van hand tot hand van de wet tot Christus gegaan zijn. Intussen verzacht hij de hardheid van deze woorden, als hij zegt dat Christus ons, om ons in Zijn Lichaam te planten, van het juk van de wet verlost heeft. Want hoewel Christus Zichzelf willens voor een tijd aan de wet onderworpen heeft, zo is het nochtans niet recht dat de wet heerschappij over Hem heeft. Voorts, de vrijheid die Hem eigenlijk toekomt, deelt Hij ook met Zijn leden. Daarom is het geen wonder dat Hij die van het juk van de wet verlost, die Hij met een heilige band aan Zich verenigt, opdat zij een Lichaam met Hem zijn, Diegene die uit de doden opgewekt is. Wij hebben nu gezegd dat Christus in de plaats van de wet gesteld wordt, opdat buiten Hem geen vrijheid is en het voor niemand mogelijk is de wet te verlaten, zo hij nog niet gestorven is." Dit alles is goed gezien en gezegd en op al de plaatsen die spreken over het dood zijn aan en de vrijheid van de gelovigen van de wet, laat Calvijn zich in gelijke zin uit; maar slaan wij daarna zijn Institutie - zijn dogmatiek - op, dan meet hij tegenover de antinomianen lang en breed uit over de voortreffelijkheid van de wet voor de gelovigen. Wat de exegeet dus opbouwt, breekt de dogmaticus af.

De opschudding die Coccejus in de Nederlandse kerk deed ontstaan door zijn wetsbeschouwing is algemeen bekend. Volgens hem had het genadeverbond een drievoudige huishouding, een vóór de wet, een onder de wet, en een na de wet of onder het Evangelie. Hij achtte de wet naar haar bindende eis en heerschappij voor de gelovigen afgeschaft, met name het Sabbatsgebod. Deze geleerde theoloog had

in zijn tijd juister inzichten in de wet en de profeten dan een ander in zijn dagen. Comrie kan als trouwe naloper van Calvijn en voorloper van Kuyper beschouwd worden. In zijn catechismus doet hij de vraag: Wat moet bij de prediking de eerste plaats innemen: Het doen horen van de donder van de wet of het uitroepen van de vrije genade? Hij antwoordt daarop:

"Het laatste. Laten de leraars en ook de hoorders weten wat ze voornamelijk beogen moeten in hun behandeling van zielen. Het is niet het voornaamste einde (doel) om verschrikkingen in de gewetens te veroorzaken, de aarde in een hel te veranderen en dan de mensen te laten liggen. Nee, het moet zijn met een oogmerk om te genezen en wij moeten als dienaren van Christus zeer overvloedig zijn om de troostleer voor te houden. Ik heb in de loop van mijn leven en ook van mijn bediening ondervonden dat het prediken van de vrije genade, van de heerlijkheid van de persoon van de Middelaar, van het aanbod van zaligheid, van de gewilligheid van Christus om te zaligen en van de voorrechten van degenen die in Hem zijn, het meest teweegbrengt om de harten onder liefelijke aandoening te brengen. En... dat uit al het donderen van de wet niet anders dan een Kainsberouw en een Judasbeking voortkomt. Gods barmhartigheid - in Christus - doet het hart smelten, maar Gods rechtvaardigheid in de wet doet het hart inkrimpen. Ik weet dat velen anders gevoelen. Ik zeg maar het mijne. Sinai droogt de springbron van zieletranen op, maar Sion doet ze ongeforceerd of ongedwongen druipen; de Zon van de gerechtigheid ontdooit, maar Mozes is als de koude uit het Noorden, die alles conglacieert en consolideert oftewel bevriest en verstijft. Hoe hebt gij de Geest ontvangen? vraagt Paulus. (Galaten 3 : 2) Uit de wet of uit de prediking

des geloofs? De wet is (geweest! H.B.) een tuchtmeester tot Christus. Wij moeten daarop uit zijn dat de wet het hare krijgt, maar zorg dragen dat haar meesterlijk gezag niet te groot worde in de gewetens boven en tegen de Here zelf. Want hoe meer de wet met zijn vloek in het geweten op de troon gezet wordt, hoe meer wij Christus uit de ziel bannen en het koninkrijk van de duivel met al zijn helse angsten oprichten en stabiliseren, want al zijn macht heeft hij van de wet van het verbroken werkverbond. En nu is het de wet onmogelijk, nadat de zonde in de wereld gekomen is, het leven te geven; zodra de wet in het geweten komt, komt ook de duivel en hel daarin. Luther zegt ergens in zijn verklaring over de Galaten dat de wet in het geweten (de consciëntie) erger is dan de duivel. O, mijn vrienden, dat God wijsheid mocht geven om van het beste en allerheiligste ding, naast God, geen misbruik te maken; en dat ieder recht leren mocht, niet alleen hoe wet en Evangelie ondergeschikt zijn aan elkaar, maar ook hoe ze tegen elkaar strijden als vuur en water, licht en duisternis, hemel en hel, nadat de wet door de zonde krachteloos is geworden om het leven te geven. Laat toch alles wat wij zeggen juist opgemerkt worden; wij zouden nooit wettische beroeringen noemen als zaligmakende werkingen, maar er op uit zijn het Evangelie tot troost en bemoediging te openen, opdat het geloof komende - de tuchtmeester - als Hagar en haar kinderen mocht buiten geworpen worden. Laat God een ieder mijn oprechte bedoelingen in dezen recht verstaan."

Uit dit haast wat te lang citaat, alsmede uit een door Comrie uit het Engels vertaald werkje over de Verlossing van de wet, blijkt zonneklaar dat ook deze bekwame godgeleerde een helder inzicht had in de wet, maar ook hij heeft in zijn strijd tegen de Antinomianen de wet weer als verbindende

regel voor de gelovigen gesteld en wel in de meest krasse bewoordingen. Bij Jakobus Koelman vinden we hetzelfde en in heel de strijd van de Voetianen en Coccejanen. Het is altijd geven en nemen.

Dr. H.H. Kuyper schrijft in zijn keurig werkje over de christelijke vrijheid van de wet als volgt: "Men kan God dienen op tweeërlei wijze: Óf wettisch óf evangelisch óf als dienstknecht óf als vrije óf als slaaf óf als kind. En pas dan zal begrepen worden waarom dit dienen Gods vrijheid is, wanneer duidelijk en helder is ingezien hoe Gods kind bij dit dienen van God vrij staat tegenover de wet, God niet dient als slaaf, maar als kind. Op dit stuk van de christelijke vrijheid, de vrijmaking van de wet, wordt evenzeer als op het eerste in Gods Woord de nadruk gelegd. In de brieven van de apostel Paulus is dat "vrij van de wet," de grondtoon die in alle mogelijke toonsoorten wordt herhaald. De volle roem des geloofs wordt eerst dan gekend, wanneer die vrijmaking van de wet ons deel geworden is. Of, zoals de apostel het in beeldspraak uitdrukt in Romeinen 7: "Van nature zijn wij aan de wet verbonden, zoals de vrouw aan de man door de band van het huwelijk." Die band kan niet anders verbroken worden dan door de dood; want wie zonder het sterven van de man met een ander trouwt, doet overspel. En zo ook moet eerst door de dood de band met de eerste man, de wet, verbroken zijn, zullen wij zonder geestelijk overspel de bruid (het Lichaam) worden van Christus.

Elke poging, die dan ook in Paulus' dagen beproefd werd door de Farizese Christenen om Gods volk weer onder het juk van de wet terug te brengen, werd door hem met heilige ijver weerstaan. "Staat dan in de vrijheid, waarmede Christus u heeft vrijgemaakt en wordt niet wederom met

het juk van de dienstbaarheid bevangen," zo roept hij de Galaten en in hen heel de Christelijke Kerk toe. En wat met dat "juk van de dienstbaarheid" bedoeld wordt, blijkt duidelijk genoeg uit wat er kort daarvoor gebeurt; waar hij het verbond dat op de berg Sinaï met Israël werd gesloten, vergelijkt met Hagar, de slavin van Abraham, die met haar kind een type was van het vleselijke Israël, dat in de dienstbaarheid van de wet lag verzonken. Wij zijn kinderen, niet van de dienstmaagd, maar van de vrije, zo zegt hij.

Ook de uitvlucht van Roomse zijde dat Paulus met deze vrijheid tegenover de wet alleen het oog had op de ceremoniën en schaduwen van het Oude Testament, gaat, zoals Calvijn terecht opmerkt, niet op. "Het lijdt geen twijfel dat met de wet, uit wier dienstbaarheid Christus ons bevrijd heeft, wel degelijk niet alleen de wet van de ceremoniën bedoeld wordt, maar ook die van de zeden. En ongetwijfeld heeft veel ontbreken aan de vrede van het geweten die alle verstand te boven gaat, daarin zijn oorzaak dat deze vrijheid tegenover de wet niet voldoende gepredikt en door Gods kinderen niet diep genoeg verstaan wordt." Bleef deze geleerde nu maar bij die waarheid, hier zo uitnemend door hem ontvouwd, dan zou hij volstrekt niet de moeilijkheid hebben, waarover hij vervolgens klaagt in deze woorden: "Zo staan wij dus voor de moeilijkheid dat volgens Gods Woord aan de ene zijde de wet geheel voor Gods kind is te niet gedaan, of zo men liever wil, door Christus vervuld is geworden, en dat aan de andere zijde de wet onveranderlijk voor Gods kind blijft als regel des levens. Om deze moeilijkheid op te lossen, moet er op gelet worden dat hierbij alles afhangt van de wijze waarop wij tegenover de wet staan en de wet staat tegenover ons." En dan gaat hij weer op het aloude voetspoor voort dat de wet voor de gelovige ten

volle geldig is als regel des levens. Dit is een onbewezen stelling, waarvoor men in de gehele Schrift geen greintje bewijs kan leveren en die men kennelijk alleen maar uit kracht van de traditie en ad populum (bij het volk) blijft handhaven tot grote schade van het geestelijke leven van de gelovigen. Het schijnt dat men omwille van zijn eigen hachje elke loyale, eerlijke, strijd schuwt. Het is toch zonneklaar dat het dood voor de wet in geen enkel opzicht valt te rijmen met de wet als bindende regel des levens. Of het een of het ander is een leugen. En waar het een duidelijk in de Schrift geleerd wordt, daar moeten wij niet aarzelen om het andere een oude leugen van de vader van de leugen te noemen, ten doel hebbende om het leven van de gelovigen onder een wolk te houden.

Dr. H. Bavinck komt in zijn *Magnalia Dei* voortdurend weer terug op de wet. Hij schrijft er onder andere dit van: "Voor Paulus had de vraag naar de zin en de bedoeling van de wet zo'n grote betekenis dat hij er menigmaal in zijn brieven op terugkomt. Het antwoord dat hij geeft bevat de volgende momenten:

Ten eerste, de wet is bij de belofte gekomen, zij is er later aan toegevoegd, maar was er oorspronkelijk niet mee verbonden. Vele jaren verliepen er, eer de wet na de belofte werd afgekondigd. Toen zij bij de belofte kwam, droeg zij toch een tijdelijk, voorbijgaand karakter. Terwijl de belofte of het verbond van de genade eeuwig is, duurde de wet slechts tot de tijd in welken het eigenlijke zaad van Abraham, namelijk de Christus, verschijnen zou aan wie de belofte wezenlijk geschied was en die de inhoud van de belofte ontvangen en uitdelen moest. (Romeinen 5 : 20; Galaten 3 : 17, 19)

Ten tweede, dit tijdelijke voorbijgaande karakter van de wet komt ook reeds in haar oorsprong uit. De wet is wel van God afkomstig, maar zij is toch door Hem niet rechtstreeks en onmiddellijk aan Israël en aan ieder lid van dat volk zelf gegeven. Maar er hadden allerlei bemiddelingen plaats. Van de zijde van God werd de wet gegeven door middel van de engelen, onder donder en bliksem in een zware wolk en bij het geluid van een zeer sterke bazuin. En van de kant van het volk, dat bevreesd was en moest blijven staan aan de voet van de berg, werd Mozes verzocht als middelaar op te treden, met God te spreken en de wet in ontvangst te nemen.

Ten derde, als van God afkomstig is de wet wel heilig en rechtvaardig en goed en geestelijk; zij is op geen enkele wijze aanleiding of oorzaak van de zonde, al neemt de zonde ook oorzaak door het gebod. Zij is zelfs niet in zichzelf krachteloos, is eigenlijk een gebod ten leven, maar is alleen krachteloos bij de mens door zijn zondig vlees.

Ten vierde, dat bijzonder doel dat aan de wet eigen is en waarmee zij door God gegeven is, is tweeledig van aard. Vooreerst is zij er bij de belofte bijgekomen, ter wille van de overtredingen, (Galaten 3 : 19) dat is om de overtredingen meerder te maken. Want er was wel zonde, ook voordat en daar waar de wet van Mozes niet bestond. (Romeinen 5 : 12, 13) Maar dan draagt de zonde toch een ander karakter; dan is ze niet overtreding in de zin waarvan Paulus spreekt, in onderscheiding van zonde in het algemeen. Maar in verband met dit negatieve doel, de vermeerdering van de overtredingen en de verzwaring van het oordeel, krijgt de wet, door God aan Israël gegeven, toch ook een positief doel. Want juist door aan de zonde het karakter van overtreding,

bondsbreuk, ontrouw te geven, door alle zonde, ook de verborgen begeerlijkheid in het hart, als zonde, als in strijd met Gods wet en als Zijn toorn en de straf des doods waardig, te doen kennen, (Romeinen 3 : 20; 7 : 7; 1 Korinthe 15 : 56) stelt zij de noodzakelijkheid van de belofte in het licht en bewijst zij, dat als er een rechtvaardiging van de zondaar mogelijk zal zijn, er een andere gerechtigheid moest bestaan dan uit de werken. (Galaten 3 : 11)

In het Oude Testament wordt de religie doorgaans nog als vreze van de Heer omschreven en de gelovigen heten menigmaal knechten van de Heer. Zij waren wel kinderen, maar onmondige kinderen en daarom aan dienstknechten gelijk, onder voogden en verzorgers gesteld tot de tijd door de Vader bepaald. (Galaten 4 : 1, 2; 3 : 23, 24) Maar toen de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon gezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet. (Galaten 4 : 4) Door Zelf in onze plaats alle gerechtigheid te vervullen, (Matthéüs 4 : 15) door een vloek te worden voor ons (Galaten 3 : 15) en Zichzelf voor ons tot zonde te laten maken, (2 Korinthe 5 : 21) heeft Christus ons van de vloek van de wet verlost en van haar eis volkomen vrijgemaakt. Wij zijn niet meer met haar gehuwd, wij zijn haar dienstknechten niet meer, wij zijn door haar zelf aan haar zelf gestorven en wij zijn nu dienstknechten van Christus en leven voor God. (Romeinen 7 : 1-4; Galaten 2 : 19) Wij zijn niet meer onder de wet, maar onder de genade; (Romeinen 6 : 15) wij staan in de vrijheid, waarmee Christus ons vrijgemaakt heeft. (Galaten 5 : 1) Voor ons geldt de regel niet meer: Doe dat en gij zult leven, maar is de orde geheel omgekeerd. Wij leven door het geloof en doen de wet, omdat wij een vermaak in haar hebben naar de inwendige mens. Zo is de wet tegenover de gelovigen machteloos geworden; zij kan hem niet meer

aanklagen, waar haar schuld door Christus is gedragen en haar eis is door Christus vervuld. Zij kan hen niet meer veroordelen, want Christus heeft haar vloek op Zich genomen en al haar straffen geleden. Satan zelfs kan zich niet meer van haar bedienen om de broederen aan te klagen, want wie kan beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods als God Zelf ze rechtvaardigt en de gestorven en verheerlijkte Christus in de hemel voor hen bidt?

Is het geregeld uitleggen en voorlezen van de wet voor de gelovigen nu bestaanbaar met deze heerlijke vrijheid van de kinderen Gods? Werkzaamheden die er geheel op berekend zijn om de indruk in de harten te vestigen dat zij hun best moeten doen om uit dankbaarheid, zij het dan ook met behulp van Christus' krachten, die eisen van de wet te voldoen. Verre zij het van mij om het op te nemen voor bandeloze wetsverkrachting, maar het staat voor mij op grond van Schrift en ervaring vast dat dit streven diep zondig, onbijbels en uiterst schadelijk is voor het geestelijk leven van de gelovigen. Een ieder die iets kent van het leven van ons Christenvolk weet dat er duizenden zijn die jaar in jaar uit zuchten, alsof ze in de gevangenis zaten en nimmer tot de blijdschap en de verzekerdheid des geloofs komen. Dit is grotendeels de schuld van degenen, die vandaag met de zilveren evangelietrompet het aangename jaar van de vrijheid uitroepen en de gelovigen morgen knellen onder het juk van de wet.

Ds. J. Van Andel heeft een uitnemend werk geschreven over de Mozaïsche wet, waaruit tot lering enkele aanhalingen volgen: "Bij Zijn nederdaling op de Sinai verhieft Hij Jakobs stammen tot een geheiligde staat, een rijk met een priesterlijk karakter; daar vatte Hij ze rijksgewijs in Zichzelf samen.

Van die dag af heet Hij Israëls Koning, (Deuteronomium 33 : 5) "de grote Koning," de "Koning van de ere." Als zodanig is Hij Israëls legeraanvoerder in de strijd, (Numeri 10 : 36) zijn Wetgever en zijn Rechter, (Jesaja 33 : 22) een Alleenheerser in een rijk dat bestemd is om de volle belichaming van Zijn wil te zijn. Israël is Zijn (heir)leger. (Exodus 12 : 24) De oorlogen van het volk zijn heilig, krijgen (oorlogen) van Jehovah Zelf. (Numeri 21 : 14) Geen volk erkent Hij voor het Zijne dan dit volk en dat toont Hij door nergens een wet te geven of een woning te kiezen dan onder dat volk. Om echter aan te wijzen dat de wet ook voor ons grote betekenis heeft, hoeft men zijn toevlucht niet te nemen tot splitsing van de wet. Gewoonlijk handelt men toch zo dat men de zedelijke wet in de decaloog vervat, als iets dat op zichzelf staat, afscheidt van de Levietische en maatschappelijke inzettingen, deze voor vervallen en de andere voor eeuwig geldend verklaart. Maar nergens kan men in de Schrift zelf grond vinden voor zo'n splitsing van de wet; daar wordt ons de wet steeds voorgehouden als één ondeelbaar geheel, waarin wel onderscheiden kan worden, maar geen afscheiding gemaakt."

"Wij moeten de wet in haar geheel laten, maar haar onderscheiden van de wil van God, die door haar tot gebod en verbod, met belofte en vloek, wordt verheven. Als wet bezien zijn wij van haar vrij; want Paulus zegt ons, (Romeinen 7 : 4) dat wij voor de wet gedood zijn door het Lichaam van Christus, opdat wij van een ander zouden worden, van Degene namelijk die uit de doden opgewekt is. In Hem vindt de wet waarlijk haar einde, dat is zowel haar oogmerk als afloop. O, hoe heerlijk moet Christus niet zijn, als zovele inzettingen, van oude herkomst, van eeuwenlange heerschappij, ja van Goddelijk gezag en zo gewichtig, dat reeds haar verwaarlozing onder vloek brengt, enkel voor Hem

moeten wijken! Hij komt en sterft en ziet na Zijn dood kan niets meer leven. Het gelaat van de wereld verandert; priester en offer verdwijnen, zelfs de tempel ziet zijn voorhang scheuren en zijn stenen vallen, ... maar Hij blijft, gisteren en heden, heden en morgen, dezelfde, rechtmatig drager van Jehovah's naam. Maar met de wet verdwijnt ook alles wat ten onzen koste - ondanks haar - bloeide onder haar heerschappij. De vloek is ver weggedaan, het kwaad is van de troon gestoten, de dood is ten dode gewond, maar de wil van God is geborgen in onze harten, omdat Christus Zelf er het leven van werd."

Volgens Ds. Van Andel dragen de gelovigen thans de wil van God uitgedrukt in het hart en deze gedachte is even Bijbels als schoon. Maar indien de gelovigen naar waarheid met Christus kunnen zeggen: "Ik draag Uw heil'ge wet, Die Gij de sterv'ling zet, In 't binnenst ingewand," waarom zal de wet als wet dan nog telkens weer in hun oren gebazuind worden?

Ds. G. Doekes, een van de vooraanstaande gereformeerde predikanten in Nederland, heeft een werkje over de antinomianen geschreven, waarin hij zich aldus uitlaat: "De Christen is vrijgemaakt van de wet. (Romeinen 7 : 6) Wij zijn niet onder de wet, maar onder de genade. (Romeinen 6 : 14) Christus toch heeft volkomen voor Zijn volk voldaan. Al hun schuld is door Zijn "lijdelijke" gehoorzaamheid uitgedelgd, heel de wet door Zijn "dadelijke" gehoorzaamheid volbracht. Hij verwierf ons niet alleen de gerechtigheid, maar ook het eeuwige leven. Hij is ons niet alleen rechtvaardigheid, maar ook heiligmaking geworden. (1 Korinthe 1 : 30) En daarom mogen wij roemen (*ons verheffen*) in de hoop van het eeuwige leven, ook al klaagt het geweten ons aan dat

wij tegen alle geboden van God zwaar gezondigd hebben en nog steeds tot alle boosheid geneigd zijn. De zondaar wordt door het geloof, om niet, gerechtvaardigd, zonder de werken van de wet. (Romeinen 3 : 24, 28) Pas in het Nieuwe Testament trad deze waarheid in het volle licht. De gelovigen onder de oude bedeling zijn evenals wij zalig geworden alleen door het geloof, zonder de werken van de wet. Maar de openbaring van hun vrijheid was nog niet volkomen. Ze waren onder de wet in bewaring gesteld; ze hadden als kinderen een tuchtmeester of pedagoog; ze stonden nog onder wet en gebod. (Galaten 3 en 4) Groot is dus het voorrecht dat wij boven hen hebben. De volheid van genade is over ons uitgegoten, want de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Christus geworden. (Johannes 1 : 17) Die zegen hebben wij dankbaar te waarderen door een afzien van alle werkheiligheid en een roemen in de rijkdom van de genade Gods. Vooral in de zendbrieven van Paulus worden we daartoe opgewekt en tegen alle wettische afdwalingen gewaarschuwd: "Staat dan in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft, en wordt niet wederom met het juk van de dienstbaarheid bevangen". Ziedaar, een vermaning, die nimmer in de Gemeente van de Heer mag nagelaten worden. Sterk is de neiging van ons bedorven vlees tot werkheiligheid. En de kerkgeschiedenis getuigt op veelvuldige wijze welk ernstig gevaar daarin voor de Gemeente van de Heer schuilt. Voortdurend weer zien we haar afglijden naar de wettische doolweg. Oude en nieuwe nomianen of wetdrijvers staken achtereenvolgens het hoofd op en voerden de Gemeente in dienstbaarheid."

Mooi en waar gesproken, maar deze bekwame broeder gaat zelf niet vrijuit als hij in weerwil van het bovengezegde de wet nog met drieërlei oogmerk op de kansel gebracht wil

hebben. Waar vindt hij daarvoor enige grond in de zendbrieven van Paulus? Nergens ook maar een enkel woord en goed voor het tegendeel.

Ds. N.Y. van Goor zegt in zijn Verklaring van de Belijdenis op Art. 25 onder andere dit: "Nu is het rechte inzicht in de verhouding tegenover de wet zeker een van de moeilijkste stukken uit de Heilige Schrift. Wie in onze oude godgeleerdheid thuis is, weet ook hoe onze vaders bij voorkeur over dit onderwerp hebben geschreven en moeite hebben gedaan om die verhouding recht voor te stellen. Onder het Oude Testament was Gods kind nog onder de tuchtmeester van de wet. Gebod op gebod en regel op regel werden daar opeengestapeld. Israël was wel een kind Gods, maar een klein kind, dat nog telkens van de Vader moest horen wat het mocht en wat het niet mocht doen. Maar onder het Nieuwe Testament is dat anders geworden. De Here heeft zijn Heilige Geest uitgestort en door die Geest leert Hij wat Zijn wil is. Eerst daardoor is de volkomen vrijheid tegenover de wet gekomen, in zoverre dat Gods kinderen niet door enige dwang, maar door de innerlijke werking des Geestes naar de regel van de wet begeren te wandelen. Toch is het waar dat de volle Christelijke vrijheid hier op aarde niet ons deel is en dat pas in de hemel het hoogste standpunt zal worden bereikt. Daar houdt de wet ook op een staf te zijn, waarop wij nu nog moeten leunen om verder te komen."

Ook hier is weer de vermenging van wet en genade en het dubbelzinnige geven en nemen. De vraag zou hier gesteld kunnen worden of iemand die dood is voor de wet toch nog op haar als op een staf kan leunen met het doel om verder te komen.

Vestigen we thans nog de aandacht op de uitlatingen van een drietal gereformeerden hier in het land over de verhouding van de gelovigen tot de wet. Ds. M. Borduin zegt in zijn uitgave van Dathenus' "Paarl van de christelijke vertroosting" deze ware woorden: "Wanneer wij door het geloof de genade aannemen, dan worden deze heilsweldaden door toerekening van God ons eigendom, alsof wij in eigen persoon gekruisigd en gestorven waren. God rekent ons als gekruisigd en gestorven. Daarom zijn we van de wet verlost, want over een dode heeft de wet niets meer te zeggen. Haar vloek en verdoemenis geldt ons niet meer. Een gearresteerde zware misdadiger staat geheel onder de macht van het recht of van de wet. Aanverwanten kunnen hem niet in hun gemeenschap hebben; zij kunnen hem het geluk niet schenken en hij kan hen niet dienen. De wet beschikt naar welgevallen over hem en doodt hem straks. Zij hebben alle zeggenschap over hem verloren. Zo zijn wij van nature in de macht van de wet en als dood voor God. Worden wij echter van de wet verlost, doordat God ons in Christus gekruisigd en gestorven rekent, dan gaan wij voor God weer leven. In Zijn gemeenschap worden we opgenomen. Hij laat ons deelhebben aan Zijn zaligheid en wij mogen Hem weer dienen. Daartoe zijn wij verlost, dat wij nu dit laatste doen zouden."

Deze broeder legt terecht veel nadruk op de toerekening Gods, maar nu zal hij ook moeten toestemmen dat Christus door die toerekening en als Wetvervuller niet alleen onze gerechtigheid, maar ook onze heiligmaking is, zodat wij als gelovigen niet meer de wet nodig hebben als middel ter heiliging of dankbaarheid of iets dergelijks. Ds. R.B. Kuiper zegt in zijn lezing over de christelijke vrijheid het volgende: "Het is noodzakelijk om deze waarheid te benadrukken, namelijk

dat de Christen niet langer onder Gods Wet geplaatst is, maar dat hij daar boven gesteld is. Zelfs iemand die slechts vluchtig de brieven van Paulus, de apostel van de vrijheid, gelezen heeft, in het bijzonder de brief die geadresseerd is aan de Galaten, weet dat dit de gezonde leer is. "De Wet," zo zegt hij, "is onze tuchtmeester geweest tot Christus, opdat wij uit het geloof zouden gerechtvaardigd worden. Maar als het geloof gekomen is, zo zijn wij niet meer onder de tuchtmeester." (Galaten 3 : 24, 25) En ook: "Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen die onder de wet waren, verlossen zou." (Galaten 4 : 4, 5) En kan men een nog duidelijker uitspraak verlangen dan deze: "Maar nu zijn wij vrijgemaakt van de wet?" (Romeinen 7 : 6) "Zeker, dat is waar," zo werd opgemerkt, "maar uitgelegd zal moeten worden wat Paulus precies bedoelt met "de wet". Hij kan toch zeker zijn lezers niet voorhouden dat zij vrij zijn van de gehele wet van God. Blijkbaar verwijst hij slechts naar de burgerlijke en de ceremoniële wetten van Israël en niet naar de morele wet, de tien geboden; want die zijn net zo eeuwig blijvend als het Wezen van God Zelf, waarvan zij ook de uitdrukking zijn."

"Wij antwoorden: "Waar haalt iemand het recht vandaan om deze beperking toe te passen op de door Paulus gebruikte term: "De wet"? Moeten wij veronderstellen dat hij niet bij machte was om zijn gedachten duidelijk en precies onder woorden te brengen? Zoals het er nu staat, kondigt hij verlossing van de wet aan, zonder welke restrictie dan ook. Wij besluiten daarom ook dat hij vrijheid aankondigt van de gehele wet. Laten we een klein voorbeeldje bekijken. Hierboven werden een paar woorden aangehaald uit Romeinen 7 : 6: "Maar nu zijn wij vrijgemaakt van de wet".

Direct in het volgende vers, het zevende, zegt Paulus: "Want ook had ik de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de wet niet zeide: gij zult niet begeren." Dit is duidelijk een verwijzing naar het tiende gebod van de morele wet. Hieruit blijkt met grote zekerheid dat de apostel de Christen onderwijst dat hij bevrijd is van de morele wet. Maar er is een nog meer gefundeerde reden om elke beperking van de Christelijke vrijheid te verwerpen. Christus Zelf verwierf deze vrijheid doordat Hij de wet vervulde. Ieder die het waagt te beweren dat de Christen niet verlost is van de morele wet, ontkent daarmee dat deze morele wet door Christus vervuld is geworden. Hij doet daarmee het werk van onze Heiland tekort. God verhoede dat wij dit zouden verdragen. Het is noodzakelijk om steeds en met nadruk te herhalen: Christelijke vrijheid is Vrijheid van de gehele Wet Gods."

Theoretisch is dit volkomen juist, maar ook deze schrijver wordt meteen na deze woorden weer bevreesd voor het antinomiaanse spook en komt weer met de onbewezen en onbewijsbare stelling dat de gelovigen toch de wet moeten houden als regel voor hun leven. In één woord het is altijd "koekoek één zang: dood en toch leven!" Wie dit zo begrijpen kan, moet het maar doen, maar ik kan het niet anders opvatten als een traditionele stelling waaraan men niet durft te tornen. Men moet zich bij dergelijke wetsvoorstellen niet inbeelden dat het gelovige volk ooit tot de rechte opvatting van de vrijheid zal komen. Het zal steeds meer worden zoals het thans reeds is: Enerzijds een zuchten onder het juk van de wet; anderzijds een lichtzinnigheid die alle perken te buiten gaat.

Ten slotte wijs ik nog op een artikel in de "Hope" van 24 januari 1922 onder de titel: "Onze verhouding tegenover de

wet", door Ds. M.E. Broekstra. Dit artikel was door en door nomistisch (*gehoorzaam aan de wet*). Allen die naar de Schrift vrij van de wet willen zijn, worden voorgesteld als mensen die in godsdienstige bandeloosheid leven en die onder de schone dekmantel van de liefde zich zoeken los te maken van elke band, om heer en meester van eigen leven te zijn, om welke reden hij het niet ondienstig acht om op dit gevaar te wijzen en aan te geven wat onze verhouding tegenover de wet Gods moet zijn. Dan wijst hij er in de eerste plaats op dat er geen tegenstelling bestaat tussen wet en genade. Deze tegenstelling - zegt hij - bestaat niet om de doodeenvoudige reden dat beide uit God zijn en in God geen tegenstelling is. Maar deze reden is wat al te doodeenvoudig, want hoewel het op zichzelf genomen volkomen waar is dat beide uit God zijn en dat God geen twee dingen kan voortbrengen die met elkaar in tegenstrijd zijn, omdat dit in strijd zou zijn met de eenheid in het wezen Gods, ziet de broeder hier voorbij aan het feit dat God Zelf een tegenstelling maakt in deze woorden: "De wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden." (Johannes 1 : 17) "Want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade". (Romeinen 6 : 14) "Zullen wij zondigen, omdat wij niet onder de wet zijn, maar onder de genade?" (vers 15) "Maar nu zijn wij vrijgemaakt van de wet, overmits wij dien (*daarvoor*) gestorven zijn". (Romeinen 7 : 6) En zo zouden wij door kunnen gaan met tegenstellingen opsommen die de Schrift zelf nadrukkelijk maakt.

De broeder zou zijn reden wel hebben kunnen aanvoeren tegen de stelling van de oude Gnostieken, die leerden dat de wet en heel het Oude Testament de openbaring van een lagere godheid waren en op grond daarvan leerden dat de Christenen geroepen waren de wet van Mozes te verachten

en zelfs te trotseren. Ook de Marcionieten maakten een absolute tegenstelling tussen deze twee en volgens hen had de lagere god van het Oude Verbond tevergeefs getracht het mensdom met de wet gelukkig te maken. De Schrift leert ons echter duidelijk een relatieve tegenstelling. Wet en genade verschillen als eis en gift, als bevel en belofte, als vraag en aanbod. De wet moge al evenzeer als het Evangelie heilig, wijs, goed en geestelijk zijn, ja volmaakt, zij wordt toch door God Zelf vanwege de zonde, krachteloos, (Romeinen 8 : 2) vijandschap, (Éfeze 2 : 15) vleeselijk, (Hebreeën 7 : 16) zwak en onprofijtelijk, (vers 18) een schaduw (Hebreeën 10 : 1) en zonder barmhartigheid genoemd. (vers 28)

Vervolgens wordt door Ds. Broekstra gezegd dat al de wetten gegeven werden "in de bedeling van de genade." Hoe is het mogelijk dat een scherpzinnig man als hij zoiets voor het publiek kon neerschrijven! Want wel is het waar dat onder de oude dag (in het Oude Testament) de rechtvaardigmaking door het geloof niet onbekend was, (Genesis 15 : 6; Romeinen 4 : 1-4; 6-8; Galaten 3 : 6; Jakobus 2 : 23) en de Heer ook toen reeds Zijn genade wist te verheerlijken, maar de Schrift leert ons dat God in de tijd van Mozes Zijn wil in een wettelijke vorm aan Zijn volk heeft bekend gemaakt. Het was toen de bedeling van de wet, die bovendien nog beperkt was tot een klein volk van een paar miljoen inwoners.

Vervolgens wordt dit aangegeven als onze juiste verhouding tot de wet: "De genade is ons van God verleend, opdat wij daardoor des te beter in staat zouden zijn de wet te volbrengen". Ik vrees dat dit maar al te juist de algemene opinie in deze weergeeft, maar het is in één woord Galatianisme, de oude dwaling van de Galaten, waartegen

Paulus zo ernstig waarschuwt. De vermenging van wet en genade; en terecht is daarvan opgemerkt dat geen beker van vergif meer dodelijk is dan deze, waarin wet en genade gemengd zijn. Maar zeer zelden komt de duivel als pelagiaan¹ tot de mens. Hij komt in de regel als semi-pelagiaan, dat namelijk God en mens moeten coöpereren, samenwerken, God wat en de mens wat en dan zal het wel gaan, dan zal het doel wel bereikt worden. Waar vindt Ds. Broekstra ook maar een enkel Schriftbewijs voor zijn stelling? Indien wij als gelovigen door Christus' wetsvervulling in gemeenschap met Hem een lijk geworden zijn voor de wet als wet, waarom zou God ons dan nog genade, dat is vrije gunst, geven om nu die wet nog te gaan betrachten? Deze stelling behelst niets minder dan een gedeeltelijke verloochening van Christus' werk en een dienstbaar maken van degenen die vrij zijn in Christus Jezus.

Verder bestrijdt Ds. Broekstra de idee dat liefde de hoogste wet van het geestelijke leven van de gelovigen zou zijn. Ik stem de broeder volkomen toe dat de vrije liefde een monster is dat in de hel geboren is. Maar is de liefde niet de meeste? Zelfs meer dan geloof en hoop? Is het niet een diepzinnige waarheid wat kerkvader Augustinus zei: "Heb lief en doe dan wat gij wilt?" Hangt aan de liefde niet de gehele wet en de profeten? En stelt Paulus niet herhaaldelijk in het ene woord liefde de vervulling van de gehele wet? (Romeinen 13 : 8, 10; Galaten 5 : 14; 1 Timótheüs 1 : 5; Jakobus 2 : 8) Indien nu dan dit ene woord de vervulling van de wet is, waarom zullen wij dan, en nog wel met behulp

1. Aanhanger van Pelagius (Engelse monnik en theoloog uit de vijfde eeuw) die de erfzonde loochende en beweerde dat de mens uit eigen kracht zalig kan worden.

van Gods genade, er naar streven om de tien woorden van de wet stipt te onderhouden? Waarom blijft men toch niet bij het eenvoudige Evangelie van Christus? Deze en dergelijke vragen vermenigvuldigen zich bij het lezen van zulke onbijbelse stellingen.

De wet is niet iets formeels, ze is geen dwangjuk dat ons knelt en benauwt en belemmert, zo luidt het verder. Dit is alweer een onwaarheid, want de wet is zo formeel dat er geen tittel of jota ooit van ter aarde zal vallen. Petrus noemde de wet een juk van de dienstbaarheid, dat zo knelde dat noch onze vaders, noch wij haar hebben kunnen dragen. (Handelingen 15 : 10) En Paulus waarschuwt er de gelovigen van Galatië tegen om hun nek niet wederom te buigen onder dit knellende juk.

De slotsom van ons historisch onderzoek kan geen andere zijn dan deze, dat men kennelijk uit vrees voor de bandeloosheid van enkele oude antinomianen de volle vrijheid van de gelovigen niet durft handhaven. De vrees voor het antinomianisme is groot. Het is genoemd "de donkere schaduw, die altijd het Evangelie vergezelt." De vrees drijft echter de liefde naar buiten en die is juist de vervulling van de wet. Wanneer wij bovendien de geschiedenis van het antinomianisme nagaan, dan blijkt ons al snel dat veel voor wetbestrijding is uitgemaakt wat niet anders was dan een Schriftmatig opkomen voor het juiste gebruik van de wet en de vrijheid van een christenmens. Om slechts een enkel voorbeeld te noemen: Jakob Verschoor van Zeeland wordt geregeld in de historie van de Nederlands Hervormde Kerk voorgesteld als een antinomiaan. Wat waren nu de grondstellingen van zijn leven? Deze drie:

1. Wie deelgenoten zijn van Christus' voldoening, hebben geen schuld meer, want waar nog schuld is overgebleven, kan in waarheid geen voldoening hebben plaats gehad.
2. Zij, voor wie Christus voldaan heeft, hebben nog wel gebreken, maar zijn daarvoor niet strafbaar meer, aangezien Christus hun straf aan het kruis volkomen gedragen heeft.
3. Zo het God behaagde kon Hij de verlostten wel geheel rein doen geboren worden, aangezien hun rechtvaardiging en heiliging door Christus aan het kruis verdiend zijn.

Deze stellingen mogen verkeerd zijn toegepast, in de grond zijn ze volkomen in overeenstemming met de Schrift. Uiteindelijk wordt een boom aan zijn vrucht gekend. En dan is het merkwaardig dat zij die uitgemaakt zijn voor antinomianen, als Van Hattem, Verschoor, Kohlbrugge en anderen, geroemd zijn om hun zedig, ingetogen en godzalig leven. Het godzalig leven van Torrey, Gaebelein, Scofield en vele anderen hier te lande, Johannes de Heer in Nederland en van Bijbelkenners als Gray, die allen de grootste nadruk leggen op de volkomen vrijheid van de gelovigen van de wet, moest een ieder aanmanen om niet te haastig te zijn met het geroep van bandeloosheid, zedeloosheid, tuchteloosheid en dergelijke. Want een boom wordt aan zijn vrucht gekend. Men zou afleggen een vrees die door Schrift en historie niet gewettigd wordt en die maar al te vaak belemmerend heeft gewerkt voor de nadere belichting en beleving van de vrijheid van de kinderen Gods.

Dat de gelovigen door Zijn Woord en Geest zich hun heerlijke vrijheid ten volle bewust worden; hun vrijheid nimmer mogen gebruiken "tot een oorzaak voor het vlees," (Galaten 5 : 13) maar aan de hand van heel het Woord mogen leven tot verheerlijking van God!

Wandel waardig het Evangelie van Christus!

Over de schrijver

Dominee Harry Bultema (1894-1952) werd geboren in Uithuizen (Groningen, Nederland). Hij volgde een kerkelijke opleiding aan het Calvin Seminary in Grand Rapids (Michigan, U.S.A.). Ds. Bultema diende de Christian Reformed Church te Pella, Iowa en de First Christian Reformed Church van Muskegon, Michigan. Tijdens de vruchtbaarste periode van zijn leven diende ds. Bultema de Berean Church, eveneens te Muskegon. Deze groeide snel en ontwikkelde zich tot één van de grootste christelijke gemeenten in de Verenigde Staten, waarbinnen men oog had voor de toekomst van Israël en het bijzondere mandaat van de apostel Paulus voor de volken. Bultema startte tevens één van de langst voorgezette christelijke radioprogramma's uit de geschiedenis van de stad Muskegon.

Hij schreef regelmatig voor diverse christelijke bladen, zoals *Grace and Glory Magazine* en *The Morning Star*. Zijn omvangrijke oeuvre omvat een groot aantal bijbelstudieboeken, die meerdere malen werden herdrukt. Aanvankelijk schreef hij vooral in de Nederlandse taal. Tot zijn belangrijkste werken behoren commentaren op de Bijbelboeken Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël. Zijn allerbekendste werk is het boek *Maranatha*, waardoor in de Amerikaanse Midwest veel belangstelling werd gewekt voor de wederkomst van Christus en het daaropvolgende duizendjarige vrederijk. Zijn bekendste werk in de Engelse taal is *The Bible and Baptism*. Andere veelgelezen geschriften zijn *Names of Our Wonderful Lord*, *Will there Be Recognition in Heaven*, *The Union of the Believer with Christ*, en *Brief Notes on Genesis*. Een uitgebreide levensbeschrijving van ds. Bultema is enkele jaren geleden gepubliceerd in het blad *Profetisch Perspectief*.